rilsa

Metodika sčítání osob bez domova v České republice

rozšířená verze

2023

Metodika sčítání osob bez domova v České republice

rozšířená verze

Postupy pro sčítání kategorií osob v bytové nouzi, které mezinárodní typologie bezdomovectví ETHOS klasifikuje jako bez střechy, bez bytu, v nejistém bydlení a v nevyhovujícím bydlení

Petr Holpuch

Praha, RILSA

2023

Tento výsledek byl finančně podpořen z institucionální podpory na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace na léta 2023–2027 a je součástí výzkumného úkolu „Kompletní metodika sčítání osob bez domova v ČR“ (IP70623) řešeného Výzkumným ústavem práce a sociálních věcí, v. v. i., v roce 2023.

Toto dílo podléhá licenci Creative Commons Uveďte původ 4.0 Mezinárodní veřejná licence. (http://www.creativecommons.org/licenses/by/4.0)

Vydal Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v. v. i.
Dělnická 213/12, Praha 7, 170 00
Vyšlo v roce 2023, 1. vydání, počet stran 165
Tisk: RILSA

https://www.rilsa.cz

Předkládaný text je aktualizovanou a rozšířenou verzí certifikované metodiky Metodika sčítání osob bez domova v České republice (viz https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_493.pdf), kterou Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v. v. i., publikoval v roce 2021.

Autoři jednotlivých kapitol:

Mgr. Petr Holpuch (kapitoly 1, 2.1, 2.2, 2.3, 2.4, 2.5.4, 2.5.5, 2.6, 2.7, 2.8)

Mgr. Olga Nešporová, PhD. (kapitoly 2.2, 2.5.1, 2.5.2, 2.5.3)[1]

[1] Texty O. Nešporové z uvedených kapitol byly převzaty z původní verze „*Metodika sčítání osob bez domova v České republice*" z roku 2021 a pro účely této rozšířené metodiky jejím autorem upraveny.

Abstrakt

Text je volným rozšířením a doplněním certifikované metodiky sčítání osob bez domova (viz Holpuch & Nešporová, 2021), kterou publikoval v roce 2021 Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v. v. i., (dále jen „RILSA“) o poznatky, které vyplynuly ze sčítání dalších kategorií osob v bytové nouzi společností SocioFactor, s. r. o. (viz Šobáňová et al., 2022). Autor zde propojuje a doplňuje metodické postupy ze dvou celostátních censů skupin osob v bytové nouzi podle klasifikace ETHOS. První z nich byl realizován v roce 2019, druhý pak v roce 2022. První kapitola je z větší části převzata z metodiky RILSA a zaměřuje se na obecné současné poznatky o sčítání osob bez domova. Druhá kapitola doplňuje metody, které aplikoval v roce 2019 RILSA, o postupy, jimiž lze sečíst další kategorie osob v bytové nouzi, které sledovala ve svém censu společnost SocioFactor v roce 2022. Využity byly také poznatky autorů studie hodnocení dopadů regulace (RIA) k připravovanému zákonu o podpoře bydlení. Tato aktualizovaná a doplněná verze certifikované metodiky z roku 2021 je primárně určena realizátorům budoucích celostátních sčítání skupin osob v bytové nouzi podle klasifikace ETHOS.

Klíčová slova: census; bezdomovectví; sčítání osob bez domova; metodologie; Capture-mark-recapture; metodika; ETHOS.

Abstract

The publication is an update and extension of the certified Methodology of the homeless census in Czech Republic (see Holpuch & Nešporová, 2021), published in 2021 by the Research Institute of Labour and Social Affairs (RILSA). The core of the extension is based on the findings from the census of other categories of people in housing need published by SocioFactor, s.r.o. (see Šobáňová et al., 2022). The author combines and complements methodological procedures from two national censuses of groups of people in housing need according to the ETHOS classification. The first one was conducted in 2019 and the second one in 2022. The first chapter is mostly taken from the methodology published by RILSA in 2021 and focuses on the general current knowledge on homelessness censuses. The second chapter complements the methods applied in 2019 by the RILSA with procedures that can be used to count additional categories of persons in housing need (and which was used by SocioFactor in its 2022 census). The findings of the authors of the Regulatory Impact Assessment study on the forthcoming Housing Assistance Act were also used. This updated and complemented version of the 2021 certified methodology is primarily intended for implementers of future national censuses of groups of persons in housing need according to the ETHOS classification.

Key words: census; homelessness; homelessness census; methodology; Capture-mark-recapture; ETHOS.

Obsah

Pozadí realizace této metodiky a její účel ... 8

Úvod ... 9

1. Sčítání populací osob v bytové nouzi ... 10
1.1 Organizace celonárodních censů osob v bytové nouzi ... 10
1.2 Koho sčítat: definice skupin osob v bytové nouzi podle klasifikace ETHOS ... 11
1.3 Jak sčítat: metody a přístupy ke sčítání osob „bez střechy“ ... 14
1.3.1 Přístup první: úplné sčítání na předem identifikovaných místech ... 15
1.3.2 Přístup druhý: metoda zpětného záchytu ... 16
1.3.3 Přístup třetí: sčítání na základě kontaktu se sociálními službami ... 18
1.3.4 Identifikace cílové populace, motivace ke spolupráci a prevence vzniku duplicit ... 18
1.4 Kde sčítat: místa obývaná osobami bez střechy ... 19
1.5 Kdy sčítat: role počasí, ročních období, času a migrace ... 20
1.6 Sčítání kategorií osob bez bytu, osob v nevyhovujícím bydlení a osob v nejistém bydlení ... 21
1.7 Extrapolace neúplných dat a další možnosti jejich doplnění ... 21
1.8 Ekonomické aspekty sčítání v terénu ... 23

2. Doporučené metody a postupy pro celostátní sčítání osob v bytové nouzi ... 24
2.1 Cíle a oblasti sčítání osob bez domova v České republice v letech 2019 a 2022 ... 25
2.2 Personální zajištění, organizační struktura a rámec použitého postupu ... 27
2.2.1 Úloha realizátora ... 27
2.2.2 Krajští koordinátoři ... 29
2.2.3 Obecní koordinátoři ... 29
2.2.4 Motivace spolupracujících subjektů ... 31
2.2.5 Finanční odměňování zapojených osob ... 32
2.3 Sčítání osob „bez střechy“ ... 32
2.3.1 Sčítání osob venku a v noclehárnách ... 33
2.3.2 Sčítání v denních centrech pro osoby bez domova ... 34
2.3.3 Sčítání v noclehárnách ... 35
2.4 Čtyři základní scénáře sčítání osob bez střechy zohledňující specifika jednotlivých obcí ... 35
2.4.1 Vymezení sčítaných osob ... 36
2.4.2 Scénář 1: Využití vlastní evidence ... 37
2.4.3 Scénář 2: Úplné sčítání na předem identifikovaných místech v terénu ... 38
2.4.4 Scénář 3: Úplné sčítání v terénu a v nízkoprahových službách ... 39

2.4.5 Scénář 4a: Varianta metody Capture-mark-recapture pro obce, kde se první pětidenní fáze sčítání odehrává výhradně v denních centrech ... 44
2.4.6 Scénář 4b: Varianta metody Capture-mark-recapture pro obce, kde se první i druhá fáze sčítání odehrávají v prostoru celého města ... 49
2.4.7 Finanční prostředky, o něž bylo možno v roce 2019 zažádat ... 56
2.5 Sčítání osob „bez bytu“ ... 57
2.5.1 Sčítání v azylových domech a v domech na půl cesty ... 57
2.5.2 Sčítání ve zdravotnických zařízeních ... 62
2.5.3 Sčítání ve věžeňských zařízeních ... 66
2.5.4 Sčítání osob v obecních ubytovnách ... 71
2.5.5 Sčítání osob bez možnosti standardního bydlení v komerčních ubytovnách ... 73
2.5.6 Sčítání osob bez možnosti standardního bydlení v hotelech, hostelech, motelech a penzionech ... 75
2.6 Sčítání osob v nevyhovujícím bydlení ... 78
2.6.1 Osoby v nevhodných bytech v bytových domech (včetně rodinných domů) ... 78
2.6.2 Sčítání osob žijících v dalších typech nevhodného bydlení (v chatách, chalupách, mobilních obydlích a nebytových prostorech se souhlasem majitele) ... 81
2.6.3 Sčítání osob žijících v přelidněných bytech ... 82
2.7 Sčítání osob v nejistém bydlením ... 83
2.7.1 Sčítání osob ohrožených domácím násilím ... 83
2.7.2 Sčítání osob v podnájmu bez jiné možnosti bydlení ... 84
2.7.3 Sčítání osob přechodně bydlících u příbuzných nebo přátel ... 85
2.7.4 Osoby, které dostaly výpověď z nájemního bytu ... 86
2.7.5 Sčítání osob ohrožených vystěhováním z vlastního bytu ... 87
2.7.6 Sčítání osob v bydlení bez právního nároku ... 88
2.7.7 Sčítání osob v bytové nouzi s nájemními smlouvami na 1 až 3 měsíce ... 88
2.8 Příprava a následná analýza získaného datového souboru ... 89
2.8.1 Analýza dat získaných postupy podle scénářů 1 až 3 ... 89
2.8.2 Analýza dat získaných metodou Capture-mark-recapture ... 90
2.8.3 Geografická extrapolace na celou ČR ... 91
2.8.4 Analýza a extrapolace dat z institucí ... 92

Závěr ... 93

Literatura ... 95

Přílohy ... 98
Příloha č. 1 Seznam užívaných pojmů ... 99
Příloha č. 2 Seznam úkolů pro krajské koordinátory ... 102
Příloha č. 3 Sčítací arch ke scénáři 1 ... 105

Příloha č. 4 Seznam úkolů pro realizaci scénáře 2 – checklist 106
Příloha č. 5 Seznam úkolů pro obecní koordinátory – scénář 2 107
Příloha č. 6 Sčítací arch ke scénáři 2 pro sčítání v terénu 109
Příloha č. 7 Seznam úkolů pro realizaci scénáře 3 – checklist 112
Příloha č. 8 Seznam úkolů pro obecní koordinátory – scénář 3 113
Příloha č. 9 Sčítací arch ke scénáři 3 a scénáři 3b pro sčítání v terénu 115
Příloha č. 10 Sčítací arch ke scénáři 3 a scénáři 3b pro sčítání v noclehárně 117
Příloha č. 11 Sčítací arch ke scénáři 3b pro sčítání v denním centru 120
Příloha č. 12 Seznam úkolů pro realizaci scénáře 4a – checklist 123
Příloha č. 13 Seznam úkolů pro obecní koordinátory – scénář 4a 124
Příloha č. 14 Sčítací arch ke scénáři 4a pro 1. fázi sčítání v denních centrech 126
Příloha č. 15 Sčítací arch ke scénáři 4a pro 2. fázi sčítání v terénu 129
Příloha č. 16 Seznam úkolů pro realizaci scénáře 4b – checklist 132
Příloha č. 17 Seznam úkolů pro obecní koordinátory scénář 4b – checklist 133
Příloha č. 18 Sčítací arch ke scénáři 4b pro 1. fázi sčítání v terénu 135
Příloha č. 19 Sčítací arch ke scénáři 4b pro 2. fázi sčítání v terénu 138
Příloha č. 20 Sčítací arch ke scénáři 4b pro sčítání v noclehárně 141
Příloha č. 21 Sčítací arch ke scénáři 4b – azylový dům 144
Příloha č. 22 Sčítací arch ke scénáři 4b – obecní ubytovna 147
Příloha č. 23 Vývěska 150
Příloha č. 24 Dotazník pro zdravotnická zařízení 151
Příloha č. 25 Sčítací arch pro online sčítání v azylových domech 154
Příloha č. 26 Dopis zdravotnickým zařízením žádající o spolupráci při sčítání osob bez domova 155
Příloha č. 27 Průvodní dopis (e-mail) s odkazem na dotazník pro zdravotnická zařízení 157

Vybrané přílohy ze sčítání 2022 (SocioFactor) 158
Příloha č. 28 Arch pro odhad počtu domácností v nevhodném bydlení zasílaný na krajské úřady 159
Příloha č. 29 Arch pro sčítání domácností v nevhodném bydlení 161
Příloha č. 30 Arch pro sčítání domácností v nevhodném bydlení 163
Příloha č. 31 Definice přelidněného bytu 164

Pozadí realizace této metodiky a její účel

RILSA v roce 2019 realizoval sčítání vybraných skupin osob bez domova, konkrétně osob bez střechy (přespávající venku a v noclehárnách) a částečně osob bez bytu (uživatelé azylových domů, domů na půl cesty, obecních ubytoven a osoby bez domova ve vězeňských a zdravotnických zařízeních). V návaznosti na toto sčítání byla také vytvořena metodika sběru dat (Holpuch & Nešporová, 2021). MPSV následně projevilo zájem o sečtení také dalších skupin osob v bytové nouzi, které nebyly do sčítání v roce 2019 zahrnuty. Za tímto účelem byl v roce 2022 zrealizován společností SocioFactor s. r. o census Sčítání osob z vybraných kategorií klasifikace ETHOS v ČR (Šobáňová et al., 2022). Toto návazné sčítání se částečně opíralo o metodická doporučení z výše uvedené metodiky, nicméně tvorba finální podoby postupu sčítání zůstala v kompetenci realizátora této zakázky.

Cílem tohoto textu je vytvoření uceleného metodického konceptu, který by sloučil, revidoval a doplnil postupy využité ve výše představených projektech z let 2019 a 2022 takovým způsobem, aby bylo možné zachytit všechny 4 základní koncepční kategorie typologie ETHOS v rámci jednoho censu. Zpracovaná metodika má sloužit jako podklad pro pravidelný data monitoring počtu a charakteristik sociálně potřebných osob v bytové nouzi. Znát přesnou strukturu obyvatel v bytové nouzi má všestranné využití a je důležité zejména při nastavování přesně zacílené pomoci potřebným, pro vyhodnocování dosavadních opatření, které mají bytovou nouzi řešit, pro kraje, obce a neziskové organizace, aby měly přehled o bytové nouzi na svém území, pro advokační činnost, legislativní úpravy apod.

Úvod

Tento text slouží především jako metodická opora pro realizátory censů, jejichž cílem bude sečtení osob v bytové nouzi v České republice, které definuje evropská typologie bezdomovectví a vyloučení z bydlení, známá pod svou anglickou zkratkou ETHOS.[2] **Text je rozšířenou a aktualizovanou verzí metodiky z roku 2021** (Holpuch & Nešporová, 2021), která usilovala o kodifikaci postupů použitých při sčítání osob bez domova v roce 2019 takovým způsobem, aby jej bylo možné v budoucnosti identicky zopakovat. Rozšíření a aktualizace se opírají primárně o zkušenosti nabyté při censu v roce 2022 (Šobáňová et al., 2022), avšak při srovnávání budoucích výstupů s výstupy získanými v letech 2019 a 2022 bude třeba vždy přihlédnout k postupům, které byly v těchto letech použity, jelikož ne všechny zde představené přístupy ke sběru dat byly aplikovány i tehdy (a naopak). Významnou oporou při přípravě podkapitol 2.6 a 2.7 byly také zkušenosti a poznatky autorů studie o hodnocení dopadů regulace (RIA) k připravovanému zákonu o podpoře bydlení (viz MMR, 2023).

Metodický text je členěn do dvou základních celků.

První kapitola Sčítání populací osob bez domova je aktualizovanou verzí téže kapitoly z původní metodiky RILSA (viz Holpuch & Nešporová, 2021) a představuje teoretický rámec problematiky sčítání populací osob bez domova, včetně jeho potenciálních praktických implikací. Tato část se věnuje nejprve definici cílové populace, dále pak typům prostředí, v nichž je vhodné sčítání realizovat, následně přehledu základních typů metod sčítání osob bez domova, které byly v minulosti již v nějaké podobě aplikovány, a nakonec stručně představuje možnosti práce s neúplnými daty (extrapolaci).

Ve druhé kapitole Doporučené metody a postupy pro celostátní sčítání osob v bytové nouzi jsou doplněny metody, které byly aplikovány při celostátním sčítání osob bez domova v České republice v roce 2019, o postupy pro sčítání dalších skupin osob v bytové nouzi, které nebyly do censu v roce 2019 zahrnuty. Vycházím při tom v první řadě ze závěrů a zkušeností, které získala společnost SocioFactor v roce 2022 při sčítání zaměřeném na osoby v komerčních ubytovacích zařízeních a na skupiny osob z koncepčních kategorií nevyhovujícího a nejistého bydlení. **Tato kapitola představuje stěžejní podklad pro praktickou realizaci budoucích censů. Konkrétní postupy a scénáře sčítání naleznete v podkapitolách 2.4 až 2.7.**

Na konec publikace připojuji přílohy a dokumenty, které byly použity při sčítání v roce 2019, a to ve stejné podobě, v jaké je připravil a představil RILSA ve své metodice z roku 2021 (naleznete mezi nimi např. veškeré sčítací archy s instrukcemi k jejich vyplnění). Součástí příloh jsou také některé podklady z roku 2022, které pro potřeby této metodiky byla ochotna poskytnout společnost SocioFactor. Tyto přílohy mohou být nejen inspirací pro tvorbu nových, aktuálních materiálů, ale v mnoha případech i podkladem, který lze po potřebných úpravách a aktualizacích opětovně použít.

---

[2] ETHOS – European typology of homelessness and housing exclusion. Dostupné z [cit. 28. 10. 2023]: https://www.feantsa.org/download/cz___8621229557703714801.pdf

1. Sčítání populací osob v bytové nouzi[3]

Tato kapitola pojednává o možných přístupech k vymezení a operacionalizaci různých podskupin populace osob bez domova. Následně probírá základní typy již známých metod, které lze pro sčítání těchto skupin osob využít, a jednotlivá prostředí, v nichž je vhodné sčítání osob bez domova realizovat. Představuje ty metody sčítání osob bez domova, které již byly někdy v minulosti aplikovány. Kapitolu uzavírá téma zpracování získaných dat. Zkoumána je zejména otázka, jak se při zpracování výsledků vyrovnat s neúplností sebraných dat a jakým způsobem lze v takové situaci využít různé formy extrapolace.

1.1 Organizace celonárodních censů osob v bytové nouzi

Tak jako u každého projektu velkého rozsahu je i pro celostátní census klíčová důsledná příprava, která spočívá zejména v zajištění kvalitního managementu, funkční organizační struktury pro sběr dat v terénu a dostatečných personálních kapacit.

Má-li sčítání proběhnout na celém území země, je nezbytné ustanovit „komunikační kanál", který by propojoval všechny sledované lokality (spádová území jednotlivých obcí) s jedním centrálním bodem (hlavním koordinátorem censu). V USA byl za tímto účelem vytvořen stabilní systém s názvem *„Continuums of Care"* (NATEH, 2013, 30) a od roku 2011 zde jeho prostřednictvím probíhá každoroční standardizované sčítání osob bez přístřeší. *„Continuums of Care"* představuje organizační strukturu, která je schopna komunikovat se všemi zařízeními poskytujícími služby osobám bez přístřeší v USA a umožňuje tak v zemi organizovat systematický a v podstatě vyčerpávající sběr informací o rozsahu a podobě bezdomovectví. Tuto organizaci zaštiťuje úřad U.S. Department of Housing and Urban Development, který je zodpovědný za přípravu zpráv z těchto šetření (Kuchařová et al., 2015, 187). V České republice žádnou explicitní obdobu takového systému nenajdeme, existují zde však veřejné instituce, jejichž složky svou činností pokrývají celé území ČR a díky jejichž zaměření u nich lze předpokládat, že by byly schopny potřebnou organizační strukturu zajistit. Příkladem takových institucí mohou být odbory sociálních věcí krajských a městských úřadů (spolupráce s nimi se již osvědčila při předchozích sčítáních) nebo Policie České republiky.

Při sčítání v roce 2019, kdy centrální organizaci zajišťoval RILSA, byl využíván třístupňový systém řízení. RILSA předával instrukce a potřebné materiály krajským koordinátorům projektu (většinou se jednalo o krajské metodiky sociální práce), kteří zajišťovali komunikaci s příslušnými obecními koordinátory (to byli nejčastěji vedoucí sociální pracovníci z jednotlivých obcí s rozšířenou

[3] Tato část textu je mírně upravenou a aktualizovanou verzí první kapitoly „*Metodiky sčítání osob bez domova v České republice*", kterou publikoval RILSA v roce 2021 (viz Holpuch & Nešporová, 2021).

působností, dále jen „ORP"). Obecní koordinátoři pak byli zodpovědní za samotnou realizaci terénního sčítání na území jednotlivých obcí a měst. To bylo realizováno dvojicemi sčítacích komisařů, jichž byli obecní koordinátoři často součástí.

1.2 Koho sčítat: definice skupin osob v bytové nouzi podle klasifikace ETHOS

Spektrum osob, které se určitým způsobem potýkají s absencí uspokojivého bydlení, je velmi široké, díky čemuž je obtížné stanovit nějakou pevnou hranici, s jejíž pomocí bychom mohli jednoznačně odlišit „lidi bez domova" od „lidí s domovem". Mezi každodenním přežíváním na ulici bez jakéhokoliv zázemí a plnohodnotným kvalitním bydlením lze nalézt bezpočet jemných odstínů různých podob bytové nouze. Základní rozdíly mezi jednotlivými formami bytové nouze se snaží detailně specifikovat evropská typologie bezdomovství ETHOS.

Abychom získali validní data, která bude možno využít v souladu se stanovenými cíli realizovaného censu, je nezbytné provést precizní operacionalizaci všech sčítaných kategorií. Kategorie, které chceme do censu zahrnout, musejí být definovány jasnými a pro realizátory censu jednoznačně měřitelnými podmínkami. Klasifikace ETHOS může být dobrý výchozí bod pro definování cílové populace, jedná se však o relativně obecné vymezení různých forem absentujícího, nejistého a nevyhovujícího bydlení, jehož součástí není žádná operacionální definice (více o operacionalizaci viz Hendl, 2006, 54; Disman, 2002, 79). V rámci definování cílové populace je proto důležité si zejména ujasnit, jakou roli hraje doba, jíž sčítaná osoba v daných podmínkách strávila, jaké má možnosti dostupných alternativ „ne/bydlení" či nakolik je pro ni stávající místo přespávání typické. Například na otázku: *„Jaké je vaše obvyklé místo přespávání?"*, může osoba ze sčítané populace odpovědět jinak, nežli na otázku: *„Na jakém místě jste spal(a) ze včerejška na dnešek?"*. Zejména situace těch osob bez domova, které nemají stabilní zázemí ani v podobě azylového domu či komerční ubytovny, je ze své podstaty nestálá a může se měnit ze dne na den. Díky tomu může konečná podoba operacionální definice rozhodnout o výsledné kategorii z klasifikace ETHOS, do níž bude daná osoba započtena. Pokud například budeme sledovat počet osob, které někdy v posledním měsíci využily noclehárnu, dostaneme výrazně vyšší údaj, nežli když uděláme prostý součet osob, které přespávaly v noclehárnách v jednu konkrétní noc. Operacionalizaci sčítaných kategorií je proto vždy vhodné nastavit v první řadě v souladu s výzkumným cílem realizovaného censu.

Česká varianta klasifikace ETHOS člení osoby vyloučené z bydlení do čtyř základních kategorií (bez střechy; bez bytu; v nejistém bydlení; v nevyhovujícím bydlení), v nichž v rámci českého prostředí identifikuje 33 konkrétních podskupin, které definuje následovně:

I. OSOBY BEZ STŘECHY (formy bezdomovectví)

1. Osoby přežívající venku

    1.1.1 Osoby spící venku (např. ulice, pod mostem, nádraží, letiště, veřejné dopravní prostředky, kanály, jeskyně, odstavené vagony, stany, garáže, prádelny, sklepy a půdy domů, vraky aut)

2. Osoby v noclehárně

    2.1.1 Osoby v nízkoprahové noclehárně

    2.1.2 Osoby sezonně užívající k přenocování prostory zařízení bez lůžek

II. OSOBY BEZ DOMOVA/BYTU (formy bezdomovectví)

3. Osoby v ubytovnách pro bezdomovce

    3.1.1 Muži v azylovém domě

    3.1.2 Ženy v azylovém domě

    3.1.3 Matky s dětmi v azylovém domě

    3.1.4 Otcové s dětmi v azylovém domě

    3.1.5 Úplné rodiny v azylovém domě

    3.1.6 Osoby v domě na půli cesty

    3.2.1 Osoby ve veřejné komerční ubytovně (nemají jinou možnost bydlení)

    3.2.2 Osoby v přístřeší po vystěhování z bytu

4. Osoby v pobytových zařízeních pro ženy

    4.1.1 Ženy ohrožené domácím násilím pobývající na skryté adrese

    4.1.2 Ženy ohrožené domácím násilím pobývající v azylovém domě

5. Osoby v ubytovnách pro imigranty

    5.1.1 Žadatelé o azyl v azylových zařízeních

    5.2.1 Migrující pracovníci – cizinci ve veřejné komerční ubytovně (nemají jinou možnost bydlení)

6. Osoby před opuštěním instituce

   6.1.1 Osoby před opuštěním věznice

   6.2.1 Osoby před opuštěním zdravotnického zařízení

   6.3.1 Osoby před opuštěním dětské instituce

   6.3.2 Osoby před opuštěním pěstounské péče

7. Uživatelé dlouhodobější podpory

   7.1.1 Muži a ženy v seniorském věku nebo invalidé dlouhodobě ubytovaní v azylovém domě

III. OSOBY V NEJISTÉM BYDLENÍ (formy vyloučení z bydlení)

8. Osoby žijící v nejistém bydlení

   8.1.1 Osoby přechodně bydlící u příbuzných nebo přátel

   8.1.2 Osoby v podnájmu (nemají jinou možnost bydlení)

   8.2.1 Osoby bydlící v bytě bez právního důvodu (bez právního nároku)

   8.2.2 Osoby v nezákonně obsazené budově

   8.3.1 Osoby na nezákonně obsazeném pozemku (zahrádkářské kolonie, zemnice)

9. Osoby ohrožené vystěhováním

   9.1.1 Osoby, které dostaly výpověď z nájemního bytu

   9.2.1 Osoby ohrožené vystěhováním z vlastního bytu

10. Osoby ohrožené domácím násilím

   10.1.1 Osoby ohrožené domácím násilím – policejně zaznamenané případy – oběti

IV. OSOBY V NEVYHOVUJÍCÍM BYDLENÍ (formy vyloučení z bydlení)

11. Osoby žijící v provizorních a neobvyklých stavbách

   11.1.1 Osoby žijící v mobilním obydlí, například maringotka, karavan, hausbót (nemají jinou možnost bydlení)

   11.2.1 Osoby žijící v budově, která není určena k bydlení, například osoby žijící na pracovišti, v zahradních chatkách se souhlasem majitele

11.3.1 Osoby žijící v provizorních stavbách nebo v budovách například bez kolaudace

12. Osoby žijící v nevhodném bydlení

12.1.1 Osoby žijící v nevhodném objektu – obydlí se stalo nezpůsobilým k obývání (dříve mohlo být obyvatelné)

13. Osoby žijící v přelidněném bytě

13.1.1 Osoby žijící v přelidněných bytech

Tato klasifikace byla zkonstruována za účelem reflexe kompletního kontinua všech možných podob bytové nouze. Zkušenosti z již realizovaných censů v ČR však ukazují, že její využití pro potřeby celostátního sčítání osob v bytové nouzi je značně problematické. V praxi se mnohé z těchto kategorií výrazně překrývají mezi sebou (tzn. jedna osoba spadá do vícero kategorií zároveň), ale i s populací osob, které se v bytové nouzi nenacházejí (příkladem může být student, který dobrovolně bydlí v podnájmu v místě svého studia). Z těchto důvodů jsme pro potřeby celostátního sčítání tuto klasifikaci modifikovali do jednodušší a hlavě lépe operacionalizovatelné podoby, kterou představuji v podkapitole 2.1.

Obdobným způsobem byla klasifikace ETHOS již adaptována pro potřeby *Závěrečné zprávy z hodnocení dopadů regulace* (RIA) k připravovanému zákonu o podpoře bydlení, v níž se autoři pokusili vytvořit aktuální odhad celkového počtu osob v bytové nouzi v ČR na základě syntézy dostupných dat (viz MMR, 2023, 11). Opírali se primárně o již zmíněné censy RILSA (Nešporová et al., 2019) a SocioFactoru (Šobáňová et al., 2022), doplněné o informace ze *Zprávy o vyloučení z bydlení 2021* (Klusáček et al., 2021) a dat vycházejících z celostátního Sčítání lidí, domů a bytů v ČR z roku 2021.

1.3 Jak sčítat: metody a přístupy ke sčítání osob „bez střechy“

Sčítání osob, které využívají ubytovací sociální služby, je relativně elementárním úkonem. Lze jej zvládnout prostým sečtením všech ubytovaných v jednotlivých zařízeních. Jednotlivá zařízení počty svých klientů zpravidla dlouhodobě evidují, díky čemuž jsou schopna požadovaný typ dat poskytnout velmi často rovnou od stolu. Vhodným nástrojem pro získání těchto informací je například online dotazníkové šetření. Ne zcela jednoduchým úkolem je však sečtení těch osob, které v době sčítání tyto služby nevyužívají.

Jelikož lidé, kteří přespávají venku, nejsou dohledatelní na konkrétní adrese, je nejlepší oporou pro jejich sčítání „místní znalost“ lidí, kteří v cílové oblasti žijí – nejlépe takových, kteří s místní populací osob bez domova přímo pracují, případně s ní alespoň přicházejí pravidelně do styku. Nejčastěji se

v těchto případech jedná o místní sociální pracovníky a městské strážníky. Sociální odbory a městská policie projevují v mnoha českých obcích o znalost tamní populace osob bez domova aktivní zájem a často si jejich počty sami určitým způsobem evidují. Před realizací censu osob bez domova v určité oblasti je proto velmi žádoucí místní zástupce těchto institucí kontaktovat a zjistit, zda náhodou potřebnými daty v požadované kvalitě již nedisponují.

Ke sčítání osob bez střechy bylo v minulosti využito mnoho originálních postupů, které se liší především personální náročností a od toho se zpravidla odvíjející přesností získaných dat. Ty, které vycházejí z fyzického sčítání osob,[4] lze rozdělit na tři základní typy. Tím prvním jsou metody úplného sčítání, jejichž cílem je zkontaktovat (osobně, nebo alespoň formou pozorování) a zaevidovat každého jednotlivce bez domova. Druhým typem jsou odhady populace ze vzorku, které vycházejí z teorie pravděpodobnosti a umožňují do censu zahrnout i tu část sledované populace, s níž sčítací komisaři vůbec nebyli v kontaktu. Třetím typem jsou přístupy, které se výhradně opírají o síť sociálních služeb a evidují ty osoby bez domova, které v době censu přišly s nějakou se zapojených služeb do kontaktu. Pro lepší porozumění tomu, jak mohou postupy vycházející z výše nastíněných tří typů vypadat, představím jejich konkrétní zástupce – jedná se o tři konkrétní metody, které byly v minulosti reálně aplikovány. Podrobnému přehledu využívaných metod pro sčítání populací osob bez domova jsme se detailně věnovali v článku *„Možnosti využití tuzemských a zahraničních zkušeností pro koncepci celostátního sčítání osob bez domova v ČR.“* (Peychlová & Holpuch, 2015)

1.3.1 Přístup první: úplné sčítání na předem identifikovaných místech

Tomuto sčítání **předchází fáze mapování míst**, v nichž se členové cílové populace zpravidla nacházejí. Sčítací komisaři tedy nekontrolují celé území, nýbrž jen předem vytipovaná místa. Místa jsou identifikována například s pomocí lokálních neziskových organizací, městských úřadů, obecní policie, církevních organizací i zdejších bezdomovců. **Výhodou** oproti úplnému sčítání v celém prostoru města v minimálním časovém úseku **jsou nižší nároky na počet sčítacích komisařů a na organizaci samotného aktu sčítání**. Data je nezbytné doplnit sčítáním v zařízeních pro osoby bez přístřeší. Během sčítání je potřeba využívat nějaký **mechanismus, který zabrání vzniku duplicit**. Každá sečtená osoba může být například zaevidována pod jedinečným kódem ve tvaru iniciály-datum narození-pohlaví (např. PN22081971M), který umožní následné odstranění duplicit.

Efektivní cestou ke zvládnutí úplného sčítání je přístup, který zvolili například metodologové při censu v americkém Huntingtonu (Bogard, 2001), v němž žije přibližně 200 000 obyvatel. Samotnému censu předcházela měsíční fáze podrobného monitorování lokalit, v nichž sledované osoby přespávají. Terénní pracovníci navazovali kontakt s bezdomovci na ulici i se zaměstnanci

[4] Kromě fyzického sčítání bývají využívány také výzkumy od stolu, které například vycházejí z odhadů lokálních pracovníků (viz MPSV, 2015) nebo z informací o využívání specifických sociálních dávek (viz Klusáček et al., 2018).

různých komerčních zařízení (např. supermarkety), která potenciálně mohla osoby ze sledované populace přitahovat, a získávali tak informace o dalších nocležištích lidí, kteří přespávají venku. V okamžiku samotného sčítání disponovali sčítací komisaři podrobnou mapou míst přespávání tamní populace osob bez domova. Takto mohli obejít všechna zaznamenaná místa a zaevidovat všechny jejich obyvatele pod určitými kódy, které pomohly eliminovat duplicitu dat. Díky komunikaci s přítomnými bezdomovci se komisařům podařilo zaevidovat i ty osoby, které momentálně byly pryč (tamtéž, 111). Data z terénu byla následně doplněna údaji ze zařízení sociálních služeb.

Takto pečlivě připravené a provedené **„úplné sčítání" poskytuje nejpřesnější možné údaje o počtech osob bez domova přespávajících venku**. V podmínkách většího města, či dokonce censu v celé zemi komplikují využití výše nastíněného postupu vysoké požadavky na předchozí přípravu a potřeba velkého množství personálních kapacit obeznámených s touto metodou. Jedná se o přístup, který lze však dobře realizovat při zapojení sociálních pracovníků či policistů, kteří v dané oblasti běžně působí. Tímto způsobem si lze také vést v daných obcích kvalitní evidenci osob bez domova, kterou je možné průběžně aktualizovat.

Další často využívanou variantou úplného sčítání je **sčítání osob bez domova v jednom okamžiku** (*Point in Time Count*). Tradičně je tento postup využíván (nyní již každoročně) v USA,[5] kde je znám jako *Night of Count*. Během jedné noci vyrážejí po celých Spojených státech amerických do terénu tisícovky dobrovolníků a prostřednictvím stručného dotazníku usilují o započítání všech osob bez domova, které se nacházejí v oblasti jejich bydliště. Obdobný postup byl využit také v Praze při sčítání osob bez domova v roce 2004 (Myšáková, 2004), kdy se celé sčítání odehrálo pouze během dvou večerních hodin, během nichž mělo za úkol velké množství dobrovolníků identifikovat a evidovat všechny osoby, o nichž na základě vizuálního kontaktu usoudili, že spadají do cílové populace. Každá dvojice dobrovolníků byla zodpovědná za určitou oblast a krátký časový interval sběru dat měl zabránit vzniku duplicit způsobených migrací sledovaných osob mezi jednotlivým sčítacími okrsky.

1.3.2 Přístup druhý: metoda zpětného záchytu (Capture-mark-recapture)

Vzhledem k problémům, které se pojí s použitím technik úplného sčítání ve velkých městech, začaly být pro zjišťování velikosti populací osob bez domova využívány také metody „odhadů velikosti populace ze vzorku". Jejich kořeny sahají do přelomu 19. a 20. století, kdy začaly být využívány etology pro sčítání rozsáhlých populací živočišných druhů (viz Southwood & Henderson, 2000). Jejich typickým zástupcem je metoda zpětného záchytu (v angličtině *Capture-mark-recapture* nebo

[5] Detailní informace o systému sčítání osob bez domova v USA včetně všech reportů z realizovaných censů jsou dostupné na webových stránkách Ministerstva bytové výstavby a rozvoje měst USA – The U.S. Department of Housing and Urban Development (HUD). Dostupné z: https://www.hudexchange.info/ programs/coc/coc-homeless-populations-and-subpopulations-reports/

také *Mark and Recapture*). V případě sčítání populací osob bez domova je princip této metody využíván v několika odlišných variantách, z nichž některé namísto fyzického sčítání v terénu pouze analyzují data z registrů několika odlišných organizací (Schepers, W. & Nicaise, 2017).

V případě využití této metody pro fyzické sčítání v terénu je její základní princip následující: *„Vyrazíme do prostředí, kde se pohybují členové námi sledované populace, a spočítáme co nejvíce jednotlivců (spočítané jednotky určitým způsobem označíme). Později, například příští den, provedeme druhé sčítání, při němž zároveň sledujeme množství jednotek, které jsou označeny z předchozího dne. Z těchto údajů je možné získat odhad počtu členů celé populace."* (Šnajdrová & Holpuch, 2010, 14) První fázi sčítání je dobré provést v servisních organizacích – „označením" je zde míněno vyplnění krátkého dotazníku. Ve druhé fázi je pak při „náhodné procházce"[6] sčítacích komisařů zkoumanou oblastí (městem) prostřednictvím krátkých rozhovorů zjišťováno, jaký podíl zkontaktovaných osob bez přístřeší byl započten v předchozí fázi. Výhodou je nižší organizační a kapacitní náročnost sčítání v terénu a potažmo i vyšší bezpečnost (není nutné chodit do nebezpečných míst nebo navštěvovat nocležiště v nočních hodinách), nevýhodou je riziko nižší přesnosti výsledku. Výstupem zde totiž není jedno číslo, tak jako u úplného sčítání, nýbrž více či méně široký interval hodnot. Metoda byla aplikována v Praze v roce 2010 (Šnajdrová & Holpuch, 2010) a rovněž při celorepublikovém sčítání osob bez domova v roce 2019 (Nešporová et al., 2019), v zahraničí pak ve velké Británii ve městech Torbay a Plymouth (Williams, M., 2010). V australském městě Adelaine byla využita odlišná varianta této metody, která se opírá o analýzu registrů klientů několika různých organizací, které osobám ze sčítané populace poskytují sociální služby (D'Onise et al., 2007).

Pokud vás princip metod odhadu velikosti populace ze vzorku zaujal a zvažujete jeho využití, pak by vaší pozornosti neměla uniknout také do značné míry kuriózní metoda nazývaná Plant-capture, která do sčítání zapojuje tak zvané „falešné bezdomovce". Jedná se o dobrovolníky v přestrojení, jejichž úkolem je volně se rozprostřít mezi reálnou populací místních osob bez domova, přičemž svou skutečnou identitu odhalují až poté, co je aktivně osloví některý ze sčítacích komisařů. Díky získané znalosti poměru mezi náhodně nakontaktovanými a nenakontaktovanými „plants" („falešnými bezdomovci") může být odvozen vztah mezi počtem nakontaktovaných a nenakontaktovaných reálných bezdomovců (více viz Laska & Meisner, 1993).

Hlavní výhodou těchto metod je především jejich vysoká efektivita vzhledem k míře vynaložených lidských a finančních zdrojů. Ta je však vykoupena jejich relativně vysokými nároky na odbornou přípravu, na schopnosti zvládnout ne zcela elementární statistické zákonitosti a v neposlední řadě na preciznost sběru dat v terénu. I relativně malé chyby a nedůslednost v naplánovaném postupu mohou vést ke znehodnocení získaných dat. **Postup výpočtu odhadu velikosti celé populace z dat sebraných touto metodou je představen v podkapitole 2.8.2.**

[6] Pro získání dostatečně robustního výběrového souboru je ideální projít všechna místa, kde se bezdomovci v rámci dané obce obvykle pohybují. Náhodnost tohoto typu výběru pak spočívá především v tom, že nelze předem určit, které osoby budou na daných místech zastiženy a které ne. Při tom má hypoteticky každý bezdomovec stejnou šanci být započten.

1.3.3 Přístup třetí: sčítání na základě kontaktu se sociálními službami (Service based enumeratinon)

Dalším a ve srovnání s ostatními metodami relativně nenáročným postupem je sčítání založené na kontaktu osob bez domova s některou ze sociálních služeb v rámci určitého sledovaného období. Sčítání se odehrává zpravidla po dobu jednoho týdne v servisních zařízeních pro osoby bez domova. Každý, kdo nějakou ze služeb využije, je zaregistrován pod jedinečným osobním kódem. Při celonárodním „úplném sčítání" osob bez domova ve Skotsku v roce 2003 byly do censu zahrnuty jen ty osoby, které měly ve sledovaném období určitý kontakt s některým ze servisních zařízení nebo s terénní sociální službou (Laird, 2003, 4). Z toho vyplývá největší limit této metody – osoby, které sociální služby v době sčítání nevyužijí, nejsou do výsledného počtu zahrnuty. Validita takového výsledku se pak odvíjí především od hustoty a atraktivity sítě sociálních služeb pro osoby bez domova. Tento přístup byl také zvolen v České republice v rámci Sčítání lidu, domů a bytů 2011 (ČSÚ, 2011).

1.3.4 Identifikace cílové populace, motivace ke spolupráci a prevence vzniku duplicit

Při samotném sčítání osob v terénu stojí před sčítacími komisaři 3 následující úkoly:

1. musí být schopni správně identifikovat osoby z cílové populace;
2. musí je namotivovat k potřebné spolupráci;
3. musí zabránit tomu, aby došlo k opakovanému započtení totožných osob.

Schopnost rozpoznat osoby, které se potýkají s bezdomovectvím, není něčím zcela samozřejmým. Velké množství lidí bez domova se snaží svou situaci maskovat a dokáží pečovat i o svůj zevnějšek takovým způsobem, že na první pohled nemusejí z běžné populace nijak vyčnívat. Je proto vhodné **do řad sčítacích komisařů rekrutovat především sociální pracovníky**, kteří mají s touto populací již profesní zkušenosti a jejichž schopnost rozpoznat osoby bez domova je díky tomu vyšší. Zvláště v menších obcích se sociální pracovníci s těmito lidmi často již osobně znají, jelikož jsou klienty jejich sociální práce. Obecně platí pravidlo, že pokud má sčítací komisař byť jen malé podezření, že by se mohlo jednat o osobu ze sčítané populace, tak by s ní měl navázat kontakt a tuto skutečnost pomocí vhodného dotazování ověřit.

Sčítané osoby je vhodné ke spolupráci **motivovat například drobnou potravinovou pomocí**, tu je však nutné poskytovat naprosto nepodmíněně (tedy ne jako odměnu za poskytnutí požadovaných informací), aby nedocházelo k tomu, že sčítané osoby budou kvůli odměně sčítací komisaře aktivně vyhledávat a nechávat se započítávat opakovaně. Peněžní odměna je v tomto případě vyloženě nevhodná.

Vzhledem k anonymitě šetření a absenci stabilního místa pobytu je také důležité pracovat s **mechanismem, který zabrání opakovanému započtení stejných osob**. To hrozí zejména ve velkých obcích, kde je do sčítání zapojeno větší množství sčítacích komisařů. Při každém kontaktu s osobou bez domova je proto důležité hned v počátku rozhovoru verbálně ověřit, zda v době realizace sčítání již nebyla oslovena jinými pracovníky. Jako pomůcku lze využívat například za tímto účelem vytvořené informativní kartičky, které obdrží všechny započtené osoby. Sčítací komisaři pak mohou již jen jednoduchým dotazem ověřit, zda kontaktovaná osoba takovouto kartičku neobdržela od někoho již dříve. Další možností je vytvoření unikátních osobních kódů, které vycházejí z osobních identifikačních údajů sčítaných osob (např. kombinace iniciálů, pohlaví a data narození). Jelikož se však jedná o osobní údaje, s jejichž sdílením mohou mít některé osoby problém, je vhodné zvolit spíše první uvedenou možnost s kartičkou, která byla úspěšně využita při sčítání v roce 2019.

1.4 Kde sčítat: místa obývaná osobami bez střechy

Poté, co jsme si vyjasnili, koho přesně chceme v rámci sledované populace do censu zahrnout a jakou metodou budeme při sčítání postupovat, je nutno nalézt odpověď na otázku, kde chceme tyto osoby zastihnout a kontaktovat. Pokud jsme při definici naší cílové populace vycházeli z klasifikace ETHOS, pak je logickým krokem hledat jednotlivé subkategorie sčítaných osob v místech, která jsou jimi podle této klasifikace obývána. Zatímco u kategorií osob bez bytu, v nejistém bydlení a v nevyhovujícím bydlení lze tyto osoby zpravidla identifikovat buďto na základě prostoru, který obývají, nebo na základě určité již existující evidence, pro sčítání osob bez střechy (s výjimkou těch, které využívají noclehárny) obdobný typ opory neexistuje.

V případě sčítání osob přespávajících venku je proto důležité nejprve precizně zmapovat místa, na nichž tito lidé přebývají. Osvědčeným postupem je zanesení všech takových míst do vytištěných map jednotlivých sčítacích okrsků/oblastí. Tyto mapy musí vytvářet lidé, kteří mají o pohybu místních osob bez domova dobrý přehled. Velmi přínosná je proto při jejich vytváření spolupráce s lokálními sociálními pracovníky a s příslušníky městské policie.

Osoby, které definuje klasifikace ETHOS jako „bez střechy“, lze typicky identifikovat:

- v parcích a dalších veřejných prostranstvích, která jsou opatřena místy k sezení;
- před supermarkety a obchodními centry;
- poblíž vlakových nádraží a zastávek městské veřejné dopravy;
- v městské a příměstské zeleni, v níž lze budovat provizorní přístřešky a nocležiště;
- v komerčních i veřejných stavbách a areálech, které již nejsou využívány;
- v zákoutích dopravních staveb, zejména v podmostí a pod převisy vyvýšených silnic;

- v zahrádkářských koloniích (zejména pokud jsou určeny k likvidaci nebo pokud je jejich oprávnění uživatelé již nevyužívají);
- v nízkoprahových noclehárnách.

Je třeba brát v potaz také to, že významná část osob bez střechy tráví svůj volný čas výdělečnou činností (Nešporová & Holpuch, 2020, 62), a tudíž může být problematické je zastihnout jinde nežli na místě, kde přespávají.

1.5 Kdy sčítat: role počasí, ročních období, času a migrace

Při plánování termínu censu osob bez domova je třeba brát v potaz zejména roli počasí. Pokud budeme sčítání realizovat v mrazivých zimních měsících, budou čísla osob přespávajících venku radikálně nižší, nežli pokud sčítání provedeme uprostřed léta. Zejména v mrazivých měsících mají lidé bez domova výrazně vyšší tendenci využívat ubytovací sociální služby nežli v létě (viz Hruška, 2012, 38).

Vhodným obdobím pro sčítání osob bez domova jsou z několika důvodů nemrazivé jarní měsíce – při sčítání v Praze v roce 2010 (Šnajdrová & Holpuch, 2010) i při sčítání v roce 2019 (Nešporová et al., 2019) jsme zvolili termín v dubnu. Pohyb v terénu není touto dobou pro sčítací komisaře a sčítané osoby již nekomfortní z důvodů chladu, bezdomovectví již není tolik skryté a zároveň jsou osobami bez domova stále ještě intenzivně využívány nízkoprahové sociální služby, a lze je proto do sčítání efektivně zapojit. Někteří výzkumníci však preferují pro realizaci censu zimní měsíce právě z důvodu nižší mobility cílové skupiny a její větší koncentrace v ubytovacích sociálních službách (viz Myšáková, 2004, 6).

V roce 2019 výzkumníci RILSA instruovali obecní koordinátory, aby sčítání realizovali pouze za denního světla. Sčítání během noci má sice velkou výhodu v podobě minimální mobility sčítané populace, ale jelikož bylo z etických a bezpečnostních důvodů považováno za problematické, byly navrženy takové postupy, které jej nevyžadují.

Vzhledem k tomu, že populace osob bez střechy je ze své podstaty náchylná k relativně vysoké míře migrace, je vhodné její sčítání provést v co nejkratším časovém úseku. Při censu v roce 2019 výzkumníci VUPSV usilovali o to, aby sčítání netrvalo déle než týden.

Oproti tomu sčítání ostatních sledovaných kategorií v rámci jednoho censu je vhodné realizovat až po týdenním sčítání osob bez střechy, jehož příprava a realizace vyžaduje maximální nasazení obecních koordinátorů a značnou pozornost realizátora censu. Pokud má například v obci probíhat také terénní šetření osob v nevyhovujícím bydlení, je vhodné obecnímu koordinátorovi umožnit sbírat data o této kategorii během celého měsíce. Osoby v nevyhovujících bytech jsou na rozdíl od těch bez střechy identifikovatelné podle stabilní adresy/lokace, tudíž migrace do jiné obce či opakované

započtení nejsou při sčítání těchto osob primárními problémy. Zatímco v případě osob bez střechy by měl realizátor (pokud je to možné) trvat na sčítání v jednom týdnu, pro sčítání ostatních kategorií by měl naopak vytvořit obecnímu koordinátorovi flexibilní časový prostor v rozsahu 1 až 3 měsíců, který bude respektovat jeho časové a personální možnosti. O odpovědnosti a úkolech obecních koordinátorů více viz podkapitola 2.4.1.

Sčítání těch skupin osob v bytové nouzi, za něž již nezodpovídají obecní koordinátoři, může probíhat z hlediska časování dle potřeb a možností realizátora, tedy zcela nezávisle na sčítání realizovaných přímo v obcích.

Sběr dat o všech sledovaných podskupinách osob z koncepčních kategorií klasifikace ETHOS by mělo být dle dřívějších zkušeností reálné uskutečnit během 1 až 3 měsíců (v závislosti na počtu zapojených osob). Pokud tedy realizátor zahájí sběr dat prvního dubna, měl by být schopen jej ukončit nejpozději 30. června. Ideální je samozřejmě získat data ze všech sledovaných kategorií v co nejkratším časovém úseku, zároveň však platí, že vyšší rychlost sběru dat nesmí být na úkor jeho kvality.

1.6 Sčítání kategorií osob bez bytu, osob v nevyhovujícím bydlení a osob v nejistém bydlení

Na rozdíl od kategorie „bez střechy“ pro sčítání skupin z koncepčních kategorií osob „bez bytu“, „v nevyhovujícím bydlení“ a „v nejistém bydlení“ nelze vytvořit univerzální metodické koncepty, které by bylo možné analogicky aplikovat napříč různými státy. Sčítání osob z těchto tří kategorií je nutné v první řadě opírat o dostupnou evidenci, jejíž charakter se bude v jednotlivých zemích (a částečně i ve vnitrostátních regionech) lišit. Je potřeba počítat také s tím, že její podoba se může dynamicky měnit či vyvíjet v čase. To znamená, že postup, který byl pro určitou oblast použit v roce 2022, už nemusí být stejně vhodným o pět let později (např. v důsledku vzniku určité nové databáze). Vzhledem k absenci etablovaných, univerzálně použitelných metodických konceptů pro sčítání těchto skupin osob jim bude věnován detailní prostor až ve druhé části této metodiky.

1.7 Extrapolace neúplných dat a další možnosti jejich doplnění

Při celostátním sčítání osob bez domova je téměř nemožné zajistit aktivní účast všech územních jednotek (obcí). Je proto potřeba mít připravený postup, jehož prostřednictvím do datového souboru informace z chybějících oblastí doplníme. Výzkumníci v USA v tomto smyslu používají dokonce přímo metodu, o níž hovoří jako o *Metodě náhodného geografického vzorku* (Dunton et al., 2014, 54). Ta spočívá v rozdělení sledovaného území do malých podoblastí na základě pro ně příznačných charakteristik, které ovlivňují intenzitu výskytu cílové populace (např. velikost obce, míra osídlení

atd.). Samotné sčítání pak proběhne jen v části těchto podoblastí, přičemž získaná data jsou následně promítnuta do územních jednotek, které se censu aktivně nezúčastnily. Aby bylo možné zvolit takový postup a považovat finální údaje za validní, je samozřejmě potřeba disponovat detailními znalostmi faktorů, které intenzitu výskytu sledované populace ovlivňují. Získání těchto informací může být problémem zejména tam, kde je takový census realizován poprvé a výzkumný tým díky tomu nemá oporu, na jejímž základě by mohl geografický vzorek sestavit. Pokud je však realizovaný projekt dostatečně ambiciózní a povede se mu sběr dat ve většině sledovaných oblastí zajistit, lze výše uvedený postup využít reverzně. To znamená, že po sběru dat lze s pomocí statistického softwaru oblasti, v nichž sčítání reálně proběhlo, roztřídit do clusterů podle obecně známých vybraných nezávislých proměnných (např. počet obyvatel dané obce, ale otestovat lze také další dostupné faktory, jako je například přítomnost ubytovacích sociálních služeb, míra nezaměstnanosti, průměrná mzda či regionální příslušnost atd.). Na základě takto identifikovaných faktorů můžeme data z oblastí, v nichž sčítání proběhlo reálně, promítnout do oblastí, které se do sčítání zapojit nepodařilo.

Při sčítání v roce 2019 (Nešporová et al., 2019) byl k extrapolaci dat použit jako kritérium počet obyvatel obce – ukázalo se, že v obcích s podobným počtem obyvatel přebývá v podstatě identický podíl osob bez domova. Tedy že u stejně velkých obcí připadá na každých jejich 1 000 obyvatel takřka stejné množství osob bez domova bez ohledu na jejich regionální příslušnost. Tento postup má smysl aplikovat především pro doplnění chybějících informací o počtech osob, které přespávají venku.

Pro doplnění chybějících dat z institucí (případně také z ubytoven) lze použít obdobný princip. Pokud se nám například nepodaří získat informace ze všech azylových domů, můžeme získaná data promítnout i na ta zařízení, z nichž nám informace chybí. U jednotlivých zařízení lze dohledat jejich lůžkové kapacity a cílové skupiny osob, jimž mají sloužit (např. v Registru sociálních služeb na portálu MPSV). Na tyto kapacity lze promítnout zjištěnou průměrnou obsazenost zařízení, která se do sčítání zapojila, a následně vypočítat odhad počtu přítomných klientů. Obdobný postup lze zvolit při sčítání osob v dalších sledovaných zařízeních.

V případě extrapolování dat ze sčítání domácností v nevhodném bydlení je třeba brát v potaz, že tento jev je distribuovaný napříč Českou republikou velmi nerovnoměrně. Před promítáním dat z oblastí A do oblasti B je proto potřeba zajistit, aby se jednalo o oblasti s obdobnou intenzitou přítomnosti sledovaného jevu. V oblastech s podezřením na extrémní míru výskytu nevhodného bydlení (typicky v sociálně vyloučených lokalitách) by mělo sčítání proběhnout výhradně na základě místní znalosti / reálného terénního sčítání a do samotné extrapolace by takové oblasti neměly být vůbec zahrnuty.

Extrapolaci by měl provádět kompetentní analytik, který dovede posoudit možnosti a limity jejího využití v rámci kvality a robustnosti získaných dat.

1.8 Ekonomické aspekty sčítání v terénu

Celorepublikové sčítání osob bez domova je rozsáhlým projektem, který vyžaduje značné lidské i finanční zdroje. Předpokládané náklady na projekt se v roce 2019 dařilo držet relativně nízko díky aplikaci následujících postupů:

1. Zapojení pracovníků sociálních odborů obcí do sběru dat v terénu. Sociální pracovníci mohou do jisté míry spojit sběr dat s výkonem depistáže v terénu, která by měla být běžnou součástí jejich práce.

2. Ve velkých městech lze využít pro získání dat princip metody Capture-mark-recapture. Při dobrém technickém zvládnutí tady metoda přináší srovnatelné výsledky s metodami úplného sčítání, ovšem za využití nižších personálních kapacit.

3. Využití stávající infrastruktury v podobě metodiků sociální práce krajských úřadů přineslo velmi dobré výsledky. V porovnání s postupem, kdy by byli krajští koordinátoři rekrutování/najímaní ze soukromé sféry, byla spolupráce s krajskými metodiky sociální práce výrazně méně finančně náročná. Velká část úkonů, které souvisely s projektem, byla běžnou součástí jejich pracovní agendy (zejména komunikace se sociálními pracovníky z jednotlivých obcí).

4. Byly identifikovány obce, které si systematicky vedou kvalitní evidenci osob bez domova a jejichž zástupci byli následně požádáni o poskytnutí dat v potřebném formátu. Potřebná data byla z těchto obcí získána v roce 2019 zcela bezplatně, v roce 2022 byla pracovníkům shromažďujícím tuto evidenci vyplacena jednorázová finanční odměna ve výši 500 až 2 000 Kč dle velikosti obce (pracovníci sociálních odborů byli v roce 2022 v době censu extrémně vytíženi agendou spojenou s integrací uprchlíků před válkou v Ukrajině a řešením problémů obyvatel zasažených prudkým nárůstem cen energií, což se podepsalo na míře jejich ochoty na sčítání aktivně participovat).

Odměny vyplácené sčítacím komisařům v terénu a obecním a krajským koordinátorům sčítání v roce 2019 jsou uvedeny v podkapitole 2.4.7.

Obce i kraje motivuje k zapojení do projektu také příslib poskytnutí získaných dat. Přehled o velikosti a základních charakteristikách populace osob bez domova umožňuje strategicky plánovat sociální služby a podporu určenou této skupině obyvatel. Výsledná data mohou být efektivně využita na centrální (celostátní) úrovni i na úrovni nižších samosprávních celků (kraje, obce). Vzhledem k užití mezinárodní klasifikace ETHOS je lze dobře využít i pro případné mezinárodní komparace.

2. Doporučené metody a postupy pro celostátní sčítání osob v bytové nouzi

Cílem druhé části této publikace je detailní představení postupů pro komplexní sčítání níže představených kategorií osob v bytové nouzi v České republice. Tyto postupy vycházejí ze zkušeností z projektu realizovaného Výzkumným ústavem práce a sociálních věcí v roce 2019 a z projektu realizovaného společností SocioFactor v roce 2022. Některé postupy použité společností SocioFactor byly revidovány a upraveny na základě poznatků autorů studie hodnocení dopadů regulace (RIA) k připravovanému zákonu o podpoře bydlení (viz MMR, 2023). Postupy v této kapitole jsou navrženy tak, aby je bylo možno opakovat v pravidelných intervalech identickým způsobem a získávat tak porovnatelná data. Avšak jak už bylo zmíněno na počátku první části této metodiky, v případě srovnávání starších dat s nově získanými je třeba přihlédnout ke skutečnosti, že zde představené postupy nejsou přesnou kopií metod použitých při sčítáních v letech 2019 a 2022.

Rozčlenění osob v bytové nouzi do kategorií, které lze sledovat v celostátním censu

Výchozím podkladem pro seznam sčítaných kategorií osob v bytové nouzi je (výše představená) Evropská typologie bezdomovství a vyloučení z bydlení v prostředí ČR (ETHOS). **Některé subkategorie v této klasifikaci nejsou však dobře operacionalizovatelné pro potřeby censu, případně se vzájemně překrývají. Z tohoto důvodu bylo původních 35 subkategorií z klasifikace ETHOS zredukováno na 15 níže představených kategorií.** Tyto kategorie jsou přizpůsobeny praktickým možnostem celostátního sčítání. Dokáží rozlišovat sečtené osoby podle 4 základních koncepčních kategorií typologie ETHOS a zároveň snižují překrývání jednotlivých subkategorií (čímž omezují možnosti vzniku duplicit).

V rámci sčítaných subkategorií by měli být sčítáni pouze ti jednotlivci, na něž lze z určité perspektivy nahlížet jako na osoby v bytové nouzi, tedy na osoby bez možnosti/schopnosti zajistit si svépomocí standardní bydlení.

Tabulka č. 1 **Klasifikace ETHOS adaptovaná pro potřeby celostátního sčítání osob v bytové nouzi**

Koncepční kategorie		**Specifikace subkategorie**
Bez střechy	a	Osoby přežívající venku nebo ve veřejně přístupných prostorách, případně ilegálně přebývající v prostorách, které nejsou k bydlení určeny (půdy, sklepy, skladiště atd.), ale i v chatkách, chalupách a nebytových prostorech **bez souhlasu** jejich majitelů
	b	Osoby v noclehárnách
Bez bytu/domova	c	Osoby v azylových domech
	d	Osoby v domech na půl cesty
	e	Osoby využívající obecní či komerční ubytovny, hotely, hostely, penziony a motely (pouze osoby bez možnosti standardního bydlení)
	f	Osoby bez domova před opuštěním věznice
	g	Osoby bez domova před opuštěním zdravotnického zařízení
Nevyhovující bydlení	h	Osoby v nevhodných bytech v bytových domech (včetně rodinných domů)
	i	Osoby v ostatních typech nevhodného bydlení (nevhodné bydlení **se souhlasem majitele** v chatách, chalupách a nebytových prostorech)
	j	Osoby žijící v přelidněných bytech
Nejisté bydlení	k	Osoby ohrožené domácím násilím
	(l)	(Osoby v podnájmu bez jiné možnosti bydlení)[7]
	m	Osoby přechodně bydlící u příbuzných nebo přátel bez jiné možnosti bydlení
	n	Osoby v bytové nouzi, které dostaly výpověď z nájemního bytu
	o	Osoby ohrožené vystěhováním z vlastního bytu
	p	Osoby v bydlení bez právního nároku

2.1 Cíle a oblasti sčítání osob bez domova v České republice v letech 2019 a 2022

Sčítání osob bez domova v roce 2019 bylo realizováno prostřednictvím RILSA na základě požadavku Ministerstva práce a sociálních věcí (dále jen „MPSV“). Cílem tohoto projektu bylo přinést informace o velikosti a struktuře populace osob bez střechy a vybraných skupin osob bez bytu. Na census realizovaný v roce 2019 navázala v roce 2022 společnost SocioFactor, jejímž úkolem bylo zjistit počty osob v bytové nouzi i z těch kategorií klasifikace ETHOS, které předchozí sčítání nesledovalo.

[7] Zařazení této kategorie do celostátního sčítání osob v bytové nouzi je sporné (podrobněji viz podkap. 2.7.2).

Definice sčítaných kategorií osob vycházela z klasifikace ETHOS. V roce 2019 byly sčítány tyto skupiny:

- osoby přespávající venku;
- osoby přespávající v nízkoprahových noclehárnách;
- osoby ubytované v azylových domech;
- osoby ubytované v domech na půl cesty;
- osoby ubytované v nekomerčních ubytovnách pro osoby bez domova v majetku obcí;
- osoby bez bytu před opuštěním věznice;
- osoby bez bytu před opuštěním zdravotnického zařízení.

Detailnímu postupu sčítání výše uvedených kategorií osob je věnován prostor v podkapitolách 2.3 až 2.5.

Zbývající kategorie, které tato metodika postihuje, byly sčítány v celostátním censu v roce 2022 a konkrétně se jedná o:

- osoby v bytové nouzi využívající komerční ubytovny (bez možnosti standardního bydlení);
- osoby v bytové nouzi využívající hotely, hostely, penziony a motely (bez možnosti standardního bydlení);
- osoby v nevhodných bytech v bytových domech;
- osoby v ostatních typech nevhodného bydlení (nevhodné bydlení se souhlasem majitele v chatách, chalupách a nebytových prostorech);
- osoby žijící v přelidněných bytech;
- osoby ohrožené domácím násilím;
- osoby v podnájmu bez jiné možnosti standardního bydlení;
- osoby přechodně bydlící u příbuzných nebo přátel (bez možnosti standardního bydlení);
- osoby v bytové nouzi, které dostaly výpověď z nájemního bytu;
- osoby ohrožené vystěhováním z vlastního bytu;
- osoby v bydlení bez právního nároku.

Do této metodiky byla na základě konzultací s pracovníky MPSV dodatečně zařazena také následující kategorie, která byla zohledněna v Závěrečné zprávě z hodnocení dopadů regulace zákona o podpoře v bydlení:

- osoby s opakovanými nájemními nebo podnájemními smlouvami na 1 až 3 měsíce.

2.2 Personální zajištění, organizační struktura a rámec použitého postupu

Pro úspěšnou realizaci projektu je klíčové vytvoření personální infrastruktury, která by dokázala zajistit sběr dat na celém území České republiky. V roce 2019 se osvědčil **tříúrovňový systém organizace a řízení, který proto doporučuji využít i v budoucích sčítáních**. První úroveň představoval **realizátor projektu** (vedoucí projektu, metodolog projektu a analytický tým), druhou úroveň **krajští koordinátoři** projektu (zpravidla krajští metodici sociální práce) a třetí úroveň **obecní koordinátoři** projektu (zpravidla vedoucí sociální pracovníci jednotlivých ORP).

2.2.1 Úloha realizátora

Rolí realizátora bylo v letech 2019 a 2022 vedení celého sčítání, navržení postupů sčítání, vytvoření organizační struktury sčítání, komunikace s krajskými koordinátory i některými obecními koordinátory sčítání (zejména z větších měst), příprava písemných instrukcí pro obecní koordinátory a sčítací komisaře, vyhotovení a distribuce zelených kartiček *Sčítání osob bez střechy a bez bytu*, sčítacích archů (v elektronické podobě) a administrativní činnost týkající se pracovních smluv (DPP) s krajskými a obecními koordinátory sčítání a se sčítacími komisaři. Realizátor dohlížel na průběh sčítání a průběžně poskytoval krajským a obecním koordinátorům potřebné konzultace. Dále zajistil přepis a analýzu všech sebraných dat a odevzdal výsledky MPSV. Dílčí výsledky poskytnul krajským a obecním koordinátorům sčítání. Výsledky sčítání byly zveřejněny v publikacích *„Sčítání osob bez domova v České republice 2019“* (Nešporová et al., 2019) a *„Sčítání osob z vybraných kategorií klasifikace ETHOS“* (Šobáňová et al., 2022).

Žádost o spolupráci adresoval realizátor v roce 2019 krajským metodikům sociální práce na jejich společném setkání na půdě MPSV při prezentaci metodiky, cílů a významu projektu. Do projektu se tehdy rozhodli zapojit metodici ze všech krajů[8] s výjimkou Libereckého.[9] Realizátor následně ve spolupráci s jednotlivými krajskými koordinátory uspořádal ve všech zapojených krajích osobní

[8] V Královéhradeckém a Pardubickém kraji došlo k vzájemné dohodě a roli krajského koordinátora zastávala v obou krajích stejná osoba pocházející z Krajského úřadu Královéhradeckého kraje.

[9] Příslušní pracovníci naši žádost o spolupráci opakovaně odmítli s odkazem na svou nadměrnou vytíženost.

prezentaci projektu pro zástupce jednotlivých obcí s rozšířenou působností a obcí s pověřeným obecním úřadem (dále jen „ORP a POÚ“). Cílem prezentace bylo zástupce jednotlivých obcí s projektem jednak seznámit, a jednak je požádat o spolupráci. **Tento postup doporučuji využít i v budoucích censech.**

Komunikace s nižšími složkami probíhala osobně, e-maily, telefonicky i poštou a byla nejintenzivnější v přípravné fázi sčítání a v jeho prvních dnech. Pro rychlejší a snazší orientaci krajských a obecních koordinátorů v projektu byl vytvořen seznam klíčových pojmů a jejich vysvětlení (viz příloha č. 1).

Klíčové je vymezení odpovědnosti za sběr dat týkající se sčítaných kategorií mezi obecní koordinátory a analytický tým realizátora projektu.

V ideálním případě by měl tým realizátora přímo zajistit sčítání těchto skupin:

1. osoby v azylových domech a v domech na půl cesty (viz podkap. 2.5.1);
2. osoby bez domova před opuštěním věznice (viz podkap.2.5.2);
3. osoby bez domova před opuštěním zdravotnického zařízení (viz podkap. 2.5.3);
4. osoby ohrožené domácím násilím (viz podkap. 2.7.1);
5. osoby v podnájmu bez jiné možnosti bydlení (viz podkap. 2.7.2);
6. osoby přechodně bydlící u příbuzných nebo přátel (viz podkap. 2.7.3);
7. osoby v bytové nouzi, které dostaly výpověď z nájemního bytu (viz podkap. 2.7.4);
8. osoby ohrožené vystěhováním z vlastního bytu (viz podkap. 2.7.5);
9. osoby v bydlení bez právního nároku (viz podkap. 2.7.6);
10. osoby s opakovanými nájemními nebo podnájemními smlouvami na 1 až 3 měsíce (viz podkap. 2.7.7).

Za sčítání ostatních skupin osob by měl v ideálním případě zodpovídat **obecní koordinátor** (viz podkap. 2.2.3).

2.2.2 Krajští koordinátoři

Role krajských koordinátorů byla v roce 2019 pro organizaci sčítání a jeho zdárný průběh ústřední. Ukázalo se, že pro zajištění vyššího počtu zapojených obcí v daném kraji bylo výhodnější, když byl krajský koordinátor z Krajského úřadu, nežli když se jednalo o externího pracovníka. Vedení obcí a pracovníci jejich sociálních odborů s krajskými metodiky sociální práce běžně spolupracují, z čehož plyne i větší šance, že se do projektu na jejich popud zapojí.

Krajští koordinátoři zprostředkovávali kontakt mezi realizátorem censu a obecními koordinátory v daném kraji. Jejich povinností bylo zejména:

- zúčastnit se školení v Praze organizovaného realizátorem projektu;
- informovat obce o sčítání osob bez domova a o výzkumu osob bez domova;
- informovat obecní koordinátory o průběhu sčítání podle jednotlivých scénářů;
- vytvořit seznam zapojených obcí (včetně kódu LAU) a pomoci jim s výběrem vhodného scénáře;
- zprostředkovávat komunikaci mezi RILSA a obecními koordinátory (zaslání seznamů zapojených obcí RILSA, rozeslání sčítacích scénářů a sčítacích archů obecním koordinátorům, předat obecním koordinátorům informace o průběhu sčítání);
- být poradce při řešení jakýchkoliv problémů, včetně administrativních;
- sebrat data (sčítací archy) z jednotlivých obcí a zkontrolovat jejich úplnost;
- distribuovat a sebrat pracovní smlouvy, provést jejich kontrolu i kontrolu náležitosti požadovaných financí;
- zaslat RILSA zpět všechny požadované materiály (sčítací archy, seznam zapojených měst, pracovní smlouvy a jejich seznam).

Podrobné úkoly krajských koordinátorů i s jejich časovým rámcem pro sčítání v roce 2019 jsou pro ilustraci připojeny v příloze č. 2.

2.2.3 Obecní koordinátoři

Odpovědností zástupců obcí, které v roce 2019 souhlasily s účastí v projektu, bylo zajištění osoby „obecního/městského koordinátora“. Touto osobou se nejčastěji stával vedoucí sociální pracovník příslušného sociálního odboru. V první řadě se musel obecní koordinátor rozhodnout, zdali bude realizovat sčítání pouze na území své obce, nebo zda do něj zapojí také obce druhého a prvního

stupně, které pod dané ORP (případně POÚ) spadají. Žádoucí samozřejmě je, aby sčítání proběhlo v celém ORP. Na druhou stranu je třeba respektovat, že někteří obecní koordinátoři k tomu nebudou mít již dostatečnou kapacitu. Vhodným řešením proto může být nabídka finanční odměny pro spolupracující osobu (typicky stávajícího kolegu či podřízeného obecního koordinátora), která by situaci v menších obcích spadajících pod dané ORP zmonitorovala alespoň telefonicky. Finanční ohodnocení obecního koordinátora by mělo být komunikováno srozumitelně a transparentně s ohledem na rozsah předpokládané práce.

Klíčovým úkolem obecního koordinátora bylo zajistit dostatek pracovníků pro sběr dat v terénu. Primárně byli pro tento úkol využíváni pracovníci sociálního odboru, ale o spolupráci byli často žádáni také pracovníci z lokálních neziskových organizací. Obecní koordinátoři obdrželi prostřednictvím krajských koordinátorů veškeré potřebné materiály včetně sčítacích archů a detailních metodických postupů, které byly připraveny každé obci „na míru“. **Úkolem obecního koordinátora** tedy bylo proškolit sčítací komisaře, vybavit je všemi potřebnými materiály, zajistit uzavření připravených dohod o provedení práce mezi nimi a realizátorem a po ukončení sběru dat doručit veškeré vyplněné materiály (zejména sčítací archy) příslušnému krajskému koordinátorovi. Obecní koordinátoři měli k dispozici číslo na osobní telefon hlavního metodologa, aby s ním kdykoliv mohli konzultovat případné problémy či nejasnosti.

Úkoly jednotlivých obecních koordinátorů se liší v závislosti na tom, kterým scénářem sčítání osob bez střechy (viz podkap. 2.4) se daná obec rozhodne řídit. Pokud však v obci má proběhnout sčítání osob bez střechy v terénu, pak má obecní koordinátor před realizací samotného sčítání dva klíčové úkoly:

1. Navázat kontakt s pracovníky, kteří zodpovídají na území zapojené ORP (případně POÚ) za realizaci sociální práce, a požádat je o spolupráci. Jedná se o osoby, které znají místní terén a velmi často i osoby ze sčítané populace.
2. S pomocí zaměstnanců městské policie, sociálních pracovníků obce a místních neziskových organizací poskytujících služby osobám bez domova identifikovat a zanést do mapy území dané obce dva typy míst:
    a. místa, na nichž mají tendenci více či méně často pobývat osoby přespávajíc venku;
    b. místa/adresy, na nichž se vyskytuje potenciálně nevhodné bydlení – bytové domy (podkap. 2.6.1) a ostatní formy nevhodného bydlení (podkap. 2.6.2).

V ideálním případě by měl obecní koordinátor zajistit sčítání skupin osob, které v rámci daného ORP přespávají:

1. venku (viz podkap. 2.4);
2. v noclehárnách (viz podkap. 2.4);
3. v obecních ubytovnách (viz podkap. 2.5.4);
4. v komerčních ubytovnách bez možnosti standardního bydlení (viz podkap. 2.5.5);
5. v hotelech, penzionech, hostelech a motelech bez možnosti standardního bydlení (viz podkap. 2.5.6);
6. v nevyhovujícím bydlení a v přelidněných bytech (viz podkap. 2.6.1, 2.6.2 a 2.6.3).

2.2.4 Motivace spolupracujících subjektů

Jelikož zapojení obcí do sčítání bylo v letech 2019 i 2022 dobrovolné, **bylo zvláště důležité nastavit podmínky účasti takovým způsobem, aby obce svou účast v projektu považovaly za smysluplnou a pro ně samotné nějakým způsobem přínosnou**. Projekt byl zástupcům obcí proto prezentován jako jedinečná příležitost získat detailní data o jejich lokální populaci osob bez domova s vynaložením minimálního úsilí. Obcím bylo garantováno zajištění veškerých potřebných materiálů, analýzy sebraných dat a financí na odměny pro zapojené sčítací komisaře. Od obcí bylo oproti tomu vyžadováno zajištění kvalifikované pracovní síly pro organizaci i samotnou realizaci sběru dat na daném území. Ve většině případů měly takto formulované žádosti o spolupráci pozitivní ohlasy, protože **požadovaná data se ukázala být něčím, co samy obce potřebují (a postrádají) při svém vlastním komunitním plánováním**. Všem obcím, které se aktivně zapojily do sčítání osob bez domova v terénu, byla v roce 2019 přislíbena (a následně dodána) individualizovaná závěrečná zpráva ze sčítání v dané oblasti. Možnost získat základní informace o místní populaci osob bez domova byla pro obce pravděpodobně hlavním důvodem, proč se do spolupráce zapojovaly. Stejný typ motivace fungoval i na úrovni krajů. Krajští metodici tento typ informace pro svou práci potřebují. Vzhledem k výše uvedenému je vhodné při realizaci censu v maximální možné míře využívat ke spolupráci takové subjekty, které mohou výsledky censu efektivně využít pro svou vlastní agendu. Další výhodou zapojení sociálních odborů byla jejich ochota zapojovat do projektu vlastní pracovníky v rámci jejich pracovní doby. Díky tomu bylo možné ušetřit velké množství finančních prostředků, respektive díky tomu mohly být finance alokované na sběr dat využity primárně pro práci nad rámec běžné pracovní doby zapojených pracovníků.

2.2.5 Finanční odměňování zapojených osob

Sběr dat byl pro RILSA v roce 2019 ufinancovatelný především díky tomu, že spolupracoval primárně se subjekty veřejné správy, které byly ochotny se na projektu podílet v rámci vlastní agendy. Poskytnuté prostředky obce ve většině případů využívaly především k najímání externích sčítacích komisařů (zejména kolegů z neziskového sektoru) a k ohodnocení své práce přes čas (mnoho obcí realizovalo terénní sčítání o víkendu).

V závislosti na vykonávané činnosti byly spolupracující osoby odměňovány třemi rozdílnými sazbami, přičemž pro každého krajského koordinátora i pro každou obec byl stanoven maximální strop pro proplacení finančních nákladů. Tento limit byl odvozen od počtu obyvatel dané obce. V případě, že obecní koordinátor z určitých důvodů považoval realizátorem alokované maximum finančních prostředků za nedostačující, měl možnost tuto skutečnost zdůvodnit a požádat o jejich navýšení. K této situaci došlo v roce 2019 ve dvou případech, přičemž v obou bylo obecním koordinátorům vyhověno.

Odměňování bylo zajišťováno prostřednictvím předpřipravených dohod o provedení práce, za jejichž distribuci mezi sčítací komisaře odpovídal vždy příslušný obecní koordinátor. Obecní koordinátor byl rovněž zodpovědný za vykazování odpracovaných hodin sčítacích komisařů takovým způsobem, aby výkaz práce reflektoval nastavené finanční limity.

Obecním koordinátorům, kteří o to měli zájem, byly poskytnuty také finanční prostředky na nákup drobného potravinového občerstvení, které mohli sčítací komisaři následně bezpodmínečně nabízet osobám přespávajícím venku. Finanční strop pro nákup potravin byl opět odvozen od velikosti dané obce.

2.3 Sčítání osob „bez střechy“[10]

Celorepublikové sčítání osob bez střechy proběhlo pouze v roce 2019, přičemž fyzické sčítání v terénu bylo v nějaké formě součástí všech scénářů vyjma scénáře 1 (detailní představení jednotlivých scénářů viz podkap. 2.4). Klíčem k úspěšnému sečtení osob bez střechy, které se pohybují na veřejných prostranstvích, byla několikaměsíční přípravná fáze mapování a identifikace míst, na nichž tyto osoby mají tendenci přebývat přes den, a nocležišť, kde přespávají. Výstupem z této přípravy byla mapa spádového území dané obce, v níž byla zaznamenána všechna místa se zvýšenou pravděpodobností kontaktu s osobami ze sčítané populace.

[10] Tato část textu je mírně upravenou a aktualizovanou verzí příslušné kapitoly z *„Metodiky sčítání osob bez domova v České republice“*, kterou publikoval RILSA v roce 2021 (viz Holpuch & Nešporová, 2021).

Samotné sčítání probíhalo kontaktně, to znamená, že sčítací komisaři u všech osob, o nich usuzovali, že by mohli spadat do sčítané populace, verbálně ověřovali místo jejich současného přespávání. V obcích, kde bylo potřeba ke sčítání více dvojic sčítacích komisařů, byly započteným osobám dávány zelené kartičky *Sčítání osob bez střechy a bez bytu*. Pokud sčítaná osoba potvrdila, že kartičku již obdržela v předchozích dnech, byla z duplicitního započtení vyloučena. Pro zvýšení celospolečenského přínosu projektu byly na druhé straně kartiček uvedeny kontakty na místní sociální služby pro osoby bez domova a sociální kurátory.

Samotný způsob vyhledávání a evidování osob v terénu se lišil v závislosti na použitém scénáři.

2.3.1 Sčítání osob venku a v noclehárnách

Největší metodologickou výzvu sčítání osob v bytové nouzi představuje sečtení těch skupin, které není možné identifikovat s pomocí nějakého již existujícího standardizovaného informačního zdroje či stabilnějšího místa pobytu. Konkrétně se jednalo o osoby přespávající venku a v nízkoprahových noclehárnách. Jelikož sociální služba noclehárny je apriori určena pouze k pobytu přes noc, bývá její klientela nestálá a velmi proměnlivá. Kategorie osob přespávajících venku a kategorie osob přespávajících v noclehárnách jsou ve skutečnosti vzájemně prostupné (Nešporová & Holpuch, 2020, 85), a proto je z metodologického hlediska při jejich sčítání vhodné k nim přistupovat spíše jako k jedné skupině osob. Člověk, který v době censu přespává v noclehárně, může při dotazování uvést, že obvykle přespává venku, a platí to i opačně. Osoba, která je zastižena sčítacím komisařem na venkovním bezdomoveckém nocležišti může uvést, že „běžně" přespává v noclehárně.

O tom, do jaké kategorie sčítaná osoba spadá, bylo během censu v roce 2019 rozhodováno na základě jejího nejčastějšího místa přespávání v době dotazování, respektive v posledním týdnu či dvou týdnech.[11] Osoby, které „obvykle přespávají venku", byly vyhledávány nejen na veřejných prostranstvích, ale také v nízkoprahových noclehárnách a v denních centrech pro osoby bez domova.

Kontaktované osoby odpovídaly na otázku: *„Kde teď v dubnu nejčastěji přespáváte?"* Zaevidovat je potřeba jen ty z nich, které uvedou jednu z následujících odpovědí (jednotlivé kategorie byly sčítaným osobám v případě nejasností detailně popsány):

A. venku (stany; auta; vagóny; podmostí; veřejná prostranství; squaty; cizí/opuštěné přístřešky, zahradní chatky a maringotky bez souhlasu majitele…);

B. noclehárna.

[11] Sčítací komisaři jej v otázce pro lepší představivost vymezovali měsícem dubnem, přičemž sčítání v roce 2019 probíhalo ve druhém dubnovém týdnu.

Avšak pokud sčítání probíhalo v denním centru, byly sledovány navíc ještě další kategorie, aby bylo možné zaevidovat i ty uživatele této služby, kteří do sledované kategorie nespadají (je to snadnější než těmto osobám vysvětlovat, že jich se sčítání netýká):

A. azylový dům;

B. ubytovna (obecní či komerční);

C. alternativní bydlení (u kamaráda, **komerční** ubytovna, vlastní, **pronajatá či se souhlasem majitele** obývaná chatka atd.);

D. běžné bydlení (byt v osobním vlastnictví, podnájem).

Každá ze zapojených obcí si mohla zvolit jeden ze čtyř připravených postupů (scénářů) sčítání. Odlišnosti mezi jednotlivými scénáři reflektovaly především velikost obce a (ne)přítomnost nízkoprahových sociálních služeb pro osoby bez domova. K fyzickému sčítání osob sloužily scénáře 2 až 4.[12] Samotné sčítání se v roce 2019 odehrálo během druhého dubnového týdne (od pondělí do neděle, přičemž je třeba volit týden, do něhož nezasahují státní svátky).

2.3.2 Sčítání v denních centrech pro osoby bez domova

Nízkoprahová denní centra pro osoby bez domova představují velmi příznivé a komfortní prostředí pro realizaci censu. S jejich využitím počítaly scénáře 3b, 4 a 4b. Ve scénářích 2 a 3 denní centra nefigurují pouze z toho důvodu, že tyto scénáře byly vytvořeny pro potřeby obcí, v nichž tento typ sociální služby není dostupný.

Na sčítání v denních centrech byli jejich klienti s předstihem upozorněni informační vývěskou, na níž je pracovníci žádali o spolupráci v období celého sčítacího týdne (příloha č. 23). Sčítání realizoval po dobu celého týdne k tomu určený pracovník. Bylo žádoucí, aby se jednalo pouze o jednu osobu, která tuto činnost může zajišťovat během celého sčítacího týdne. Snáze se tak předcházelo k opakovanému oslovování již jednou započtených osob. S osobami byl realizován krátký rozhovor a následně obdržely výše zmíněnou zelenou kartičku *Sčítání osob bez bytu a bez střechy*.

Specifickým způsobem probíhalo sčítání v denních centrech v obcích, které pro sčítání využili metodu *Capture-mark-recapture*, podrobnosti tohoto postupu uvádíme v podkapitole 2.4, v částech scénář 4a a 4b.

[12] Scénář 1 byl určený pouze pro ty obce, které si vedou o počtech osob bez domova vlastní evidenci, scénáře 3 a 4 měly ještě své alternace, které jsme nazvali „3b“ a „4b“. Více o jednotlivých scénářích viz následující podkapitola 2.4.

2.3.3 Sčítání v noclehárnách

Sčítání v noclehárnách mělo dvě základní podoby. První variantou bylo úplné sečtení všech přítomných uživatelů služby v jednu konkrétní noc. Tento postup byl využit v obcích, které postupovaly podle scénáře 4 nebo 4b. Ve druhé variantě, kterou využily obce postupující podle scénářů 3 a 3b, představovaly noclehárny pouze jedno z mnoha míst, na nichž bylo možné osoby bez domova kontaktovat a položit jim dotaz na jejich obvyklé místo přespávání. Pokud dotyčná osoba kontaktovaná v noclehárně například uvedla, že v posledním týdnu (respektive v dubnu) přespávala nejčastěji na veřejných prostranstvích, byla zaevidována jako osoba přespávající venku. Osoby kontaktované v noclehárně opět obdržely zelenou kartičku *Sčítání osob bez střechy a bez bytu*. Pokud však zde kontaktovaní uživatelé této služby potvrdili, že tuto kartičku obdrželi již dříve (např. v terénu či v denním centru), byli ze sčítání v noclehárně vyloučeni.

2.4 Čtyři základní scénáře sčítání osob bez střechy zohledňující specifika jednotlivých obcí

Při tvorbě metodologie pro potřeby našeho výzkumu jsme využili kombinaci všech tří základních přístupů ke sčítání osob bez domova, které jsou stručně představeny v podkapitole 1.3. Abychom byli schopni při výzkumu reflektovat specifika všech typů obcí, vytvořili jsme 4 odlišné metodické postupy (scénáře sčítání). Obecním koordinátorům jsme následně pomohli zvolit vždy takový scénář, který byl pro jejich obec nejvhodnější. Scénáře jsou díky tomu velmi dobře využitelné i ve výzkumech, jejichž cílem bude sčítání osob bez domova pouze v jedné konkrétní obci. Nyní stručně k jednotlivým scénářům.

Scénář 1: Využití vlastní evidence, není výzkumnou metodikou v pravém slova smyslu. Jedná se spíše o metodický pokyn o způsobu zapojení se do sčítání pro obce, které potřebnými informacemi již buďto disponovaly (města, která sledují počty místních osob bez domova dlouhodobě), nebo jsou schopny je vyplnit od stolu (velmi malé obce, v nichž se nacházejí pouze jednotky těchto osob, případně tam nejsou).

Scénář 2: Úplné sčítání na předem identifikovaných místech v terénu, je určené pro realizaci fyzického sčítání zejména v menších a středně velkých obcích, kde nejsou žádné nízkoprahové služby pro osoby bez domova.

Scénář 3: Úplné sčítání na předem identifikovaných místech v terénu a v zařízeních pro osoby bez přístřeší, slouží pro fyzické sčítání v obcích, kde existuje noclehárna nebo denní centrum pro osoby bez domova. Pokud se v obci nachází pouze noclehárna bez denního centra, používáme **scénář 3**. Pokud je v obci i denní centrum, o scénáři pracovně hovoříme jako o **scénáři 3b**, abychom jej odlišili od postupu určeného pro obce, kde se nachází pouze noclehárna. Nízkoprahová denní

centra jsou zpravidla doplňkovými službami noclehárен. S případem, že by v obci bylo pouze denní centrum a nebyla v ní noclehárna, jsme se při sčítání v roce 2019 nesetkali. Ve scénáři 3 popisujeme detailně postup pro sčítání v noclehárně i pro sčítání v denním centru. Pokud v určité obci jedna z těchto dvou služeb chybí, nevěnujte příslušné pasáži o sčítání v dané službě pozornost.

Scénář 4: Metoda *Capture-mark-recapture*. Tento postup je určený pro největší obce (cca 100 000 a více obyvatel), v nichž je z personálních důvodů problematické realizovat scénář 3. Tento scénář má dvě alternace. Základní varianta, značená jako **scénář 4a**, slouží pro sčítání v obcích, v nichž mají denní centra pro osoby bez domova v době sčítání alespoň jeden shodný zavírací den. Zavírací den je nutný k tomu, aby došlo k přirozeném rozprostření osob, které denní centrum během sčítacího týdne využily,[13] mezi ostatní osoby bez domova, které v daném období denní centrum nenavštívily. Jedná se o nutnou podmínkou pro realizaci druhé fáze sčítání na základě principu *Capture-mark-recapture*. Pokud denní centra žádný zavírací den nemají, je potřeba použít alternaci tohoto postupu, o níž pojednáváme jako o **scénáři 4b**. Cílem postupu podle scénáře 4b je zajistit v prostoru celého města dva dostatečně robustní náhodné a na sobě nezávislé výběrové soubory z populace osob bez domova. Scénář 4a je oproti scénáři 4b technicky méně náročný, proto jej doporučujeme využít všude tam, kde je to možné (tedy všude tam, kde mají denní centra aspoň jeden shodný zavírací den, během něhož je možné realizovat druhou fázi sčítání). Scénář 4b je technicky a personálně náročnější, proto jej doporučujeme používat pouze v těch obcích, v nichž denní centra žádný shodný zavírací den nemají (kvůli čemuž v nich není možné scénář 4a aplikovat).

2.4.1 Vymezení sčítaných osob

Osobami bez domova (osobami bez přístřeší, bezdomovci) míníme v následujících scénářích osoby přežívající ve veřejných prostorách nebo venku (na ulici), v provizorních přístřešcích a ve squatech, **ale i v chatkách, v maringotkách, chalupách a rozličných nebytových prostorech, které nejsou ve vlastnictví nebo v pronájmu osoby, která je obývá, respektive jsou obývány bez souhlasu jejich majitele**. Dále se jedná o osoby přespávající v noclehárnách.

Dle mezinárodní typologie ETHOS se jedná o osoby spadající do kategorie „bez střechy“.

Podle místa přespávání jsou členěny do dvou podskupin:

1. osoby přežívající venku;
2. osoby v noclehárně.

[13] Započtením osoby v denním centru dojde k jejímu „označení“. V druhé fázi sčítání, která proběhne v terénu, sčítací komisaři takto „označené“ osoby identifikují. Díky tomu je následně možno v rámci druhé fáze sčítání odhalit podíl osob, které byly započteny také v první fázi (v denním centru).

2.4.2 Scénář 1: Využití vlastní evidence

Jedná se o postup vytvořený pro obce, které potvrdí, že si buďto již vedou vlastní evidenci osob bez domova, nebo o ní mají natolik dobrý přehled, že jsou schopny požadované informace poskytnout bez realizace fyzického sčítání. Velikost obce či přítomnost sociálních služeb pro osoby bez domova v tomto případě tedy nehraje roli.

Sociální či jiní odpovědní pracovníci obcí od krajských koordinátorů obdrželi požadavek o sdělení informací o počtech osob bez domova na jejich území a o jejich dalších charakteristikách. V případě nejmenších obcí tyto skutečnosti pouze nahlásili krajskému koordinátorovi, který je vyplnil do souhrnného sčítacího archu za celý kraj (viz příloha č. 3, ovšem s tím, že arch pro krajské koordinátory měl na začátku ještě tři další sloupce: obec, PSČ obce a kraj). Ve větších obcích získali obecní koordinátoři sčítací arch v elektronické podobě (tabulka v programu Excel, viz příloha č. 3), do něhož měli za úkol zaevidovat všechny místní osoby bez domova a uvést údaje o jejich pohlaví, věku (stačil odhad), počtu let strávených na ulici a typu jejich obvyklého místa přespávání. Pokud některou z těchto informací odpovědní pracovníci nebyli schopni ověřit, mohli nechat příslušnou kolonku prázdnou. Bezpodmínečně nutné však bylo u každé zaevidované osoby vyplnit jednu z variant místa jejího obvyklého přespávání – tedy venku nebo v noclehárně. Pro sčítání dalších kategorií osob v bytové nouzi je vhodné použít odlišné sčítací archy (viz postupy popsané v podkap. 2.5–2.7).

Obecní koordinátor byl instruován, aby v případě nejistoty, že je jím vytvořená evidence osob bez domova úplná, vytvořil seznam lokalit, které podle něj zaevidované osoby obývají, a konzultoval s příslušníky městské policie odpovědné za danou oblast, zda je podle nich seznam úplný. Pokud považoval obecní koordinátor postoje policie k osobám bez domova za kontroverzní, pak mu bylo doporučeno, aby policii pouze požádal o seznam lokalit, které podle ní osoby ze sčítané populace obývají, a následně jej porovnal s vlastními znalostmi. V šetření v roce 2019 však nebyly žádné negativní reakce na spolupráci s policií ze strany obecních koordinátorů zaznamenány.

Pokud byl počet osob bez domova v dané obci 0, bylo úkolem obecního koordinátora tuto informaci pouze předat krajskému koordinátorovi.

Obecní koordinátoři z obcí, které si evidenci místních osob bez domova vedly dlouhodobě, byli požádáni, aby svá data pokud možno aktualizovali k období, v němž bylo celostátní sčítání realizováno.

2.4.3 Scénář 2: Úplné sčítání na předem identifikovaných místech v terénu (v obcích bez nízkoprahových služeb)

Shrnutí v bodech:

1. Navázání kontaktu s městskou policií a sociálními pracovníky a vytvoření seznamů/map lokalit obývaných bezdomovci.
2. Zajištění sčítacích komisařů pro sčítání v terénu v naplánovaném termínu.
3. Realizace sčítání v terénu.

Vytvoření mapy míst, na nichž se zdržují bezdomovci

Prvním krokem k úspěšné realizaci sčítání osob bez domova v terénu je vytvoření seznamu lokalit obývaných bezdomovci, tedy osobami, které přespávají zpravidla venku.

Městská policie zpravidla eviduje místa, kde se bezdomovci pohybují. Vaším úkolem bude stručně představit projekt a jeho účel městské policii a požádat ji o spolupráci při vytváření seznamu lokalit, kde se bezdomovci vyskytují. Seznam by měl mít dvě části. První část bude představovat soupis míst, kde se bezdomovci sdružují přes den, druhá část bude soupisem míst, kam se bezdomovci uchylují na večer za účelem přespání.

V době před realizací censu se snažte získat maximum informací o těchto lokalitách a pokuste se tento materiál dopracovat k dokonalosti, tedy do takové podoby, v níž bude obsahovat úplně všechna místa ve vaší obci, na nichž se bezdomovci alespoň někdy zdržují či přespávají. Požádat o spolupráci s tvorbou map je vhodné samozřejmě také další osoby, o nichž si myslíte, že by mohly pomoci mapy doplnit (např. sociální pracovníci z terénních programů neziskových organizací).

Místa z připraveného seznamu si zaznamenejte do mapy vaší obce (případně si takovou mapu lze vytisknout i s vámi vyznačenými body, např. prostřednictvím online aplikace mapy.cz).

Realizace sčítání v terénu

V týdnu určeném pro realizaci samotného sčítání je potřeba se opakovaně vracet na všechna místa vyznačená na mapě a evidovat všechny bezdomovce, které na nich (a při cestě k nim) lze zkontaktovat, a to až do té doby, dokud sčítací komisaři nepotkávají již jen stále ty samé, dříve zaevidované osoby. Tuto činnost by měl zajišťovat jeden člověk, respektive jedna dvojice, aby se snížila pravděpodobnost vzniku duplicit. Pokud odpovědní sociální pracovníci nezvládnou sčítání zrealizovat v rámci své pracovní doby, respektive pokud jsou jejich časové kapacity nedostačující a je

potřeba najmout externí pracovníky, zajistěte obecním koordinátorům v rámci projektu možnost požádat o finanční příspěvek na tuto činnost (viz financování). Všechny sečtené osoby zaevidujte do příslušného sčítacího archu (viz příloha č. 6).[14]

Na každé z míst je dobré vrátit se během týdne minimálně 5x, pokud možno vždy v jiný čas. Na nocležiště, na nichž započtení bezdomovci potvrdí, že už tam kromě nich nikdo nepřespává, se již další den není potřeba vracet. Samotné sčítání by mělo probíhat v následujících krocích:

1. Vizuální identifikace potenciálních osob z cílové skupiny.
2. Navázání kontaktu stručným představením se, informováním o probíhajícím censu a ověřením, zda dotyčná osoba spadá do sčítané populace. Improvizace je při navazování kontaktu vítána, vhodným postupem je vše, co vzbudí v bezdomovcích zájem a chuť spolupracovat. Sčítacím komisařům může při kontaktování potenciálních osob z cílové populace pomoci nabízení drobné potravinové pomoci (potraviny z potravinové banky, kterými jejich organizace disponuje, nebo potravinami nakoupenými za tímto účelem – např. mandarinky, jablka, banány, případně potravinové konzervy…). Potraviny je nutné nabízet bezpodmínečně všem zkontaktovaným osobám, nikdy ne jakožto protislužbu za spolupráci. Předejdete tak možné snaze některých osob nechat se započítat několikrát.
3. Ověření, zda osoba již nebyla zaevidována jiným pracovníkem.
4. U osob spadajících do cílové populace je třeba zjistit jejich věk, typ místa obvyklého přespávání a dobu strávenou na ulici a následně tyto údaje (včetně rozpoznaného pohlaví) doplnit do sčítacího archu. Případně dát dotyčné osobě kartičku *Sčítání osob bez střechy a bez bytu*, pokud jste se rozhodli je při censu použít a zažádali jste o ně.

Seznam úkolů (checklist) z roku 2019 pro obecního koordinátora, který postupoval podle scénáře 2, naleznete pro ilustraci v přílohách č. 4 a 5.

2.4.4 Scénář 3: Úplné sčítání v terénu a v nízkoprahových službách

Shrnutí v bodech

1. Navázání spolupráce s lokálními zařízeními, která poskytují sociální služby pro osoby bez domova, a nábor sčítacích komisařů/komisařek z řad jejich pracovníků.
2. Navázání kontaktu s městskou policií a vytvoření seznamů/map lokalit obývaných bezdomovci.
3. Příprava organizací poskytujících služby pro bezdomovce na pětidenní sčítání.

[14] Sčítací archy, které byly použity v roce 2019, naleznete na konci této publikace v části Přílohy.

4. Příprava sčítání v denních centrech.
5. Příprava sčítání v noclehárnách.
6. Příprava sčítání v terénu.
7. Realizace sčítání v denních centrech, noclehárnách a v terénu.

Navázání spolupráce s lokálními zařízeními, která poskytují služby pro osoby bez domova

Pro úspěšnou realizaci projektu je potřeba spolupracovat s organizacemi, které poskytují služby pro osoby bez domova. Oslovte proto co nejdříve představitele těchto organizací, seznamte je se sčítáním osob bez domova a požádejte je o spolupráci. Účast organizací je důležitá nejen kvůli pětidennímu sčítání přímo v denních centrech a noclehárnách, ale také pro zajištění dostatku kvalifikovaných pracovníků a pracovnic, kteří budou schopni zrealizovat sčítání v terénu**.**

Vytvoření mapy lokalit obývaných bezdomovci a navázání spolupráce s neziskovými organizacemi

Klíčovým krokem k úspěšné realizaci censu je vytvoření seznamu lokalit obývaných bezdomovci.

Městská policie zpravidla eviduje místa, kde se bezdomovci pohybují. Vaším úkolem bude stručně představit sčítání a jeho účel městské policii a požádat ji o spolupráci při vytváření seznamu lokalit, kde se bezdomovci vyskytují. Seznam by měl mít dvě části. První část bude představovat soupis míst, kde se bezdomovci sdružují přes den, druhá část bude soupisem míst, kam se uchylují na večer za účelem přespání.

Jak bylo uvedeno již výše, pro realizaci censu bude klíčové navázat spolupráci s centry, která poskytují v dané oblasti služby pro osoby bez domova. Mohou to být i organizace poskytující nízkoprahové služby pro drogově závislé. Seznamy lokalit, které získáte od městské policie, ověřte a doplňte s pomocí sociálních pracovníků z těchto organizací. Zvláště nápomocní budou při tomto úkolu pracovníci, kteří se věnují terénní sociální práci. Sociální pracovníci mohou mít pochopitelné obavy, zda nebudou tyto informace zneužity. Pracovníky proto ujistěte, že takto doplněné seznamy nebudou poskytnuty nikomu, kdo se censu přímo neúčastní (tedy ani městské policii, která vám dodala prvotní podklady, ani MPSV jakožto zadavateli výzkumu či realizátorovi sčítání – mapy je vhodné ponechat v rukách obecního koordinátora). Místa zaznamenejte do mapy obce (obecní koordinátor ji může vytisknout i s vyznačenými body, např. prostřednictvím online aplikace mapy.cz).

Sčítání v denních centrech pro osoby bez domova (scénář 3b)[15]

Denní centra pro osoby bez domova (případně K-centra)[16] požádejte o zaevidování všech klientů, kteří v uvedeném termínu využijí jejich služby, do příslušného sčítacího archu. Denní centra jsou zpravidla schopna tuto činnost zajistit svépomocí, jelikož ve většině případů nějakou formu evidence provádějí pro vlastní potřeby. Případně lze využít pro tento úkol studenty humanitních oborů (nejlépe sociální práce) a umožnit jim tuto činnost vykázat jako absolvovanou praxi. Pokud to zvládnou tamní sociální pracovníci svépomocí, není samozřejmě potřeba externí pracovníky/studenty pro tento úkol shánět. Mělo by se však jednat o člověka, který může být v denním centru přítomen všech pět dní po celou provozní dobu – tímto se sníží riziko, že stejný klient bude započten vícekrát. Pracovníkovi, který pětidenní sčítání klientů v centru zajistí, jsme v roce 2019 poskytovali finanční odměnu až do výše 2 000 Kč. Je na vašem úsudku a dohodě s daným centrem, jakým způsobem bude evidence realizována a jak bude finanční odměna využita. Evidence je po prvním dni již méně a méně náročná, jelikož se stále častěji objevují tíž klienti. Odměnu jsme umožňovali vyplatit pomocí DPP pro sčítací komisaře (se sazbou 180 Kč/hod.) s tím, že počet vykázaných hodin by měl odpovídat času strávenému samotnou evidencí, nikoliv celkové době přítomnosti pracovníka v denním centru. S výjimkou těch největších zařízení by potřebnou evidenci měl zvládnout zajistit běžný personál daného centra.

Na viditelné místo v denním centru umístěte v době realizace censu informaci o probíhajícím sčítání (viz příloha č. 23).

Každý uživatel služeb, který v době sčítání navštíví dané zařízení, bude informován o probíhajícím censu a dotázán, zda byl již v tomto týdnu započítán v daném centru, v noclehárně či v terénu (tzn. dostal již dříve kartičku *Sčítání osob bez bytu a bez střechy*). Pokud doposud zaevidován nebyl, bude požádán o vybrané údaje o své osobě (věk, typ místa současného přespávání, doba strávená na ulici) dle připravených kategorií ve **sčítacím archu**[17] (viz příloha č. 11). Následně pracovník předá započtené osobě kartičku *Sčítání osob bez střechy a bez bytu*.[18] Pracovník, který evidenci bude provádět, doplní do sčítacího archu údaj o pohlaví evidované osoby. **Klíčové je vždy dotyčnou osobu poučit, že tímto byla započtena, a požádat ji, aby tuto informaci sdělila všem pracovníkům, kteří by ji chtěli v dalších dnech znovu zaevidovat ať už v terénu, v noclehárně, či opětovně v denním centru.**

---

[15] Pokud v dané obci denní centrum není, pak se touto pasáží nezabývejte.

[16] Rozhodněte se, zda je v dané obci vhodné zapojit do censu také případná K-centra. Zvažte, kolik je mezi jejich klienty osob bez přístřeší nocujících „venku“ a nakolik bude personál ochotný s vámi spolupracovat. Kontakt se vyplatí navázat přinejmenším kvůli získání podpory jejich terénních pracovníků ve druhé fázi censu. Nabídněte jim účast v pozici sčítacích komisařů v terénu.

[17] Prázdné sčítací archy s instrukcemi dodají obecním koordinátorům krajští koordinátoři v elektronické podobě e-mailem, případně po dohodě v podobě tištěné.

[18] Kartička má primárně pomoci zaevidované osobě zapamatovat si skutečnost, že se stala součástí sčítání. Na druhou stranu kartičky doporučujeme vytisknout užitečné lokální kontakty pro osoby bez přístřeší.

Sčítání v noclehárnách

Evidence zde bude probíhat obdobně jako v denním centru. Každý uživatel této služby, který v době sčítání navštíví dané zařízení, bude informován o probíhajícím censu a dotázán, zda byl již v tomto týdnu započítán v noclehárně, v terénu či v denním centru (tzn. dostal již dříve kartičku *Sčítání osob bez bytu a bez střechy*). Pokud doposud zaevidován nebyl, bude požádán o vybrané údaje o své osobě (věk, typ místa obvyklého současného přespávání dle připravených kategorií ve sčítacím archu[19] (viz příloha č. 10). Následně pracovník předá započtené osobě kartičku *Sčítání osob bez střechy a bez bytu*.[20] Pracovník, který evidenci bude provádět, doplní do sčítacího archu údaj o pohlaví evidované osoby. **Klíčové je vždy dotyčnou osobu poučit, že tímto byla započtena a požádat ji, aby tuto informaci sdělila všem pracovníkům, kteří by ji chtěli v dalších dnech znovu zaevidovat ať už v terénu, v noclehárně či opětovně v denním centru.**

Sčítání v terénu

Souběžně se sčítáním v nízkoprahových zařízeních (denní centrum/noclehárna) bude probíhat sčítání osob bez domova venku. Sociální pracovníci vyrazí do terénu s připravenými mapami, na nichž budou vyznačeny všechny lokality obývané bezdomovci.

Rekrutace pracovníků pro sčítání v terénu

Terénní sčítání by měli realizovat pracovníci se zkušenostmi z přímé práce s osobami bez přístřeší. Proto pro tento úkol rekrutujte, pokud možno, terénní sociální pracovníky a další sociální pracovníky. Zkontaktujte s touto žádostí také lokální organizace zabývající se protidrogovou prevencí. Jejich terénní pracovníci jsou ideálními kandidáty na pozici sčítacích komisařů. *Pro úspěšné zajištění dostatečného počtu kvalifikovaných pracovníků se v roce 2019 osvědčila motivační finanční odměna ve výši 180 Kč/hod.* Pracovníci by měli do terénu vyrazit pokud možno ve dvojicích. Potřebné množství dvojic sčítacích komisařů můžete ponechat na úsudku obecního koordinátora. Výhodné je, aby po celý týden tuto činnost vykonávala pouze jedna dvojice, to je však možné pouze v menších, případně středně velkých městech. Pracovníkům vysvětlete smysl a důležitost censu/výzkumu.

[19] Prázdné sčítací archy s instrukcemi k jejich vyplnění obdrželi obecní koordinátoři v elektronické podobě e-mailem, případně po dohodě s krajským koordinátorem již vytištěné.

[20] Kartička má primárně pomoci zaevidované osobě zapamatovat si skutečnost, že se stala součástí sčítání. Na druhou stranu kartičky doporučujeme vytisknout užitečné lokální kontakty pro osoby bez přístřeší.

Naplánování tras podle seznamu/mapy lokalit obývaných bezdomovci

Pracovníky pro sčítání v terénu je potřeba vybavit připravenými mapami a seznámit s lokalitami, které mají navštívit. Předpokládáme, že ve většině případů se budou na přípravě seznamu míst / map lokalit podílet tíž lidé z místních sociálních služeb, kteří nakonec do terénu vyrazí. Společně naplánujte trasy tak, aby v dopoledních a odpoledních hodinách pracovníci procházeli místa, kde se bezdomovci sdružují přes den, později pak místa, kde bezdomovci přespávají. Rozdělte město do tolika rajónů/tras, kolik zapojíte dvojic sčítacích komisařů, a trasy naplánujte tak, aby se mezi jednotlivými dvojicemi nepřekrývaly. Trasy plánujte jakožto spojnice mezi body na připravených mapách, jimiž jste si vyznačili místa, na nichž se zdržují bezdomovci. Každá z dvojic může body v rámci svojí trasy projít během jednotlivých dnů vícekrát a v různém pořadí.

Realizace sčítání v terénu

Každá z dvojic obdrží sčítací arch a mapu s vyznačenou trasou, na níž má kontaktovat všechny potenciální bezdomovce. Sčítacím komisařům/komisařkám může (není to však nutné) při kontaktování potenciálních osob z cílové populace pomoci nabízení drobné potravinové pomoci (potraviny z potravinové banky, kterými jejich organizace disponuje, nebo nakoupeným ovocem – mandarinky, jablka, banány…). **Potraviny je nutné nabízet bezpodmínečně všem zkontaktovaným osobám bez domova, nikdy ne jakožto protislužbu za spolupráci. Předejdete tak možné snaze některých osob nechat se započítat několikrát.**

Pracovníci nejprve projdou lokality, které bezdomovci obývají přes den, a následně místa, kde bezdomovci nocují. Ne však po setmění. Na naplánovaných trasách bude jejich úkolem:

1. Vizuální identifikace potenciálních osob z cílové skupiny.
2. Představit se a ověřit, zda osoba nebyla zkontaktována/zaevidována již jinou dvojicí v terénu, případně v některém z nízkoprahových zařízení (denní centrum, noclehárna), ukázat zkontaktované osobě kartičku *Sčítání osob bez střechy a bez bytu* a zeptat se, zda ji již někde od někoho obdržela).
3. Pokud osoba ještě jiným pracovníkem zkontaktována nebyla, informujte ji o probíhajícím censu a ověřte, zda spadá do sčítané populace (např.: *„Sledujeme, kolik lidí nemá v naší obci stabilní bydlení, můžu se Vás zeptat, kde přespáváte vy?“*). Improvizace je při navazování kontaktu vítána, vhodným postupem je vše, co vzbudí v oslovených osobách zájem a chuť spolupracovat. Osobám z cílové skupiny je možné (není to však nutné) nabídnout drobné potravinové občerstvení (viz výše).
4. Zeptat se na věk, typ místa obvyklého přespávání, dobu strávenou na ulici (bez střechy a bez bytu), doplnit tyto údaje (včetně rozpoznaného pohlaví) do **sčítacího archu** (viz příloha č. 9) a dát dotyčné osobě kartičku *Sčítání osob bez střechy a bez bytu*.

Zkontaktovaných osob se můžete během sčítacího týdne také ptát, zda nevědí ještě o dalších osobách bez bydlení, které se s nimi stýkají, ale momentálně na místě nejsou přítomny. Na základě získaných informací se můžete pokusit zastihnout tyto nepřítomné jedince na daném místě v jiný den/hodinu.

Seznam úkolů (checklist) z roku 2019 pro obecního koordinátora, který postupuje podle scénáře 3, naleznete v přílohách č. 7 a 8.

2.4.5 Scénář 4a: Varianta metody Capture-mark-recapture pro obce, kde se první pětidenní fáze sčítání odehrává výhradně v denních centrech[21]

Shrnutí v bodech

1. Navázání spolupráce s lokálními zařízeními, která poskytují služby pro osoby bez domova.
2. Navázání kontaktu s městskou policií a vytvoření seznamů/map lokalit obývaných bezdomovci.
3. Příprava organizací poskytujících služby pro osoby bez domova na pětidenní sčítání.
4. Zajištění pracovníků pro sčítání v terénu a příprava realizace této fáze.
5. Realizace první fáze sčítání v denních centrech (ve dnech, kdy jsou centra otevřená).
6. Realizace druhé fáze sčítání v terénu (v jeden den, kdy jsou denní centra zavřená).

Navázání spolupráce s lokálními zařízeními, která poskytují služby osobám bez domova

Pro realizaci projektu je nezbytné zapojení organizací, které poskytují služby pro osoby bez domova. Oslovte co nejdříve představitele těchto organizací, seznamte je s projektem a požádejte je o spolupráci. Účast organizací je důležitá nejen kvůli pětidennímu sčítání přímo v denních centrech, ale také pro získání kvalifikovaných pracovníků a pracovnic, kteří budou schopni zrealizovat druhou fázi sčítání v terénu.

Vytvoření mapy lokalit obývaných bezdomovci

Dalším krokem k úspěšné realizaci censu ve vašem městě je vytvoření seznamu lokalit obývaných bezdomovci.

[21] Scénář 4a slouží pro sčítání ve městech, kde mají denní centra pro osoby bez domova v době sčítání alespoň jeden shodný zavírací den. Podrobněji k výběru mezi scénářem 4a a 4b viz úvodní část podkapitoly 2.4 (scénář 4).

Navázání spolupráce s městskou policií

Městská policie zpravidla eviduje místa, kde se bezdomovci pohybují. Vaším úkolem bude stručně představit projekt a jeho účel městské policii a požádat ji o spolupráci při vytváření seznamu těchto lokalit. Seznam by měl mít dvě části. První část bude představovat soupis míst, kde se bezdomovci sdružují přes den, druhá část bude soupisem míst, kam se uchylují na večer za účelem přespání. S policií z etických důvodů svévolně nesdílejte žádné informace, které jste získali o místní bezdomovecké populaci od dalších zapojených subjektů (např. od neziskových organizací).

Spolupráce s lokálními zařízeními pro osoby bez domova

Jak bylo uvedeno již výše, pro realizaci censu je klíčové navázat spolupráci s centry, která poskytují v dané oblasti služby pro osoby bez domova. Mohou to být i organizace poskytující nízkoprahové služby pro drogově závislé. Seznamy lokalit, které získáte od městské policie, ověřte a doplňte s pomocí sociálních pracovníků z těchto organizací. Zvláště nápomocní budou při tomto úkolu pracovníci, kteří se věnují terénní sociální práci. Sociální pracovníci mohou mít pochopitelné obavy, zda nebudou tyto informace zneužity. Pracovníky proto ujistěte, že takto doplněné seznamy nebudou poskytnuty nikomu, kdo se projektu přímo neúčastní (tedy ani městské policii, která vám dodala prvotní podklady).

Místa si zaznamenejte do mapy vašeho města (vytisknout si ji můžete případně i s vyznačenými body po částech, např. z online aplikace mapy.cz).

Příprava a realizace sčítání v denních centrech pro osoby bez domova – pětidenní sčítání

Veškerá denní centra pro osoby bez domova (případně K-centra)[22] požádejte o zaevidování všech klientů, kteří v uvedeném termínu využijí jejich služby. Denní centra jsou zpravidla schopna tuto činnost zajistit svépomocí, jelikož ve většině případů nějakou formu evidence provádějí pro vlastní potřeby. Mělo by se však jednat o člověka, který může být v denním centru přítomen všech pět dní – tímto se sníží riziko, že stejný klient bude započten vícekrát. Pracovníkovi, který pětidenní sčítání klientů v centru zajistí, je dobré nabídnout finanční odměnu (*při sčítání v roce 2019 jsme její maximální výši zastropovali částkou 2 000 Kč*). Je na vašem úsudku a dohodě s daným centrem, jakým způsobem bude evidence realizována a jak bude tato finanční odměna využita. Evidence je po prvním dni již méně a méně náročná, jelikož se stále častěji objevují tíž klienti. Odměnu můžete

[22] Rozhodněte se, zda ve vašem městě je vhodné zapojit do censu také K-centra. Zvažte, kolik je mezi jejich klienty osob bez přístřeší nocujících na veřejných prostranstvích (venku) a nakolik bude personál ochotný s vámi spolupracovat. Kontakt se vyplatí navázat přinejmenším kvůli získání podpory jejich terénních pracovníků ve druhé fázi censu. Nabídněte jim účast v pozici sčítacích komisařů v terénu v zavírací den nízkoprahových denních služeb.

vyplatit pomocí DPP pro sčítací komisaře (*v roce 2019 jsme sčítací komisaře odměňovali sazbou 180 Kč/hod.*). Počet vykázaných hodin by měl odpovídat času strávenému samotnou evidencí, nikoliv celkové době přítomnosti pracovníka v denním centru. Věříme, že pokud se nejedná o extrémně vytížená centra, tak evidenci zvládnou jejich stálí pracovníci.

Na viditelné místo v denním centru umístěte v době sčítání informaci o probíhajícím censu (text použitý v roce 2019 viz příloha č. 23).

Evidence sčítaných osob

Každý uživatel služeb, který v době sčítání navštíví dané zařízení, bude informován o probíhajícím censu, dotázán, zda byl již v tomto týdnu započítán (dostal kartičku *Sčítání osob bez střechy a bez bytu*) a v případě záporné odpovědi bude požádán o účast ve výzkumu tím, že poskytne vybrané údaje o své osobě. Konkrétně věk, typ místa obvyklého současného přespávání dle připravených kategorií ve sčítacím archu[23] (azylový dům, noclehárna, venku, tedy veřejné prostranství či nelegálně obývaný prostor atd.) a počet let strávených bez střechy/bytu. Následně pracovník předá započtené osobě kartičku *Sčítání osob bez střechy a bez bytu*.[24] Pracovník, který bude evidenci provádět, doplní do sčítacího archu údaj o pohlaví evidované osoby. Klíčové je vždy dotyčnou osobu poučit, že tímto byla započtena, a požádat ji o spolupráci s ostatními pracovníky, kteří by ji chtěli zaevidovat v následující fázi sčítání v terénu.

Příprava a realizace druhé fáze sčítání v terénu

V sobotu (či v jiný zavírací den denních center), po pětidenním sčítání v denních centrech, vyrazí sčítací komisaři do terénu podle připravených map s lokalitami obývanými bezdomovci.

Rekrutace pracovníků pro sčítání v terénu

Tuto fázi sčítání by měli realizovat pracovníci se zkušenostmi z přímé práce s osobami bez přístřeší. Proto pro tento úkol rekrutujte, pokud možno, terénní sociální pracovníky, případně sociální pracovníky z denních center, v nichž probíhalo sčítání během pracovního týdne. Zkontaktujte s touto žádostí také lokální neziskové organizace zabývající se protidrogovou prevencí. Jejich terénní

[23] Prázdné sčítací archy s instrukcemi k jejich vyplnění obdržíte v elektronické podobě e-mailem, případně po dohodě s krajským koordinátorem již vytištěné.

[24] Kartička má primárně pomoci zaevidované osobě zapamatovat si skutečnost, že již byla započtena v rámci projektu sčítání osob bez domova.

pracovníci jsou ideálními kandidáty na pozici sčítacích komisařů. *Jednodenní sčítání v terénu jsme v roce 2019 honorovali sazbou 180 Kč/hod.* Pracovníci by měli do terénu vyrazit ve dvojicích. Množství rekrutovaných dvojic bude na vašem úsudku – odhadněte, kolik času zabere projití naplánovaných tras a na základě tohoto odhadu zajistěte dostatečné množství pracovníků. Důležité je, aby sčítací komisaři zvládli projít všechny trasy během jednoho dne. Jelikož se jedná o dvoufázovou pravděpodobnostní metodu, není potřeba v rámci druhé fáze potkat a identifikovat všechny osoby bez přístřeší. Dostatečně robustní vzorek zajistí zastižení již cca 50 % osob z předpokládané bezdomovecké populace. Důležité je projít pokud možno všechna místa z připravené mapy. Do lokalit, které považujete za rizikové (např. rizikové squaty a nevyužívané zahradní chatky…), není nutné vůbec vstupovat.

Pracovníkům vysvětlete smysl a důležitost censu/výzkumu. *V roce 2019 bylo pracovníkům vysvětleno, že výstupy šetření poslouží jako podklad pro budoucí rozvoj a financování sociálních služeb.*

Naplánování tras podle seznamu/mapy lokalit obývaných bezdomovci

Pracovníky pro sčítání v terénu je potřeba vybavit připravenými mapami a seznámit je s lokalitami, které mají navštívit. Předpokládáme, že ve většině případů se budou na přípravě seznamu míst/map lokalit podílet tíž lidé z lokálních nízkoprahových center, kteří nakonec do terénu vyrazí. Společně naplánujte trasy tak, aby v dopoledních a odpoledních hodinách pracovníci prošli místa, kde se bezdomovci sdružují přes den, později pak místa, kde bezdomovci přespávají. Rozdělte město do tolika rajónů/tras, kolik zapojíte dvojic, a trasy naplánujte tak, aby se mezi jednotlivými dvojicemi nepřekrývaly. Trasy plánujte jakožto spojnice mezi body na připravených mapách, jimiž jste si vyznačili místa, na nichž se zdržují bezdomovci. Každá z dvojic může body **v rámci svojí trasy** projít vícekrát. Prioritou však je, aby dvojice prošla svou trasou od začátku do konce, žádnou z vyznačených oblastí nevynechala a kontaktovala **všechny potenciální** osoby bez domova.

Realizace sčítání v terénu

Každá z dvojic obdrží sčítací arch a mapu s vyznačenou trasou, na níž má kontaktovat všechny potenciální bezdomovce. Sčítacím komisařům může při kontaktování potenciálních osob z cílové populace pomoci nabízení drobné potravinové pomoci (potraviny z potravinové banky, kterými jejich organizace disponuje, nebo nakoupeným ovocem – mandarinky, jablka, banány…). Potraviny je nutné nabízet bezpodmínečně, nikdy ne jakožto protislužbu za spolupráci. Předejdete tak možné snaze některých osob nechat se započítat několikrát.

Pracovníci nejprve projdou lokality, které bezdomovci obývají přes den, a následně místa, kde nocují, avšak z etických a bezpečnostních důvodů by nocležiště již neměli navštěvovat po tom, co se setmí. Na naplánovaných trasách bude jejich úkolem:

1. Vizuální identifikace potenciálních osob z cílové skupiny.

2. Navázání kontaktu stručným představením se, informováním o probíhajícím censu a ověřením, zda dotyčná osoba spadá do sčítané populace (např.: *„Sledujeme, kolik lidí nemá v naší obci stabilní bydlení, můžu se Vás zeptat, kde přespáváte vy?“*). Improvizace je při navazování kontaktu vítána, vhodným postupem je vše, co vzbudí v kontaktovaných osobách zájem a chuť spolupracovat. Osobám z cílové populace je možné nabídnout drobné občerstvení (viz výše). V případě potřeby vysvětlete sčítaným osobám, že šetření slouží k plánování a rozvoji sociální pomoci.

3. Rovněž je potřeba ověřit, zda dotyčnou osobu nezkontaktovala během **druhé fáze** sčítání jiná z dvojic terénních pracovníků. Pokud osoba již byla v rámci druhé fáze v terénu zaevidována někým z kolegů, rozlučte se s ní a nic do archu nezaznamenávejte.

4. Ověřit, zda dotyčný/dotyčná byl/a v předchozích pěti dnech započtena v některém z denních center (ukázat zkontaktované osobě kartičku *Sčítání osob bez střechy a bez bytu* a zeptat se, zda ji v předchozích pěti dnech neobdržela v denním centru). Tato informace je klíčová. Vždy tento údaj zaznamenejte do sčítacího archu (viz příloha č. 15).[25]

5. Požádat o identifikační údaje: věk; místo obvyklého přespávání; počet let strávených na ulici (bez střechy a bez bytu) a doplnit je (včetně rozpoznaného pohlaví) do sčítacího archu.

Aby byly výsledky přesné, **je velmi důležité během této jednodenní terénní fáze zaevidovat všechny zkontaktované bezdomovce včetně těch, kteří již byli zaevidováni v předchozích pěti dnech** v některém z denních center. Pouze díky znalosti poměru mezi počtem těch bezdomovců, kteří byli započteni zároveň v první i ve druhé fázi censu, a těch, kteří byli započteni pouze ve fázi druhé, lze vypočítat odhad celkového počtu osob bez domova ve vaší obci. Součástí sčítacího archu pro tuto fázi jsou podrobné instrukce, které sčítací komisaře evidencí provedou.

Sčítání v noclehárnách

Pokud je ve vaší obci také jedna či více nízkoprahových noclehárен, doručte do těchto zařízení příslušný **sčítací arch pro noclehárny** a požádejte pracovníky o jeho vyplnění na konci druhého sčítacího dne.

[25] Sčítací archy (s instrukcemi k jejich vyplnění) pro druhou fázi obdrželi v roce 2019 obecní koordinátoři v elektronické podobě, případně po dohodě s krajským koordinátorem již vytištěné.

Sčítání v azylových domech neorganizuje obecní koordinátor, doporučujeme jej realizovat nezávisle elektronicky (postup viz podkap. 2.5.1). Nicméně je jistě žádoucí, aby obecní koordinátor na realizaci sčítání osob bez domova vedoucí pracovníky azylových domů upozornil, pokud s nimi bude v kontaktu. Věříme, že tento postup zvýší návratnost dat z azylových domů a domů na půl cesty.

Seznam úkolů z roku 2019 pro obecního koordinátora, který postupuje podle scénáře 4b, naleznete v přílohách č. 16 a 17.

2.4.6 Scénář 4b: Varianta metody Capture-mark-recapture pro obce, kde se první i druhá fáze sčítání odehrávají v prostoru celého města[26]

Shrnutí v bodech:

1. Navázání spolupráce s lokálními zařízeními, která poskytují služby pro bezdomovce.
2. Navázání kontaktu s městskou policií a vytvoření seznamů/map lokalit obývaných bezdomovci.
3. Příprava organizací poskytujících služby pro bezdomovce.
4. Zajištění pracovníků pro sčítání v terénu.
5. Realizace první fáze sčítání.
6. Realizace druhé fáze sčítání.
7. Realizace sčítání v noclehárnách, azylových domech a nekomerčních obecních ubytovnách pro osoby bez přístřeší.

Navázání spolupráce s lokálními zařízeními, která poskytují služby pro osoby bez domova

Pro realizaci projektu je nezbytné zapojení organizací, které poskytují služby pro bezdomovce. Oslovte prosím co nejdříve představitele těchto organizací, seznamte je se sčítáním osob bez domova a požádejte je o spolupráci. Účast organizací je důležitá nejen kvůli sčítání přímo v denních centrech, ale také pro získání kvalifikovaných pracovníků a pracovnic, kteří budou samotný sběr dat realizovat.

[26] Scénář 4b je technicky a personálně náročnější oproti scénáři 4a; musí být použit ve velkých městech, v nichž denní centra nemají shodný zavírací den (pročež není možné aplikovat scénář 4a). O smyslu a vhodnosti volby tohoto scénáře pojednáváme v úvodní části podkapitoly 2.4.

Vytvoření mapy lokalit obývaných bezdomovci

Klíčovým krokem k úspěšné realizaci censu ve vašem městě je vytvoření seznamu lokalit, kde se bezdomovci zpravidla pohybují.

Navázání spolupráce s městskou policií

Městská policie zpravidla eviduje místa, kde se bezdomovci pohybují. Vaším úkolem bude stručně představit projekt a jeho účel městské policii a požádat ji o spolupráci při vytváření seznamu lokalit, kde se bezdomovci pohybují. Seznam by měl mít dvě části. První část bude představovat soupis míst, kde se bezdomovci sdružují přes den, druhá část bude soupisem míst, kam se bezdomovci uchylují na večer za účelem přespání.

Spolupráce s lokálními zařízeními pro osoby bez domova

Jak bylo uvedeno již výše, pro realizaci censu bude klíčové navázat spolupráci s centry, která poskytují v dané oblasti služby pro bezdomovce. Mohou to být i organizace poskytující nízkoprahové služby pro drogově závislé. Seznamy lokalit, které získáte od městské policie, ověřte a doplňte s pomocí sociálních pracovníků z těchto organizací. Zvláště nápomocní budou při tomto úkolu pracovníci, kteří se věnují terénní sociální práci. Sociální pracovníci mohou mít pochopitelné obavy, zda nebudou tyto informace zneužity. Pracovníky proto ujistěte, že takto doplněné seznamy nebudou poskytnuty nikomu, kdo se projektu přímo neúčastní (tedy ani městské policii, která vám dodala prvotní podklady, ani zadavateli a realizátorovi výzkumu).

Místa si zaznamenejte do mapy vašeho města (vytisknout si ji můžete případně i s vyznačenými body po částech z online aplikace mapy.cz).

Příprava sčítání v denních centrech pro bezdomovce (případně na výdejních místech stravy)

Denní centra pro bezdomovce (případně K-centra)[27] a výdejní místa stravy pro osoby bez přístřeší informujte v předstihu o plánovaném sčítání. Na viditelné místo v denním centru umístěte v příslušném týdnu informaci o probíhajícím sčítání (vývěska využívaná v roce 2019 viz příloha č. 23).

[27] Rozhodněte se, zda ve vašem městě je vhodné zapojit do censu také K-centra. Zvažte, kolik je mezi jejich klienty osob bez přístřeší nocujících na veřejných prostranstvích (venku) a nakolik bude personál ochotný s vámi spolupracovat. Kontakt se vyplatí navázat přinejmenším kvůli získání jejich terénních pracovníků ke spolupráci při sčítání v terénu. Nabídněte jim účast v pozici sčítacích komisařů v terénu a příslušnou finanční odměnu.

Princip metody Capture-mark-recapture podle scénáře 4b

Pro tento postup je potřeba zajistit dva náhodné výběry z celé bezdomovecké populace ve vaší obci. Pro každý ze dvou výběrů si zvolte jeden ze dvou pracovních dnů v týdnu. Například pondělí (1) a pátek (2), případně pondělí (1) a čtvrtek (2) atd. Volbu dní můžete upravit také ještě flexibilně podle počasí. Je žádoucí, aby sčítání neprobíhalo v deštivý den (nejsou-li však vaši sčítací komisaři takto flexibilní, lze šetření realizovat i za deště).

Během prvního sčítacího dne obdrží všechny náhodně vybrané (zkontaktované) osoby bez domova kartičku *Sčítání osob bez střechy a bez bytu* (viz příloha č. 1) a budou zaevidovány do příslušného sčítacího archu (viz příloha č. 14). Během druhého sčítacího dne budou všechny zkontaktované osoby bez domova opět zaevidovány do sčítacího archu (viz příloha č. 15) a k tomu dotázány, zda obdržely první sčítací den kartičku *Sčítání osob bez střechy a bez bytu*. Tato informace bude rovněž zaevidována u každé zkontaktované osoby bez domova do sčítacího archu. Po těchto dvou fázích (sčítacích dnech) budete disponovat třemi údaji (viz níže diagram č. 1):

1. Celkový počet osob bez domova, které byly zaevidovány první sčítací den (1. fáze) a obdržely při tom kartičku *Sčítání osob bez střechy a bez bytu*.

2. Celkový počet osob bez domova, které byly zaevidovány druhý sčítací den (2. fáze).

3. Počet osob bez domova, které byly zaevidovány druhý sčítací den (2. fáze) a zároveň při tom potvrdily, že během prvního sčítacího dne obdržely kartičku *Sčítání osob bez střechy bez bytu*, tzn. byly zkontaktovány během obou dvou sčítacích dnů (tj. v 1. i v 2. fázi sčítání).

Pouze díky znalosti těchto tří údajů lze dopočítat odhad celé bezdomovecké populace ve vašem městě.

Diagram č. 1 **Znázornění průniku sečtených skupin osob při použití metody Capture-mark-recapture**

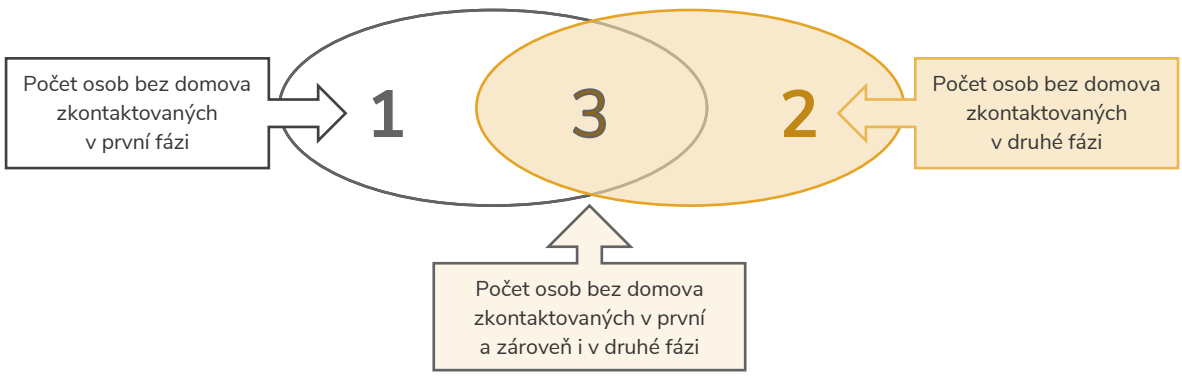

Příprava a realizace sčítání v terénu

Rekrutace pracovníků pro sčítání v terénu

Sčítání by měli realizovat pracovníci se zkušenostmi z přímé práce s osobami bez přístřeší. Proto pro tento úkol rekrutujte, pokud možno, terénní sociální pracovníky, případně sociální pracovníky se zkušenostmi s touto cílovou skupinou. Zkontaktujte s touto žádostí také lokální neziskové organizace zabývající se protidrogovou prevencí. Jejich terénní pracovníci jsou ideálními kandidáty na pozici sčítacích komisařů. Jednodenní sčítání v terénu bude honorováno sazbou 180 Kč/hod. Pracovníci by měli do terénu vyrazit ve dvojicích. Množství rekrutovaných dvojic bude na vašem úsudku – odhadněte, kolik času zabere projití naplánovaných tras a na základě tohoto odhadu zajistěte dostatečné množství pracovníků. Důležité je, aby sčítací komisaři zvládli projít všechny trasy během jednoho dne. Jelikož se jedná o dvoufázovou pravděpodobnostní metodu, není potřeba v rámci jednotlivých fází potkat a identifikovat všechny osoby bez přístřeší. Dostatečně robustní vzorek zajistí zastižení již cca 50 % osob z předpokládané bezdomovecké populace. Je však důležité fyzicky projít (pokud možno) všechna místa z připravené mapy. Do lokalit, které považujte za rizikové z hlediska bezpečnosti (např. rizikové squaty a nevyužívané zahradní chatky obývané drogově závislými…), vstupovat nemusíte. *V Praze v roce 2019 pracovalo souběžně cca 60 dvojic sčítacích komisařů, tedy cca 120 osob. Tento počet se vzhledem k velikosti tohoto města a délce naplánovaných tras ukázal být optimálním.*

Pracovníkům vysvětlete smysl a důležitost sčítání osob bez domova, které je podkladem pro budoucí rozvoj a financování sociálních služeb pro osoby bez domova v ČR.

Naplánování tras podle seznamu/mapy lokalit obývaných bezdomovci

Pracovníky pro sčítání v terénu je potřeba vybavit připravenými mapami a seznámit je s lokalitami, které mají navštívit. Předpokládáme, že ve většině případů se budou na přípravě seznamu míst/map lokalit podílet tíž lidé z lokálních nízkoprahových center, kteří nakonec do terénu vyrazí. Společně naplánujte trasy tak, aby v dopoledních a časně odpoledních hodinách pracovníci prošli místa, kde se bezdomovci sdružují přes den, později pak místa, kde bezdomovci přespávají. Rozdělte město do tolika rajónů/tras, kolik zapojíte dvojic, a trasy naplánujte tak, aby se mezi jednotlivými dvojicemi nepřekrývaly. Trasy plánujte jakožto spojnice mezi body na připravených mapách, jimiž jste si vyznačili místa, na nichž se zdržují bezdomovci. Každá z dvojic může body v rámci svojí trasy projít vícekrát. Denní centra (případně výdejny stravy) považujte za jeden z bodů na připravené mapě, které je potřeba v rámci naplánované trasy navštívit. V těchto místech by pracovníci měli setrvat 30 až 60 minut (dle jejich časových možností vzhledem k naplánované trase) a během této doby zaevidovat všechny přítomné uživatele dané služby.

Diagram č. 2 **Instrukce pro realizaci sčítání v terénu podle scénáře 4b**

První fáze sčítání (první sčítací den)

Mezi 9:00 a 9:30 vyrazí sčítací komisaři po svých naplánovaných trasách do terénu a naváží kontakt s každým potenciálním bezdomovcem, kterého na své cestě potkají. Ti, kteří mají na své trase denní centra pro osoby bez přístřeší, mohou začít sčítání zde (zdržet se tam mohou 30 až 60 minut). Mají-li na trase také mobilní výdejny stravy, mohou na nich strávit prvních 20 až 30 minut od zahájení výdeje.

Nejprve je třeba projít místa, kde se osoby bez domova zdržují přes den, na závěr pak lokality, kde přespávají. **V případě, že některá nocležiště leží na trase mezi místy, kde se bezdomovci zdržují přes den, není na závadu taková místa projít hned.** První sčítací den ukončete akci po osmi hodinách práce, tedy v 17:30 až 18:00 hod. (předpokládáme, že pracovníci budou mít pauzu na oběd). **To, že na nocležištích zastihnete jen omezené množství bezdomovců, není první sčítací den na závadu. První sčítací den** nevadí ani to, že některá z nocležišť nestihnete vůbec projít. **PRVNÍ SČÍTACÍ DEN JE NUTNÉ DÁT KAŽDÉ ZAEVIDOVANÉ OSOBĚ KARTIČKU „Sčítání osob bez střechy a bez bytu“.**

Druhá fáze sčítání (druhý sčítací den)

Mezi 11:00 a 11:30 vyrazí sčítací komisaři po svých naplánovaných trasách do terénu a stejně tak jako první sčítací den zkontaktují každého potenciálního bezdomovce, kterého na své cestě potkají. **Trasu je potřeba upravit tak, aby na jednotlivá místa vstupovali v odlišných časech než první sčítací den (čím větší časový rozdíl, tím lépe). Snažte se na vyznačená místa dostat jinými cestami/ulicemi, než jste chodili během prvního dne. Kontaktujte opravdu všechny potenciální bezdomovce, které na celé své trase potkáte, nejen ty, které naleznete na vyznačených místech.** Ti sčítací komisaři, kteří mají na trase denní centra, by v nich měli strávit opět 30 až 60 minut, tentokrát však ve druhé části dne (např. mezi 15 a 16 hodinou). Na mobilních výdejnách stravy by měli strávit posledních 20 až 30 minut, kdy se strava vydává. Během této druhé fáze (druhý sčítací den) je nezbytné od každé zaevidované osoby získat informaci, zda byla či nebyla zaevidována také již **první sčítací den – tedy zda první sčítací den obdržela kartičku „Sčítání osob bez střechy a bez bytu“**. DRUHÝ SČÍTACÍ DEN UŽ TUTO KARTIČKU ZAEVIDOVANÝM OSOBÁM NEDÁVEJTE, POUZE U KAŽDÉ Z NICH OVĚŘTE, ZDA KARTIČKU OBDRŽELA ČI NEOBDRŽELA PRVNÍ SČÍTACÍ DEN.

Nejprve je opět třeba projít místa, kde se osoby bez domova zdržují přes den, později pak lokality, kde přespávají. (Pokud leží některá nocležiště přímo na trase mezi místy, kde se bezdomovci sdružují přes den, je tato místa stejně tak jako v první fázi možno projít už v první části dne.) Ve druhé fázi sčítání je v pozdější části dne potřeba projít **opravdu všechna nocležiště** vyznačená na mapě. Na jejich obyvatele se tam však nesnažte nikterak číhat či čekat. Nocležiště je potřeba pouze projít a zaevidovat jen ty bezdomovce, kteří na nich budou toho času přítomni. Druhý sčítací den na nocležištích potkáte pravděpodobně díky časovému posunu sběru dat více lidí než první sčítací den. To je naprosto v pořádku. Sčítání ukončete mezi 19:30 a 20:00 hod. (během dne počítáme opět s přestávkou na jídlo).

Každá z dvojic obdrží sčítací arch a mapu s vyznačenou trasou, na níž má kontaktovat všechny potenciální bezdomovce. Sčítacím komisařům může při kontaktování potenciálních osob z cílové populace pomoci nabízení drobné potravinové pomoci (potraviny z potravinové banky, kterými jejich organizace disponuje, nebo nakoupeným ovocem – mandarinky, jablka, banány…). Potraviny je nutné nabízet bezpodmínečně všem zkontaktovaným bezdomovcům, nikdy ne jakožto protislužbu za spolupráci. Předejdete tak snaze některých bezdomovců nechat se započítat několikrát.

Pracovníci nejprve projdou lokality, které bezdomovci obývají přes den, a následně místa, kde bezdomovci nocují. Na naplánovaných trasách bude jejich úkolem:

1. Vizuální identifikace potenciálních osob z cílové skupiny.
2. Navázání kontaktu stručným představením se, informováním o probíhajícím censu a ověřením, zda dotyčná osoba spadá do sčítané populace (např.: *„Sledujeme, kolik lidí nemá v současnosti bydlení, můžu se Vás zeptat, kde přespáváte vy?“*). Improvizace je při navazování kontaktu vítána, vhodným postupem je vše, co vzbudí v bezdomovcích zájem a chuť spolupracovat. Osobám z cílové skupiny je možné nabídnout drobné občerstvení (viz výše). V případě potřeby vysvětlete sčítaným osobám, že šetření má pomoci při plánování a rozvoji sociální pomoci.
3. Rovněž je potřeba ověřit, zda dotyčnou osobu náhodou nezkontaktovala během daného sčítacího dne jiná z dvojic terénních pracovníků. **Pokud osoba již byla v rámci daného dne někým z vašich kolegů zkontaktována, rozlučte se s ní a nic do archu nezaznamenávejte. K tomuto jevu bude docházet často zejména při procházení nocležišť, na nichž se pracovníci potkají s mnoha bezdomovci, které zaevidovali již v první části dne.**

4. Požádat o identifikační údaje: věk; místo obvyklého přespávání; počet let strávených na ulici (bez střechy a bez bytu) a doplnit je (včetně rozpoznaného pohlaví) do příslušného **sčítacího archu**[28] (viz příloha č. 18). **V první fázi sčítání (první sčítací den) dejte každé zaevidované osobě kartičku *Sčítání osob bez střechy a bez bytu***.

5. **Během druhé fáze sčítání (druhý sčítací den) je nezbytně nutné u každé zaevidované osoby ověřit, zda byla či nebyla zaevidována také během první fáze sčítání (první sčítací den) a obdržela tudíž kartičku *Sčítání osob bez střechy a bez bytu***.[29] Tato informace je klíčem pro výpočet odhadu velikosti bezdomovecké populace v obci. Vždy tento údaj zaznamenejte do příslušného sčítacího archu pro druhou fázi sčítání (viz příloha č. 19).

Aby byly výsledky přesné, je velmi důležité během druhé fáze zaevidovat všechny zkontaktované bezdomovce **včetně těch, kteří potvrdí, že již byli zaevidováni během první fáze (první sčítací den)**. Pouze díky znalosti poměru mezi počtem těch bezdomovců, kteří byli započteni zároveň v první i ve druhé fázi censu, a těch, kteří byli započteni pouze ve fázi druhé, bude možné vypočítat odhad celkového počtu osob bez domova v dané obci (viz diagram č. 1). Součástí sčítacích archů pro jednotlivé fáze jsou podrobné instrukce, které sčítací komisaře procesem evidence provedou.

Sčítání v noclehárnách

Pokud je ve vaší obci také jedna či více nízkoprahových nocleháren, doručte do těchto zařízení příslušný **sčítací arch pro noclehárny** a požádejte pracovníky o jeho vyplnění na konci druhého sčítacího dne.

Sčítání v azylových domech neorganizuje obecní koordinátor, doporučujeme jej realizovat nezávisle elektronicky (postup je popsán v podkap. 2.5.1). Nicméně je jistě žádoucí, aby obecní koordinátor na realizaci sčítání osob bez domova vedoucí pracovníky azylových domů upozornil, pokud s nimi bude v kontaktu. Věříme, že tento postup zvýší návratnost dat z azylových domů a domů na půl cesty.

Seznam úkolů z roku 2019 pro obecního koordinátora, který postupuje podle scénáře 4b, naleznete v přílohách č. 16 a 17.

[28] Sčítací archy (s instrukcemi k jejich vyplnění) obdrželi v roce 2019 obecní koordinátoři v elektronické podobě e-mailem, případně po dohodě s krajským koordinátorem již vytištěné.

[29] Nepočítá se s tím, že daná osoba bude mít kartičku stále u sebe. Kartička slouží pouze jako nástroj pro lepší upamatování a popsání skutečnosti, že daná osoba byla sečtena.

2.4.7 Finanční prostředky, o něž bylo možno v roce 2019 zažádat[30]

Odměna obecnímu koordinátorovi/koordinátorce*: 200 Kč/hod*. *Maximální strop pro proplacení vykázaných hodin byl stanoven na 1 000 Kč na každých 10 000 obyvatel dané obce (např. žije-li v obci trvale 49 000 obyvatel, je možné zažádat maximálně o příspěvek ve výši 4 900 Kč).*

Odměna sčítacím komisařům/komisařkám pro druhou fázi sčítání v terénu*: 180 Kč/hod.* *(strop pro celkově vyplacené prostředky sčítacím komisařům a komisařkám byl stanoven na 1 600 Kč na každých 10 000 obyvatel města. Např. žije-li v obci trvale 50 000 obyvatel, bylo možné zažádat maximálně o příspěvek ve výši 8 000 Kč).*

Příspěvek na nákup potravin (mandarinky, jablka, banány…), které mohou distribuovat terénní pracovníci: *Pro tyto účely mohly být poskytnuty prostředky do výše 200 Kč na každých 10 000 obyvatel. Například žilo-li v obci trvale 49 000 obyvatel, bylo možné zažádat maximálně o příspěvek ve výši 980 Kč. Náklady byly proplaceny na základě koordinátorem odeslané účtenky na adresu RILSA. Potraviny v žádném případě nesmějí sloužit jako odměna za poskytnutí potřebných údajů. Ovoce může být nabízeno pouze nepodmíněně pro snazší navazování kontaktu.*

Příspěvek pro pracovníka zajišťujícího evidenci v denním centru*: 180 Kč/hod.* *(proplacen byl pouze proporční čas strávený samotnou evidencí, nikoliv celková doba strávená v denním centru). Stropem byla částka* **2 000 Kč / 1 centrum.**

Odměny spolupracujícím osobám byly vyplaceny formou DPP. Smlouvy obdrželi obecní koordinátoři v elektronické podobě. Zajištění jejich vyplnění bylo úkolem obecního koordinátora. Ten předal podepsané smlouvy (každou ve dvou kopiích) krajskému koordinátorovi, který je zkontroloval a postoupil realizátorovi sčítání (RILSA). V případě více smluv za jednu obec předal obecní koordinátor společně se smlouvami krajskému koordinátorovi také seznam pracovních smluv (v elektronické podobě, např. jako tabulku ve formátu Excel). Ke každé smlouvě byl po dokončení činnosti vyplněn jeden výkaz práce podepsaný příslušným pracovníkem. Výkazy práce shromáždil obecní koordinátor a předal je krajskému koordinátorovi, který je postoupil realizátorovi censu. Na základě výkazu práce vyplatil RILSA pracovníkovi odměnu dle počtu odpracovaných hodin.

Pokud obecní koordinátor usoudil, že pro realizaci sčítání v jeho obci byly výše uvedené limity nedostačující, mohl zkontaktovat vedení censu (RILSA) a v odůvodněných případech vyjednat jejich navýšení.

Bylo na úvaze obecních koordinátorů, zda vůbec a v jakém rozsahu o finanční prostředky zažádali.

[30] Uvedené částky odráží ekonomické podmínky v roce 2019 a nejsou návodem ani doporučením pro ohodnocování zapojených osob v budoucích vlnách censu.

2.5 Sčítání osob „bez bytu“

Do koncepční kategorie „bez bytu“ spadají osoby:

A. **v pobytových zařízeních pro osoby bez přístřeší registrovaných jako sociální služby** (azylové domy, domy na půl cesty);

B. **v obecních a komerčních ubytovnách, v penzionech, hotelech, motelech a hostelech** (bez možnosti standardního bydlení);

C. **ve zdravotnických zařízeních s lůžkovou péčí** (nemocnice, léčebny dlouhodobě nemocných a psychiatrické léčebny);

D. **ve vězeňských zařízeních** (věznice, vazební věznice, ústavy pro výkon zabezpečovací detence, vězeňské nemocnice).

Přestože všechny tyto kategorie osob jsou podle mezinárodní typologie ETHOS řazeny mezi osoby bez domova, přesněji mezi osoby bez bytu, kategorie C a D se významným způsobem liší od kategorie A a B. Zásadní **rozdíl** spočívá v jejich odlišné aktuální situaci. Zatímco osoby přebývající v různých pobytových zařízeních (kategorie A a B) **jsou osobami bez domova aktuálně**, v daném okamžiku sčítání, **osoby bez domova v nemocničních zařízeních s lůžkovou péčí** (často v psychiatrických léčebnách) a ve věznicích jsou **skupinou, která je bezdomovectvím bezprostředně ohrožena**. Jedná se o osoby, které se s největší pravděpodobností osobami bez domova stanou v okamžiku, kdy opustí dané zařízení (Amore, Baker & Howden-Chapman, 2011, 30–32). A to proto, že bez domova byly již před vstupem do zařízení, nebo bydlení během pobytu v daném zařízení ztratily. Informace o počtech osob bez domova ve zdravotnických a vězeňských zařízeních by proto měly být součástí podkladů pro plánování a realizaci sociální politiky zaměřené na prevenci a řešení bezdomovectví. Právě to byl hlavní důvod, proč byly mezi osoby bez bytu v kategorizaci ETHOS zařazeny (Bill et al., 2007).

Nespornou výhodou sčítání osob bez domova v institucích poskytujících ubytování je, že všichni ubytovaní jsou zde registrovaní a ke sčítání lze tedy použít administrativní údaje daných zařízení. Plně to platí v případě ubytovacích zařízení pro osoby bez domova, částečně pro sčítání ve zdravotnických a vězeňských zařízeních, kde je třeba sečíst jen určitou specifickou část ubytovaných. Údaje z těchto zařízení jsou zpravidla schopni a ochotni zajistit jejich provozovatelé, **plně zde proto postačuje online dotazování**.

2.5.1 Sčítání v azylových domech a v domech na půl cesty

Předně je dobré zmínit, že sčítání osob v těchto zařízení je součástí Sčítání lidí, domů a bytů (dále jen „SLDB“), které v České republice jednou za 10 let realizuje Český statistický úřad (dále jen

„ČSÚ“). Pokud zadavatel censu umožní považovat data z poslední vlny realizace SLDB za přijatelná / dostatečně aktuální, doporučuji o tato data požádat přímo ČSÚ.

V roce 2019 byla data o osobách ubytovaných v azylových domech a v domech na půl cesty získána dvěma způsoby:

A. *Jako součást* **sčítání osob bez střechy**, *kdy během daného sčítání byly sčítací archy rovněž distribuovány a následně sebrány v azylových domech na území obcí, v nichž probíhalo sčítání v terénu.*

B. *Prostřednictvím* **vyčerpávajícího šetření metodou online dotazování**, *kdy byly* **osloveny všechny azylové domy** *a všechny* **domy na půl cesty** *registrované v Registru poskytovatelů sociálních služeb MPSV (dále též „RPSS MPSV“).*

Oba typy sčítání osob ubytovaných v azylových domech a domech na půl cesty proběhly ve stejném termínu a zachycovaly stav v noci ze 13. na 14. dubna 2019.

Tento **podvojný postup** *vycházel z předpokladu, že osobní sběr sčítacích archů v obcích zajistí vyšší návratnost a přinese podrobnější informace o osobách ubytovaných v azylových domech a v domech na půl cesty. Sčítací archy používané v obcích vyžadovaly vyplnění údajů o jednotlivcích (viz příloha č. 21), zatímco dotazník používaný pro online sběr (z důvodu zjednodušení) zjišťoval jen celkové počty ubytovaných a jejich některé charakteristiky (pohlaví, věk) v agregované podobě (viz příloha č. 24). Zjištění přesných dat bylo významné především ve městech, kde probíhalo i sčítání v terénu, neboť bylo nezbytné je zahrnout do celku sečtených.*

Zpětné hodnocení tohoto podvojného postupu ukázalo, že **přínosy nebyly tak podstatné**. *I v online dotazování bylo možné získat vysokou návratnost a dvojité dotazování bylo nekomfortní jak pro provozovatele azylových domů, tak pro následnou analýzu dat. Úskalí spočívala i ve skutečnosti, že v některých případech se vedení konkrétního azylového domu nacházelo v jiném městě. Bylo pak potřeba dohledat, za která zařízení byl dotazník vyplněn i z ústředí, a následně odstranit případné duplicity v datech. V případě některých zařízení, u nichž jsme se domnívali, že data zcela chybí, jsme posléze zjistili, že byla dodána ústřední organizací nebo z jiné e-mailové adresy.*

Pro příští vlnu sčítání bude proto vhodnější postup sjednotit **a provést v azylových domech a v domech na půl cesty sběr dat pouze online**. Ovšem za využití drobně modifikovaných podrobnějších sčítacích archů (příloha č. 25), vytvořených na základě verzí použitých v roce 2019 pro sčítání v terénu (příloha č. 21).

Pro **online sčítání osob využívajících** ke konkrétnímu datu **pobytovou službu azylového domu** je ústřední oporou **Registr poskytovatelů sociálních služeb (RPSS) Ministerstva práce a sociálních**

věcí (MPSV).[31] V něm jsou uvedeni všichni poskytovatelé dané služby a jednotlivá zařízení, ve kterých danou službu poskytují, včetně jejich adresy, telefonického kontaktu, e-mailové adresy a internetové stránky. Jednotlivé poskytovatele služeb a jejich zařízení zde lze vyhledávat v členění podle krajů (což je pro účely sčítání osob bez domova ideální). Aktuální počty zařízení[32] služby azylových domů v jednotlivých krajích jsou uvedeny v grafu č. 1. Každý poskytovatel může provozovat i více zařízení, přičemž jejich kapacita se výrazně liší (zatímco některá zařízení slouží pro ubytování jednotek osob, jiná mohou mít kapacitu i pro více než 100 ubytovaných). V roce 2019 i 2021 bylo v RPSS zaregistrováno **215 zařízení**[33] **a 136 poskytovatelů pobytové služby azylový dům**.

Graf č. 1 **Počty zařízení poskytujících pobytovou službu „azylový dům“ v krajích ČR, 2021**

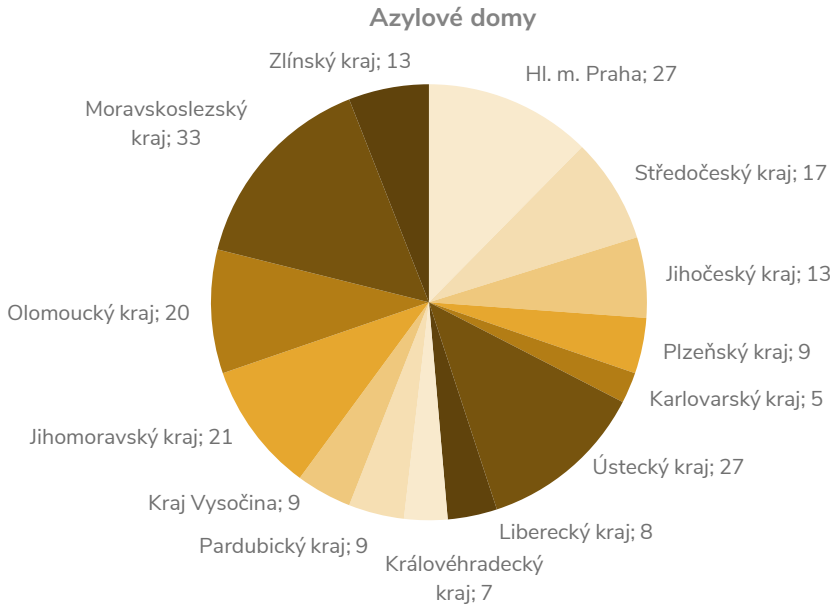

Zdroj: Registr poskytovatelů sociálních služeb MPSV. Dostupné z [cit. 11. 3. 2021]: http://iregistr.mpsv.cz/socreg/hledani_sluzby.do?SUBSESSION_ID=1615478784421_1; N = 218

[31] Registr dostupný z [cit. 22. 9. 2021]: http://iregistr.mpsv.cz/socreg/vitejte.fw.do?SUBSESSION_ID=1632326288105_1

[32] Zařízení mohou v některých případech zahrnovat další jim podřízené subjekty, například menší zařízení či jednotlivé byty (včetně bytů na utajených adresách pro oběti domácího násilí).

[33] V členění podle krajů je počet 218, protože některá zařízení měla působnost ve více krajích.

Zhruba **dva měsíce před datem sčítání** je vhodné **e-mailem oslovit všechna zařízení poskytující pobytové služby azylový dům uvedené v RPSS**,[34] informovat je o nadcházejícím sčítání osob bez domova a požádat o spolupráci (pro domy na půl cesty bude postup analogický, bude připomenut v závěru této podkapitoly). Měl by být vysvětlen cíl sčítání a jeho význam a zdůrazněno, že **účelem je sečíst všechny osoby pobývající v azylových domech, včetně žen, dětí, obětí domácího násilí, případně cizinců** (závisí na zadavateli censu). Tyto skupiny osob nejsou v běžném povědomí spojovány s bezdomovectvím, proto se v minulé vlně sčítání osob bez domova stávalo, že azylová zařízení zaměřená na tyto osoby odmítala spolupráci z důvodu, že jejich klientely se sčítání netýká. Dále by mělo být zdůrazněno, že na rozdíl od statistik souhrnně vykazovaných pro MPSV je pro prováděné sčítání klíčové, že informace jsou vztaženy ke konkrétnímu datu sčítání. Data z azylových domů budou kompletována s daty z terénního sčítání z jednotlivých měst a jsou proto velmi důležitá. Vhodné je také zmínit, že sčítání bude anonymní a budou požadovány následující údaje o ubytovaných osobách: pohlaví, věk a přibližná celková délka pobytu bez bytu a bez střechy.

Vlastní **sčítací arch** (návrh viz příloha č. 25) by měl být poskytovatelům pobytových služeb azylových domů **zaslán elektronicky** zhruba **tři týdny před termínem**, za který by měly být údaje vyplněny. Jako aktuálně nejvýhodnější se jeví formát Excel, který si poskytovatelé uloží do vlastního počítače a mohou postupně podle vlastních časových možností vyplňovat i předem. **Týden před datem sčítání** je vhodné zaslat poskytovatelům další **e-mail** se sčítacím archem, **v němž bude připomenuto** datum sčítání a termín, do kterého je třeba sčítací arch zaslat zpět.

Zkušenosti z roku 2019 ukázaly, že velké organizace je potřeba požádat o spolupráci s dostatečným časovým předstihem, zatímco těm menším stačí na přípravu času méně. Organizace, které si budou údaje vyplňovat předem, by je měly po proběhlé noci (v roce 2019 se jednalo o noc ze 13. na 14. dubna.) zkontrolovat, aktualizovat a zaslat zpět e-mailem koordinátorovi sčítání v azylových domech. V roce 2019 měla zařízení vyplnit a odeslat online formulář do 14 dní po termínu sčítání, sčítací archy z terénu měly být od sčítacích komisařů vybrány a odeslány krajským koordinátorům v týdnu bezprostředně následujícím po sčítání v terénu. Vzhledem k časovému předstihu a možnosti připravit se na vyplňování údajů předem je vhodné, aby byl termín pro odeslání elektronického dotazníku opět stanoven na maximálně týden po datu, ke kterému mají být osoby sečteny. Poskytovatelé, kteří data v tomto termínu neposkytnou, pak mohou být znovu elektronickou cestou zdvořile požádáni o zaslání vyplněného sčítacího archu. Pro zvýšení návratnosti je pak nutné počítat ještě s následnými telefonickými urgencemi subjektů, které požadovaná data neposkytnou ani po předchozí elektronické výzvě. Konečná **návratnost** *v online sčítání v azylových domech byla v roce 2019 poměrně vysoká, podařilo se získat data z 80 % zařízení a odhadem zhruba za 93 % kapacit všech azylových domů.*

Pro dosažení co nejvyšší návratnosti sčítacích archů z azylových domů doporučujeme předem upozornit sčítací koordinátory jednotlivých měst a obcí na skutečnost, že osoby v azylových domech,

[34] E-mailové adresy na jednotlivá zařízení jsou uvedené přímo v RPSS.

v domech na půl cesty a v nemocničních zařízeních budou sčítány online formou paralelně se sčítáním v terénu. Jejich pomoc lze pak rovněž v případě potřeby využít pro zajištění dat, která nebude možné z jednotlivých institucí získat přímo. Místními koordinátory sčítání jsou vždy osoby, které mají přehled o sociální oblasti v daných obcích a které se s vedoucími pracovníky azylových domů často osobně znají. Díky tomu je mohou k vyplnění sčítacích archů efektivně motivovat.

Zjišťované údaje o osobách ubytovaných v azylových domech a domech na půl cesty:

1. Pohlaví: 1. muž

2. žena

2. Věk: v letech (stačí odhad)

3. Pořadové číslo domácnosti: (pokud sčítané osoby žijí v jedné domácnosti, budou mít všechny stejné pořadové číslo

4. Délka pobytu bez střechy/bytu: v letech, pro méně než rok bude uvedena 0

5. Město/obec, kde se zařízení (azylový dům, dům na půl cesty) **nachází:**

V případě, že se nepodaří některý z požadovaných údajů zjistit, zanechte místo ve sčítacím archu prázdné.

Sčítání v domech na půl cesty by mělo proběhnout obdobným způsobem jako sčítání v azylových domech. Je samozřejmě nezbytné upravit všechny materiály tak, aby místo slova „azylový dům“ či „azylové domy“ obsahovaly příslušný ekvivalent, tedy „dům na půl cesty“ či „domy na půl cesty“. **Domů na půl cesty bylo v České republice v roce 2021 celkem 26**, tedy mnohem méně než azylových domů, z čehož jasně vyplývá menší časová náročnost organizace a sběru dat od těchto poskytovatelů. Při navazování spolupráce s poskytovateli služeb domů na půl cesty je **klíčové zmínit, že sčítáme všechny osoby ubytované v domech na půl cesty**. *Ve sčítání v roce 2019 se velmi často stávalo, že mnohé domy na půl cesty se nepovažovaly za organizace ubytovávající osoby bez domova, a proto při sčítání nespolupracovaly*. Nejčastějšími klienty domů na půl cesty jsou mladí dospělí po opuštění ústavní či pěstounské péče.

Pro zajištění co nejvyšší návratnosti a získání co nejpřesnějších dat z azylových domů a z domů na půl cesty je důležitá otevřená komunikace, včasné upozornění na nadcházející sčítání a případné nenásilné informování o průběhu sběru dat. V poslední fázi je vhodné požádat poskytovatele služeb o dodání dat telefonicky. V případě, že se v některých zařízeních bude jevit jako příliš časově náročné vyplňovat údaje za každého ubytovaného jednotlivě, měla by být v posledku poskytovatelům služeb nabídnuta **možnost uvést jen agregovaná souhrnná data**. A to nejlépe ve stejné struktuře, v jaké

bude realizován sběr ve zdravotnických a vězeňských zařízeních (viz podkap. 2.5.2 a 2.5.3). Zaměřit se tedy pouze na celkový počet ubytovaných osob, počty osob ve věkových kategoriích (0–17, 18–64, 65+) a dále počty mužů ve věku 0–17, mužů ve věku 18–64 a mužů ve věku 65+.

2.5.2 Sčítání ve zdravotnických zařízeních

Sčítání osob bez domova pobývajících ve zdravotnických zařízeních proběhlo v roce 2019 **formou online dotazování.** *Oslovena byla všechna zdravotnická zařízení, která v České republice poskytují lůžkovou péči, tedy* **nemocnice, léčebny dlouhodobě nemocných a psychiatrické léčebny**. *Instituce byly požádány o poskytnutí údajů o počtech* **osob bez domova v jejich zařízeních ke konkrétnímu datu** *(v noci ze 13. na 14. dubna 2019). V době sčítání bylo* **na území ČR 229 zdravotnických zařízení s lůžkovou péčí** *(pro jejich krajové členění viz graf č. 3), data se podařilo získat ze 188 zařízení. Dalších 26 zařízení uvedlo, že se jich výzkum netýká, často z důvodu specializovanosti léčby. Pokud tato zařízení přičteme k těm, ze kterých byla získána data,* **činila návratnost 93 %**. *Při zařazení těchto zařízení mezi instituce, ze kterých data nemáme, by návratnost činila 83 %.*

Zařízení byla zhruba **čtyři týdny před datem sčítání** *(19. března 2019)* **e-mailem upozorněna na** *skutečnost, že bude probíhat* **celostátní sčítání osob bez domova**, *v jehož rámci budou vyzvána k vyplnění online dotazníku (viz příloha č. 26). E-mailové kontakty na zdravotnická zařízení byly získány od Ústavu zdravotnických informací ČR. Tyto kontakty jsou rovněž veřejně dostupné, a to v Národním registru poskytovatelů zdravotních služeb (NRPZS). Dopis byl adresován ředitelkám a ředitelům daných zařízení. Cílem tohoto prvního e-mailu bylo* **navázání spolupráce** *se zdravotnickými organizacemi* **a získání databáze e-mailových kontaktů na kontaktní osoby**, *které jsou schopné a oprávněné v rámci daných zařízení poskytnout požadovaná anonymizovaná data, tedy údaje o počtech hospitalizovaných osob bez domova, jejich pohlaví a věkové kategorii. Zařízení byla požádána o zaslání reakce na výzvu do týdne a dne (27. března). Následující více než dva týdny do data sčítání tak mohly být využity k opětovným pobídkám a získání zařízení pro účast ve výzkumu. Nejprve byla zaslána opakovaná výzva e-mailem, posléze byla zařízení kontaktována telefonicky. V této fázi bylo důležité vysvětlit zdravotnickým zařízením účel sčítání. V několika zařízeních se vedení či personál odmítli výzkumu účastnit z důvodu nedostatečných personálních kapacit z odkazem na skutečnost, že není povinností zdravotnických zařízení požadovaná data poskytovat. V dalších zařízeních pak byla účast odmítána s argumentem, že se v daném zařízení žádné osoby bez domova nenalézají.*

Při další vlně sčítání je vhodné v úvodním dopise (původní dopis z roku 2019 naleznete v příloze č. 26) zdůraznit, že realizátor si je vědom, že není povinností daných organizací tato data poskytnout, a vyjádřit vděčnost za projevenou ochotu ke spolupráci. Rovněž může přinést pozitivnější odezvu, když bude přímo uvedeno, že poskytovatelé údajů si mohou zvolit způsob sečtení a vykázání osob bez domova z několika navržených **postupů** podle toho, který jim bude vyhovovat **nejvíce**. Mělo by být též zdůrazněno, že i uvedení nulového počtu přítomných osob bez domova je pro realizátora

důležité a prosí tedy i instituce, ve kterých žádná osoba bez domova hospitalizovaná není, aby jej o této skutečnosti informovaly.

V další fázi bylo komunikováno přímo s kontaktními osobami z daných zařízení. Těm byl 11. dubna zaslán e-mail s odkazem na **online dotazník***. Znění e-mailu je v příloze č. 27 a znění dotazníku v příloze č. 24.*

Důležité je především přesně vymezit kategorie osob, které mají být sečteny.

Vymezení sčítané skupiny osob:

- *Sčítány byly pouze* **hospitalizované osoby bez domova***, tedy nikoliv osoby ošetřené ambulantně. Jednat by se mělo o osoby, které v zařízení pobývaly alespoň během celého sčítacího týdne, aby nedocházelo k jejich duplicitnímu započtení při sčítání v terénu v jednotlivých obcích (v roce 2019 byly sčítány i ty osoby, které v nemocnici strávily pouze noc ze soboty na neděli).*
- Kategorie sčítaných osob:
  - osoby, které **neměly stálé bydlení již v době nástupu do zdravotnického zařízení**, přespávaly „venku"/„na ulici" (ve veřejných prostranstvích, podmostích, cizích/opuštěných chatkách a přístřešcích, stanech, autech, vagónech, squatech, v maringotkách), nebo v nízkoprahové noclehárně;
  - osoby, které **bydlení ztratily během hospitalizace** (po propuštění se tedy nemají kam vrátit).

Zdravotnická zařízení standardně zaznamenávají pouze adresu (trvalého) bydliště pacientů a bližší znalost personálu o jejich bytové situaci závisí na specifických okolnostech hospitalizace každého pacienta i typu a velikosti zařízení. V psychiatrických léčebnách a léčebnách dlouhodobě nemocných bývá na rozdíl od nemocnic se širší škálou zdravotní péče obvykle prováděna sociální anamnéza všech pacientů. Naproti tomu v nemocnicích se do péče sociálního pracovníka dostanou jen někteří pacienti ve specifických situacích, které je nutno řešit – například nemající doklady nebo bez možnosti návratu do domácího prostředí po propuštění. Možnosti sečtení osob bez domova se z těchto důvodů i z důvodu rozdílných personálních kapacit mezi jednotlivými zařízeními výrazně lišily.

Způsob zjišťování osob bez domova zdravotnickými zařízeními

Zdravotnická zařízení mohou pro sčítání využít jeden z následujících postupů:

1. Na základě **osobní znalosti sociální situace jednotlivých pacientů.**

Jedná se o případy, kdy **personál bezpečně ví, kteří pacienti nemají stabilní bydliště**, odkud do zdravotnického zařízení přišli, že pobývali tzv. „venku"/„na ulici" či přespávali v nízkoprahových noclehárnách. Může se jednat o pacienty, kteří nemají žádnou adresu, nebo takové, kteří sice v dokladech adresu trvalého bydliště uvedenou mají, ale z jejich sdělení nebo z jiných okolností vyplývá, že jsou osobami v situaci „bez střechy". Personál mnohdy má o bytové situaci dotčených pacientů informaci od hlídky městské policie, která je přivezla, od personálu jiného zdravotnického zařízení nebo zařízení sociální služby, odkud tito pacienti přišli, nebo z jejich vlastní sociální anamnézy. Může se rovněž jednat o osoby, které před hospitalizací nějaké (leč mnohdy nestabilní) bydliště měly, ale během hospitalizace o něj vlivem různých okolností přišly.

Tato metoda byla využívána často, ***výhradně touto metodou postupovaly v roce 2019 dvě pětiny (41 %) zařízení****.*[35]

2. Dalším možným postupem je **sčítání pacientů, kteří při hospitalizaci neměli žádné doklady ani bydliště.**

Tato skutečnost je personálu zdravotnického zařízení známá, protože **(sociální pracovník či jiná osoba) danému pacientovi vyřizoval adresu trvalého bydliště.** Nejčastěji na obecním úřadě nebo v místním zařízení poskytujícím ubytování formou sociální služby; na základě toho posléze bylo možné pro daného pacienta získat registraci u zdravotní pojišťovny, která je stěžejní pro možnost vykázat léčbu.

Zařízení, kde byla při sčítání využita výhradně tato metoda, byla v roce 2019 pouze dvě, ale v dalších případech byla tato ***metoda využita v kombinaci s jinými****.*

3. Sčítání osob s adresou trvalého bydliště na úřadě místní samosprávy.

Pro identifikaci takových pacientů má být **kontaktním osobám poskytnut seznam adres všech úřadů obecních samospráv v České republice**. Tato metoda musí být využita s vědomím, že ne všechny osoby s adresou trvalého bydliště na obecním úřadě jsou jednoznačně osobami bez domova (může jít o osoby, které takovou adresu mají registrovanou účelově z finančních důvodů, z důvodu bydliště v zahraničí apod.). Zdravotničtí pracovníci by měli být nabádáni k tomu, aby před vykázáním těchto osob jako osob bez domova v ideálním případě ověřili, zda se jedná o osoby bez domova,

[35] V roce 2019 byla tato metoda popsána jako sčítání na základě dobré osobní znalosti sociální situace jednotlivých pacientů (metoda 1., využilo ji 26,6 % zdravotnických zařízení) a dále jako kategorie jiné, kdy personál zařízení bezpečně věděl, že se jedná o bezdomovce (metoda 5, využilo ji 13,8 % zdravotnických zařízení).

nebo jsou na daném úřadě hlášeni účelově a bydlení k dispozici mají. Ve druhém případě by mezi osoby bez domova neměly být započítány.

***V roce 2019 sčítalo výhradně touto metodou 15 % zařízení**.*

4. Sčítání kombinací dvou nebo všech tří výše uvedených metod.

Personál zařízení například **o některých pacientech s jistotou ví, že jsou osobami „bez střechy“**, protože to o sobě sdělily a/nebo protože jim musely být při příjmu vyřízeny doklady. **U dalších pacientů identifikuje adresu na obecním úřadě** a pak ideálně (podle časových a personálních možností) pomocí osobního rozhovoru ověří, zda se skutečně jedná o osoby, které nemají stabilní bydliště.

Tento postup byl v roce 2019 aplikován nejčastěji, **využilo jej 44 % zařízení***.*

Stejně jako v roce 2019 doporučujeme, aby byla i v příští vlně výzkumu poskytnuta v dotazníku **také možnost odpovědi „jiné“**. Za ní by opět následovalo volné pole pro specifikování tohoto jiného způsobu. Uvedená kategorie 4 nemusí být v dotazníku přímo uvedena, přesnější informaci získáte, pokud ke všem třem předchozím uvedeným kategoriím respondenti odpoví, zda byl či nebyl daný přístup využit (ano x ne).

Z průběhu sčítání a z komunikace se zdravotnickými zařízeními bylo zřejmé, že zejména ve velkých zařízeních nemá zdravotnický personál často dostatečné informace o všech klientech a jejich skutečné bytové situaci. Získaná data by proto měla být považována za minimální počet osob bez domova v daném zařízení.

Zjišťované údaje

1. Celkový počet osob bez domova hospitalizovaných v daném zařízení

2. Pohlaví: 1. muž
2. žena

3. Věková kategorie: 1. děti (0–17 let)
2. dospělí v produktivním věku (18–64 let)
3. senioři (65 let a více)

V případě, že se nepodaří některý z požadovaných údajů zjistit, zanechte místo ve sčítacím archu prázdné (viz příloha č. 24).

Data jsou získána za každé jednotlivé zařízení. Kontaktní osoby by měly být zároveň v dotazníku požádány o specifikaci způsobu sčítání a případné doplňující poznámky k uvedeným počtům, k situaci dotčených pacientů nebo ke sčítání jako celku. Tyto poznámky napomáhají při interpretaci získaných dat.

V roce 2019 se sčítání **účastnilo celkem 188 zdravotnických zařízení z 229 oslovených***. Jednalo se o* **156 veřejných i soukromých nemocnic** *(z toho 20 specializovaných, ve většině případů na následnou intenzivní péči a/nebo rehabilitaci, dále např. na chirurgii, kardiologii, onkologii, ortopedii, revmatologii aj.),* **14 léčeben dlouhodobě nemocných** *a* **18 psychiatrických léčeben***. Data za některé léčebny dlouhodobě nemocných a psychiatrické léčebny byla zahrnuta v datech za příslušná nadřízená zařízení (nemocnice) a při analýze nebylo možné je oddělit.*

Účast ve výzkumu **odmítlo 41 zařízení***, ovšem* **26 z nich uvedlo jako důvod, že se jich problematika bezdomovectví netýká***. Tato zařízení poskytovala údajně tak specializovanou péči, že v nich žádné osoby bez domova být nemohly. Jednalo se o všechna čtyři oslovená dětská zařízení*[36] *a dále o některé soukromé kliniky poskytující plánované zákroky a placenou léčbu.*

Pro příští vlnu sčítání je proto na zvážení, zda by měla být oslovována i zdravotnická zařízení zaměřená výhradně na dětskou klientelu. Děti bez střechy by se na území České republiky vzhledem k uplatňování nařízení sociálně-právní ochrany dětí neměly vyskytovat, a je tedy velmi nízká pravděpodobnost, že by se v některém z oslovených zařízení takové dítě v době sčítání nacházelo. Obdobně by bylo možné z výzkumu vyřadit soukromé kliniky poskytující výhradě plánované a finančně nákladné zákroky.

Sčítání této skupiny osob se věnovala také zpráva o vyloučení z bydlení 2021 (viz Klusáček et al., 2021).

2.5.3 Sčítání ve vězeňských zařízeních

Ve věznicích se nachází poměrně velká skupina osob bez domova a také velká skupina osob, které měly před nástupem k výkonu trestu zkušenost s nejistým bydlením či žily bez domova (viz Drahý, Hůrka & Petras, 2018). Za osoby bez domova pro účely daného sčítání považujeme jednak **osoby, které bydlení neměly již před nástupem do vazby či k výkonu trestu, jednak o osoby, které bydlení ztratily během vazby nebo výkonu trestu odnětí svobody**. Sčítání osob bez domova ve vězeňských zařízeních má vzhledem k jejich uzavřenosti svá **specifika**. Výhodou je, že s osobami ve vazbě, a zejména pak ve výkonu trestu se standardně pracuje s cílem jejich resocializace do majoritní společnosti, a jsou tedy **známy jejich sociální anamnézy**, včetně situace ohledně bydlení. A pokud

[36] Dětská psychiatrická nemocnice Louny, Dětská psychiatrická nemocnice Opařany, Dětská psychiatrická nemocnice Velká Bíteš, Nemocnice u sv. Jiří s. r. o.

ne, vězeňská zařízení byla ochotná pro účely sčítání osob bez domova tyto informace doplnit. Spolupráce s vězeňskými zařízeními při sčítání osob bez domova byla v roce 2019 velmi dobrá. **Sběr dat z jednotlivých vězeňských zařízeních zajistilo Generální ředitelství Vězeňské služby České republiky (GŘ VS ČR).**

Sčítání osob bez domova ve vězeňských zařízeních, tj. věznicích, vazebních věznicích, ústavech pro výkon zabezpečovací detence („ÚpVZD", dále také „detenční ústav") **a vězeňských nemocnicích** přineslo, stejně jako sčítání provedená v ostatních institucích, údaje o stavu ke konkrétnímu datu, noci ze soboty 13. na neděli 14. dubna 2019.

Klíčová pro úspěch sběru je zde role **Generálního ředitelství Vězeňské služby České republiky.** Po předchozí domluvě se zástupkyní GŘ VS ČR byla podána oficiální žádost o spolupráci a poskytnutí anonymizovaných dat o počtech osob bez domova ve vězeňských zařízeních. **GŘ VS ČR poté** zajistilo distribuci výzvy k účasti ve výzkumu, celý sběr a kompletaci dat za všechna vězeňská zařízení. Jednotlivá zařízení se na sčítání většinou připravovala předem, a to analýzou standardně sbíraných administrativních dat o vězněných osobách, záznamů z interních sociálních anamnéz vězněných osob a také pomocí doplňkových individuálních rozhovorů s nimi. Je tedy velmi vhodné oslovit GŘ VS ČR **s dostatečným časovým předstihem**, doporučujeme **zhruba tři měsíce**, aby ředitelství mohlo jednotlivá vězeňská zařízení na sčítání předem včas upozornit.

Pro sčítání je ústřední vymezení osob, které mají být ve vězeňských zařízeních sečtené.

Vymezení sčítané skupiny osob

- Sčítány by měly být **osoby bez domova**, které ve vězeňském zařízení pobývaly během celého sčítacího týdne.
- ***Kategorie sčítaných osob:***
  - osoby, které **nemají adresu trvalého/dlouhodobého bydliště, odkud do instituce přišly**. Tj. osoby, které **předtím pobývaly tzv. „venku"/„na ulici"** (např. ve veřejných prostranstvích nebo v noclehárnách, v podmostích, ve sklepech, garážích, maringotkách, v cizích/opuštěných chatkách a přístřešcích, ve stanech, autech, vagónech, squatech);
  - osoby, které sice mají jako adresu trvalého bydliště registrovanou nějakou adresu, například adresu obecního úřadu, ale **reálně odpovídají vymezení popsanému v předchozím bodě**;
  - **osoby, které před uvězněním měly (jakékoli) bydliště, o něž ale během uvěznění přišly** (doporučuji však nezahrnovat osoby, které záměrně ukončily své nájemní bydlení z důvodu odnětí svobody).

Při opakované realizaci cenzu v budoucnosti je na zvážení přidání kritéria „délka doby do uplynutí výkonu trestu“. Sčítány by mohly být například pouze ty osoby, které mají opustit nápravné zařízení v roce realizace censu, případně by mohly být sečteny všechny a následně rozděleny podle předpokládané doby do ukončení výkonu trestu.

Zjišťované údaje:

- **Celkový počet osob bez domova v daném zařízení**
- **Pohlaví:** 1. muž
  2. žena
- **Věková kategorie:** 1. děti (0–17 let)
  2. dospělí v produktivním věku (18–64 let)
  3. senioři (65 let a více)
- **Předpokládaný rok ukončení trestu:**[37]

V případě, že se nepodaří některý z požadovaných údajů zjistit, zanechte místo ve sčítacím archu prázdné.

V roce 2019 nebyla ve věžeňských zařízeních sečtena žádná osoba bez domova z nejmladší věkové kategorie 0–17 let. Důvodem byl patrně fakt, že nezletilé osoby bez vlastního bydlení přichází do vězení ze státem zajištěné institucionální péče a musí být z vězeňského zařízení v souladu se zákonem o sociálně-právní ochraně dětí (zákon č. 359/1999) propouštěny do nějaké formy bydlení, proto je vězeňská zařízení nevykazují jako osoby bez domova. Pro zjednodušení se tak pro další vlnu sčítání nabízí možnost zjišťovat pouze celkový počet osob a dále počet seniorů, tedy osob ve věku 65 let a starších.

Díky spolupráci GŘ VS ČR se sčítání zúčastnilo všech 35 vězeňských zařízení v ČR, z toho **25 věznic a 10 vazebních věznic** (dvě ze zařízení vykonávají zároveň funkci detenčního ústavu). Tabulka č. 1 obsahuje jejich přehled. Data byla získána za každé jednotlivé zařízení a díky statistikám standardně vedených GŘ VS ČR byla navíc ještě **členěna** podle konkrétního typu umístění daných osob: **vazba, výkon trestu, detence**.

[37] Tento údaj nebyl v roce 2019 sledován, ale doporučuji jej do dalších censů zařadit.

Tabulka č. 2 **Přehled oslovených vězeňských zařízení v krajích ČR, 2019**

	Název vězeňského zařízení	Kraj
1	Vazební věznice Praha Pankrác	Hl. m. Praha
2	Vazební věznice Praha Ruzyně	Hl. m. Praha
3	Věznice Jiřice	Středočeský kraj
4	Věznice Oráčov	Středočeský kraj
5	Věznice Příbram	Středočeský kraj
6	Věznice Vinařice	Středočeský kraj
7	Vazební věznice České Budějovice	Jihočeský kraj
8	Věznice Plzeň	Plzeňský kraj
9	Věznice Horní Slavkov	Karlovarský kraj
10	Věznice Kynšperk nad Ohří	Karlovarský kraj
11	Věznice Ostrov	Karlovarský kraj
12	Vazební věznice Litoměřice	Ústecký kraj
13	Vazební věznice Teplice	Ústecký kraj
14	Věznice Bělušice	Ústecký kraj
15	Věznice Nové Sedlo	Ústecký kraj
16	Věznice Všehrdy	Ústecký kraj
17	Vazební věznice Liberec	Liberecký kraj
18	Věznice Rýnovice	Liberecký kraj
19	Věznice Stráž pod Ralskem	Liberecký kraj
20	Vazební věznice Hradec Králové	Královéhradecký kraj
21	Věznice Odolov	Královéhradecký kraj
22	Věznice Valdice	Královéhradecký kraj
23	Věznice Pardubice	Pardubický kraj
24	Věznice Světlá nad Sázavou	Kraj Vysočina
25	Vazební věznice a ÚpVZD Brno	Jihomoravský kraj
26	Věznice Břeclav	Jihomoravský kraj
27	Věznice Kuřim	Jihomoravský kraj
28	Věznice Rapotice	Jihomoravský kraj
29	Věznice Znojmo	Jihomoravský kraj
30	Vazební věznice Olomouc	Olomoucký kraj

pokračování tabulky

	Název vězeňského zařízení	Kraj
31	Věznice Mírov	Olomoucký kraj
32	Vazební věznice Ostrava	Moravskoslezský kraj
33	Věznice a ÚpVZD Opava	Moravskoslezský kraj
34	Věznice Heřmanice	Moravskoslezský kraj
35	Věznice Karviná	Moravskoslezský kraj

Pozn.: ÚpVZD = ústav pro výkon zabezpečovací detence

GŘ VS ČR předalo RILSA zkompletovaná data ze všech vězeňských zařízení ve formě tabulky formátu Microsoft Office Excel. Byl také získán přehled o počtech všech vězněných osob (včetně jejich genderové struktury) a naplněnosti jednotlivých vězeňských zařízení v ČR k poslednímu pracovnímu dni předcházejícímu termínu sčítání (12. dubna 2019).

Údaje o osobách bez domova ve vězeňských zařízeních by měly být posuzovány kriticky. Je zřejmé, že skupina osob ohrožených bezdomovectvím je v českých vězeňských zařízeních poměrně vysoká. Deskriptivní studie charakteristik odsouzených v českých věznicích z roku 2018 uvádí, že 59,7 % z nich má nestabilní nebo žádné bydlení (Drahý, Hůrka & Petras, 2018, 54, 138). Stejný výzkum odhalil, že 18,1 % odsouzených nemělo žádné nebo jen formální bydlení[38] během tří let před nástupem výkonu trestu. Je však třeba brát v potaz, že osoby ve výkonu několikaletého trestu, které původně žily v nájemním bydlení, své nájemní smlouvy přirozeně ukončují/neprodlužují, aby nemusely platit nájem v bytě, který již nemohou nadále využívat.

Při sčítání osob bez domova v roce 2019 byla zjišťována aktuální situace, zřejmě proto byly počty významně nižší v porovnání se zjištěními výše uvedeného výzkumu. Při sčítání osob bez domova v roce 2019 bylo zachyceno 1 390 osob bez domova ve výkonu trestu, což odpovídalo zhruba 7 % ze všech uvězněných odsouzených osob. Je tedy zřejmé, že použitá definice sčítaných osob byla poměrně úzká.

Pro další vlnu sčítání doporučuji začít sledovat také časový horizont, ve kterém mají být dané osoby z vězeňského zařízení propuštěny. Realizátor může pak vyfiltrovat například pouze ty osoby, které mají být propuštěny v roce realizace censu, protože pouze tyto osoby se mohou v dohledné době ocitnout v bytové nouzi ve smyslu potřeby zajištění ubytování.

[38] Žádné nebo jen formální bydlení bylo v daném výzkumu definováno následovně: *„Nemá žádné bydlení nebo bydlení má pouze formální charakter, fakticky přespává a zdržuje se na místech veřejnosti přístupných nebo na místech, která nejsou určená pro bydlení. Například osoby bez přístřeší, squatteři.“* (Drahý, Hůrka & Petras, 2018, 53).

Sčítání této skupiny osob se věnovala také zpráva o vyloučení z bydlení 2021 (viz Klusáček et al., 2021).

2.5.4 Sčítání osob v obecních ubytovnách

Jako alternativu k azylovému domu provozuje mnoho obcí své vlastní **ubytovny pro osoby bez domova a sociálně slabé**. Tato zařízení však nejsou registrována jako sociální služba, proto je **prostřednictvím registru sociálních služeb nelze identifikovat**. *V roce 2019 se z tohoto důvodu nepodařilo v těchto zařízeních sčítání realizovat systematicky. Data byla získána pouze z ubytoven v obcích, které se aktivně zapojily do projektu.* Doporučuji tedy před realizací samotného censu **požádat krajské metodiky sociální práce o pomoc s identifikováním všech takových zařízení v rámci daného kraje**. Z dřívějších zkušeností vyplývá, že pokud přehledem obecních ubytoven nedisponuje přímo sám krajský metodik sociální práce, tak je schopen jej získat od vedoucích sociálních odborů z jednotlivých ORP a POÚ v daném kraji, s nimiž je zvyklý pravidelně komunikovat svou vlastní pracovní agendu. Seznamy ubytoven v jednotlivých krajích disponují rovněž krajské pobočky úřadů práce.

V okamžiku, kdy budete disponovat kompletním seznamem těchto zařízení, můžete využít pro sčítání jejich klientů stejný postup jako pro sčítání v komerčních ubytovnách – v obcích, kde bude sčítání probíhat, doporučuji o získání dat z obecních ubytoven požádat prostřednictvím krajských koordinátorů **obecní koordinátory**.

V roce 2019 doručil obecní koordinátor do zařízení spadajících pod jeho ORP (případně POÚ) příslušný sčítací arch a požádal o jeho vyplnění. Tento úkon se vyplatí delegovat na obecní koordinátory rekrutované z řad místních sociálních pracovníků, jelikož budou obecní ubytovny znát a budou mít o ubytovaných osobách dobrý přehled. Pro budoucí censy lze po potřebných úpravách využít sčítací arch z roku 2019, rozšířený o pořadové číslo domácnosti (viz příloha č. 22).

V roce 2022 sčítání v obecních ubytovnách realizovala společnost SocioFactor, která postupovala následovně: *„Seznam ubytoven se schváleným provozním řádem, vedený Úřadem práce ČR, obsahoval celkem 75* (nekomerčních) *ubytoven. Tento seznam jsme porovnali s výčtem ulic, ve kterých žijí lidé, kteří pobírají doplatek na bydlení. Dále jsme jej porovnali se seznamem vytvořeným Platformou pro sociální bydlení pro účely zpracovávání Zprávy o vyloučení z bydlení za rok 2021.*

Vyhledali jsme kontakty na ubytovny a ověřovali aktuální stav, zda ubytovna v dané chvíli provozuje svou činnost, či nikoliv. Na internetu jsme postupně vyhledávali informace o všech obecních ubytovnách ze seznamu, abychom získali aktuální kontakt a mohli dále telefonicky ověřit, zda je ubytovna v provozu a poskytuje ubytování osobám v bytové nouzi, které budeme sčítat. Ověřování proběhlo také u reprezentantů obcí (starosty, tajemníka, vedoucího sociálního odboru). Jeho součástí

bylo ověření skutečnosti, že obec stále provozuje ubytovnu jako zařízení pro ubytování osob vyloučených z běžného bydlení a že se nejedná o turistickou nebo zaměstnaneckou ubytovnu. Bylo zjišťováno, zdali nebyla v nedávné době zřízena nějaká nová ubytovna. Dbali jsme na to, aby byly do sčítání zahrnuty pouze ubytovny, které poskytují, sociální ubytování´ osobám v bytové nouzi a aby naopak nebyly zahrnuty ty ubytovny, které poskytují ubytování určené pro zaměstnance firem, sezónní pracovníky, turisty či studenty.“ (Šobáňová et al., 2022, 11)

Načasování sběru dat v obecních ubytovnách

Aby obecní koordinátor nebyl přetížen, je důležité mu **umožnit realizaci sčítání v obecních ubytovnách v období mimo sčítání osob bez střechy v terénu**. Realizátor censu by měl striktně trvat pouze na jednotném termínu pro sčítání osob bez střechy. Pro sčítání ostatních kategorií, za něž je obecní koordinátor zodpovědný, lze stanovit pouze obecná neformální doporučení ohraničená oficiálním začátkem a koncem sběru dat.

Sledované údaje ve sčítacím archu:

1. Pohlaví: 1. muž

2. žena

2. Věk: v letech (stačí odhad)

3. Pořadové číslo domácnosti: (pokud sčítané osoby žijí v jedné domácnosti, budou mít všechny stejné pořadové číslo)

4. Délka pobytu bez bytu/střechy: v celých letech; pro méně než rok využijte desetinná čísla (půl roku = 0,5 atd.)

5. Město/obec, kde se zařízení nachází:

V případě, že se nepodaří některý z požadovaných údajů zjistit, zanechte místo ve sčítacím archu prázdné.

Obrázek č. 1 **Počty obecních ubytoven ubytovávajících osoby v bytové nouzi v roce 2022** (duben)

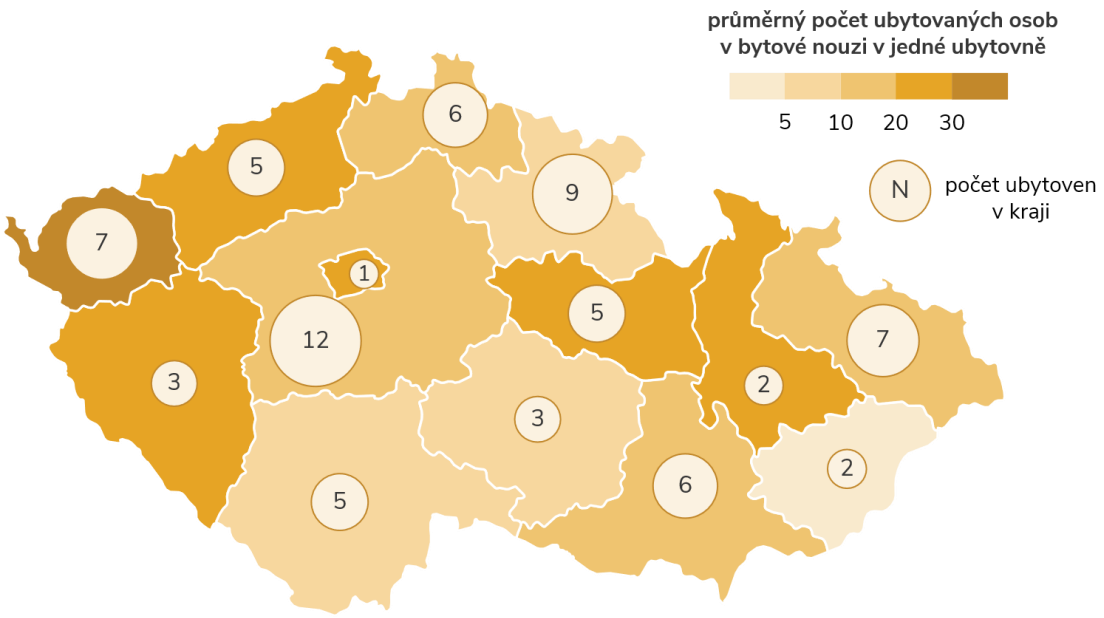

Zdroj: Šobáňová et al., 2022, 13

2.5.5 Sčítání osob bez možnosti standardního bydlení v komerčních ubytovnách

Soukromé ubytovny se liší zejména podle toho, zda mají nebo nemají schválený provozní řád. Ubytovny se schváleným provozním řádem mohou ubytovávat také osoby, jejichž bydlení je hrazeno doplatkem na bydlení, zatímco v ubytovnách s neschváleným provozním řádem mohou být ubytovány pouze ty osoby, které si hradí ubytování v plné výši sami. Pro sečtení osob v soukromých komerčních ubytovnách doporučuji následující postup:

1. Je třeba získat **seznamy těchto ubytoven**. Lze o ně požádat krajské metodiky sociální práce (zpravidla jimi disponují), případně je lze získat od krajské pobočky úřadu práce. Seznam zkontrolují a případně doplní odpovědní obecní koordinátoři. Pokud budou obecní koordinátoři rekrutování z řad pracovníků místních sociálních odborů, jak je doporučeno v podkapitole 2.2, tak je téměř jisté, že s těmito zařízeními již určitým způsobem v rámci své pracovní agendy komunikují.

2. Sčítací archy určené pro komerční ubytovny lze vyplnit s pomocí **sociálních pracovníků** z obcí, v nichž se ubytovny nacházejí. Zkušenosti z předchozích censů naznačují, že mnozí sociální pracovníci mají o ubytovaných osobách dobrý přehled, a tudíž dokáží dodat základní informace o ubytovaných bez toho, že by museli ubytovnu navštívit. Pokud však požadované údaje

nebudou znát, mohou požádat o pomoc správce či vlastníka ubytovny. Tyto osoby jsou zvyklé se sociálními pracovníky spolupracovat, jelikož zpravidla pomáhají velkému počtu klientů těchto zařízení získávat doplatky na bydlení, jejichž prostřednictvím je majiteli zařízení hrazen nájem.

3. Získaná **data lze porovnat s údaji z interního systému MPSV (OKsystem),** v němž jsou evidovány počty osob z jednotlivých komerčních ubytoven, které pobírají doplatek na bydlení. Tato data budou užitečná zejména v těch případech, kdy se nepodaří spolupráci se zařízením zajistit. Při sběru dat v komerčních ubytovnách v terénu lze sledovat také skutečnost, jaká část ubytovaných pobírá doplatek na bydlení. Následně lze takto získaný koeficient aplikovat na data o počtech osob pobírajících doplatek na bydlení v komerčních ubytovnách podle interního systému MPSV a následně odhadnout jejich celkový počet i v těch zařízeních, do nichž se nepodařilo sociálním pracovníkům získat přístup.

Načasování sběru dat v komerčních ubytovnách

Aby obecní koordinátor nebyl přetížen, je důležité mu **umožnit realizaci sčítání v komerčních ubytovnách v období mimo sčítání osob bez střechy v terénu**. Realizátor censu by měl striktně trvat pouze na jednotném termínu pro sčítání osob bez střechy. Pro sčítání ostatních kategorií, za něž je obecní koordinátor zodpovědný, lze stanovit pouze obecná neformální doporučení ohraničená oficiálním začátkem a koncem sběru dat.

Sledované údaje ve sčítacím archu:

1. Pohlaví: 1. muž

2. žena

2. Věk: v letech (stačí odhad)

3. Pořadové číslo domácnosti: (pokud sčítané osoby žijí v jedné domácnosti, budou mít všechny stejné pořadové číslo)

4. Délka pobytu bez bytu/střechy: v celých letech; pro méně než rok využijte desetinná čísla (půl roku = 0,5 atd.)

5. Město/obec, kde se zařízení nachází:

V případě, že se nepodaří některý z požadovaných údajů zjistit, zanechte místo ve sčítacím archu prázdné.

Pro budoucí censy lze po potřebných úpravách využít sčítací arch z roku 2019, rozšířený o pořadové číslo domácnosti (viz příloha č. 22).

Obrázek č. 2 **Počty soukromých ubytoven ubytovávajících osoby v bytové nouzi v roce 2022** (duben)

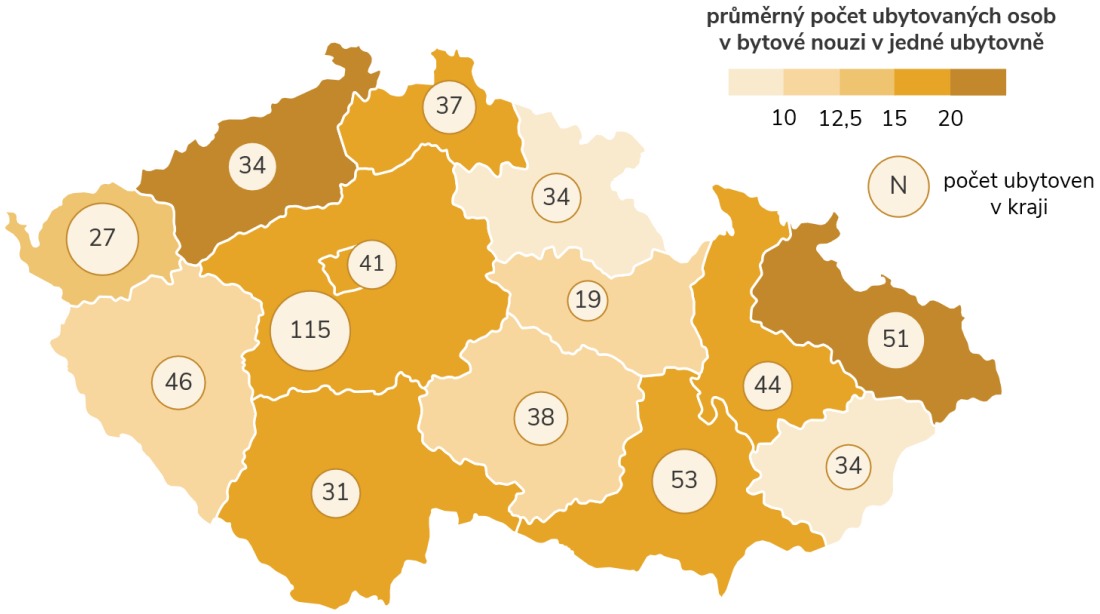

Zdroj: Šobáňová et al., 2022, 37

2.5.6 Sčítání osob bez možnosti standardního bydlení v hotelech, hostelech, motelech a penzionech

Ubytovaní, kteří v těchto zařízeních **hradí nájemné doplatkem na bydlení, lze považovat za osoby, které nemají jinou možnost bydlení**, a tudíž spadají do skupiny osob ohrožených ztrátou bydlení. Počty osob ubytovaných v těchto zařízeních lze zjistit podle množství vyplacených doplatků na bydlení do zařízení tohoto typu a následně zde zrealizovat terénní šetření. Data z interní aplikace MPSV, provozované společností OKsystem, umožňují vyfiltrovat počty doplatků na bydlení, které byly vyplaceny i do hotelů, motelů a penzionů.[39]

[39] Data ukazují, zda je v objektu počet doplatků roven nule nebo jejich konkrétní počet – s výjimkou nízkého počtu, kdy jde o kategorizovanou hodnotu 1–5 z důvodu zachování anonymity obyvatel.

Společnost SocioFactor v roce 2022 postupovala následovně: Nejprve s pomocí dat z dávkového systému MPSV (OKsystem) identifikovala *„(…) penziony, hotely, hostely a motely, do kterých plyne doplatek na bydlení (alespoň jeden do zařízení), což mohlo indikovat, že ubytovávají osoby v bytové nouzi.*

Seznam penzionů, hotelů, hostelů a motelů se schváleným provozním řádem, vedený Úřadem práce ČR, obsahoval celkem 189 položek. Tento seznam jsme porovnali s výčtem ulic, ve kterých žijí lidé, kteří pobírají doplatek na bydlení. Dále jsme jej porovnali se seznamem vytvořeným Platformou pro sociální bydlení pro účely zpracovávání Zprávy o vyloučení z bydlení za rok 2021.

Vyhledali jsme kontakty na jednotlivá zařízení a ověřovali aktuální stav, zdali v dané chvíli provozují svou činnost, či nikoliv. Na internetu jsme postupně vyhledávali informace o všech těchto zařízeních ze seznamu, abychom získali aktuální kontakt a mohli dále telefonicky ověřit, zda jsou v provozu a poskytují dlouhodobé ubytování osobám v bytové nouzi, které budeme sčítat. Následně jsme v nich telefonicky ověřovali, zda je zařízení v dané chvíli v provozu a poskytuje ubytování osobám v bytové nouzi. Pokud se nepodařilo informace dohledat, obraceli jsme se na příslušné obce či města (sociální odbory, sociální a další pracovníky) a u nich ověřili aktuální stav, případně získali další informace a kontakty. Dalším zdrojem informací bylo ověřování existence penzionů, hotelů, hostelů a motelů prostřednictvím komunikace s obyvateli v místě. Během ověřování jsme dbali především na to, abychom sčítání směřovali jen do těch zařízení, v nichž bydlí osoby v bytové nouzi. Vyřazovány byly penziony, hotely, hostely a motely, které neposkytují dlouhodobé ubytování osobám v bytové nouzi, ale zaměřují se pouze na krátkodobý pronájem pokojů. Tímto postupným způsobem vznikl konečný seznam pro sčítání osob v nouzi.

(…) Celkem jsme identifikovali 66 penzionů, hotelů, hostelů a motelů, do nichž aktuálně plynul doplatek na bydlení a které ubytovávají osoby v bytové nouzi. Tato zařízení byla postupně kontaktována a požádána o spolupráci při tvorbě dat, ta probíhala v březnu a dubnu roku 2022.

Při tvorbě dat byly využity různé výzkumné techniky, které byly kombinovány. Základem bylo strukturované dotazování informátorů (např. správci a majitelé, zaměstnanci, pracovníci obcí, pracovníci neziskových organizací, ubytované osoby). Využity byly různé výzkumné techniky a jejich kombinace (telefonické dotazování, osobní dotazování, pozorování). Informátoři obvykle čerpali informace o ubytovaných z evidencí, výkazů a záznamů o ubytovaných osobách v bytové nouzi, které si většina zařízení vede. Podrobná data poskytovali zaměstnanci ubytovny, nejčastěji správci, kteří jsou s ubytovanými osobami v každodenním kontaktu.

V případě, že se nám data o ubytovaných osobách v bytové nouzi nepodařilo získat osobně či telefonicky od majitele či zaměstnance zařízení (majitele, správce), obrátili jsme se na zástupce obce či města, kde je zařízení provozováno, a údaje jsme získávali v kooperaci s pracovníky sociálního či bytového odboru, příp. s úředníky obce (pakliže se úřad nečlení na jednotlivé odbory). Pokud jsme nezískali dostatečné informace, vyhledali jsme v místě působící neziskové organizace a spolupracovali s nimi na tvorbě dat. Významným zdrojem potřebných dat o ubytovaných osobách byli tedy

i pracovníci obcí a neziskových organizací, kteří měli o penzionech, hotelech, hostelech a motelech a o ubytovaných přehled. V řádech jednotek zařízení byla data ověřována prostřednictvím dotazování ubytovaných osob.“ (Šobáňová et al., 2022, 59–60)

Realizátor budoucích censů by měl mít oporu v krajských a obecních koordinátorech. Poté, co s pomocí výše uvedeného postupu identifikuje tento typ zařízení v jednotlivých ORP, by měl být schopen získání potřebných dat delegovat na **obecní koordinátory**.

Načasování sběru dat v *hotelech, hostelech, motelech a penzionech*

Aby obecní koordinátor nebyl přetížen, je důležité mu umožnit realizaci sčítání v těchto zařízeních **v období mimo sčítání osob bez střechy v terénu**. Realizátor censu by měl striktně trvat pouze na jednotném termínu pro sčítání osob bez střechy. Pro sčítání ostatních kategorií, za něž je obecní koordinátor zodpovědný, lze stanovit pouze obecná neformální doporučení ohraničená oficiálním začátkem a koncem sběru dat.

Sledované údaje ve sčítacím archu:

1. Pohlaví: 1. muž

2. žena

2. Věk: v letech (stačí odhad)

3. Pořadové číslo domácnosti: (pokud sčítané osoby žijí v jedné domácnosti, budou mít všechny stejné pořadové číslo)

4. Délka pobytu bez bytu/střechy: v celých letech; pro méně než rok využijte desetinná čísla (půl roku = 0,5 atd.)

5. Město/obec, kde se zařízení nachází:

V případě, že se nepodaří některý z požadovaných údajů zjistit, zanechte místo ve sčítacím archu prázdné.

Obrázek č. 3 **Počty penzionů, hotelů, hostelů a motelů, které v roce 2022 ubytovávaly osoby v bytové nouzi** (duben)

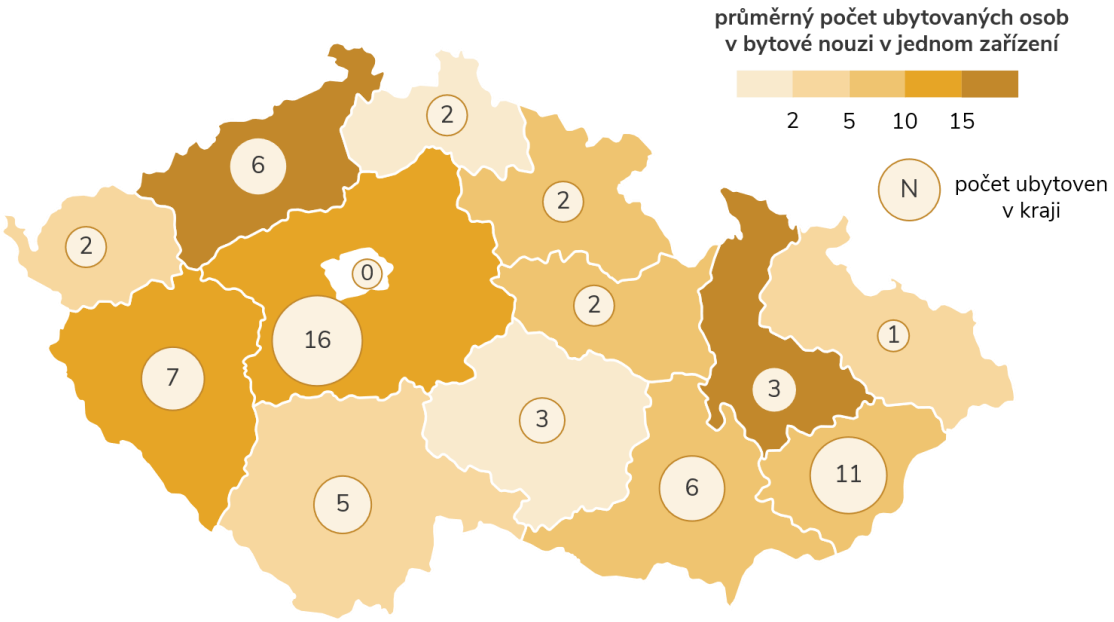

Zdroj: Šobáňová et al., 2022, 61

2.6 Sčítání osob v nevyhovujícím bydlení

U všech níže probíraných kategorií nevyhovujícího, ale i nevhodného (viz podkap. 2.5) bydlení, je třeba brát v potaz, že jedna domácnost může spadat do vícera kategorií zároveň. Realizátor censu si proto musí vytvořit takový systém evidování jednotlivých domácností/osob, který mu umožní tyto překryvy zachytit, a vyvarovat se tak nevědomého duplicitního započítání jedné domácnosti do vícera kategorií zároveň. Započtení jedné domácnosti do více kategorií je samo osobě samozřejmě v pořádku, avšak při prezentaci výsledků je pak nutné stanovit, z jaké části se v rámci jednotlivých kategorií jedná o tytéž domácnosti/osoby.

2.6.1 Osoby v nevhodných bytech v bytových domech (včetně rodinných domů)

Pro získání údajů o počtu domácností/osob z těchto kategorií je třeba realizovat terénní šetření. **Šetření by mělo vycházet z místní znalosti sociálních pracovníků zodpovědných za výkon sociální práce na daném území a realizovat by jej měl obecní koordinátor**.

Za nevhodné bydlení byly při šetření v roce 2022 považovány byty, které splňovaly alespoň jeden z následujících bodů:

a. v bytě/příbytku není dostupná tekoucí voda;

b. v bytě/příbytku není dostupná teplá voda;

c. v bytě/příbytku není dostupná elektřina;

d. v bytě/příbytku není dostupný záchod;

e. v bytě/příbytku není dostupná koupelna/sprcha;

f. v bytě/příbytku není dostupná kuchyň/kuchyňský kout s dřezem;

g. v chladných dnech je v bytě/příbytku zima, ale domácnost nemá možnost si zatopit;

h. okna nebo vstupní dveře do bytu/příbytku díky silnému a trvalému poškození již neplní svou funkci, případně zcela chybí;

i. v obývaném prostoru je trvale a silně rozšířená plíseň, která se vyskytuje z důvodu celoroční vlhkosti (nejde o plísně v zimním období způsobené nevhodným užíváním bytu, např. nedostatečným větráním);

j. statika/konstrukce domu je natolik narušená, že výrazně omezuje či ohrožuje obyvatele bytů (např. rozpadající se střecha či rozpadající se schodiště na chodbě).

V případě, že pracovník odpovědný za realizaci censu v dané lokalitě odůvodněně předpokládá, že určitý byt do této kategorie spadá (např. na základě zkušenosti z minulosti či verbálně obdržené informace o špatném stavu bytu), ale v době censu nemůže stav bytu ověřit, rozhodnutí o zařazení či nezařazení takové domácnosti do této kategorie doporučuji ponechat na jeho osobním úsudku. Dle zkušeností ze sčítání osob v nevyhovujícím bydlení z roku 2022 *„úplnost dat a jejich kvalitu ovlivňovala zejména hloubka místní znalosti. V menších ORP a ORP zahrnujících menší obce se dařilo údaje získávat snadněji, ve větších ORP a městech byly stanovovány více odhadem.“* (Šobáňová et al., 2022, 84)

Pro samotné sčítání je vhodné použít obdobný postup jako při sčítání osob bez střechy na předem identifikovaných místech (viz podkap. 2.4.3). Obecní koordinátor by měl postupovat následovně:

1. Vytvořit v rámci sledované obce/ORP mapy s vyznačenými lokalitami/adresami, kde se **domy s nevyhovujícími byty** nachází.

2. Konzultovat mapy se zástupci městské policie a místních neziskových organizací a doplnit je o další doporučená místa/lokality. Do diskuse na téma identifikace oblastí/domů s potenciálně nevyhovujícími byty může obecní koordinátor zapojit i další osoby, které mohou mít do místní problematiky potřebný vhled.[40]

3. Realizovat sčítání včetně terénního šetření podle připravených map na těch místech/adresách, kde je potřeba přítomnost domácnosti v nevyhovujícím bytu fyzicky ověřit.

Načasování sběru dat v nevyhovujících bytech

Aby obecní koordinátor nebyl přetížen, je důležité mu umožnit realizaci sčítání domácností v nevyhovujících bytech **v období mimo sčítání osob bez střechy v terénu**. Realizátor censu by měl striktně trvat pouze na jednotném termínu pro sčítání osob bez střechy. Pro sčítání ostatních kategorií, za něž je obecní koordinátor zodpovědný, lze stanovit pouze obecná neformální doporučení ohraničená oficiálním začátkem a koncem sběru dat.

Sledované údaje ve sčítacím archu:

1. Pohlaví: 1. muž
2. žena

2. Věk: v letech (stačí odhad)

3. Pořadové číslo domácnosti: (pokud sčítané osoby žijí v jedné domácnosti, budou mít všechny stejné pořadové číslo)

4. Délka pobytu bez (vyhovujícího) bytu/střechy: v celých letech; pro méně než rok využijte desetinná čísla (půl roku = 0,5 atd.)

[40] Doporučený postup identifikace lokalit / tvorby map by měla zahrnovat využití dat o lokalitách rezidenční segregace vytvořených týmem prof. Sýkory (viz příslušná aplikace Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy https://web.natur.cuni.cz/segregace/aplikace/segregace/). Zejména ve větších obcích, kde mohou být největší populace v nevhodném bydlení, nemusí mít jmenovaní aktéři znalost všech lokalit. Data o rezidenční segregaci, která jsou k dispozici na úroveň základních územních jednotek, mohou v případě větších měst (statutárních měst) posloužit jako dodatečný podklad. Zdaleka ne ve všech lokalitách s rezidenční segregací bude nezbytné (a vhodné) realizovat sběr dat v terénu, ale s aktéry s místní znalostí by měl být prodiskutován seznam všech lokalit a ověřeno, zda v nich výskyt nevyhovujícího bydlení nebo přelidnění předpokládají, či nikoli. Pokud určitou lokalitu, v níž je residenční segregace evidována, neznají, přítomnost bytové nouze by zde měla být ověřena.

5. Město/obec, kde se byt nachází:

V případě, že se nepodaří některý z požadovaných údajů zjistit, zanechte místo ve sčítacím archu prázdné.

Sčítání této kategorie je vhodné spojit se sčítáním osob v dalších typech nevhodného bydlení, osob žijících v přelidněných bytech a osob přechodně bydlících u příbuzných a přátel (viz podkap. 2.6.2 a 2.6.3).

2.6.2 Sčítání osob žijících v dalších typech nevhodného bydlení (v chatách, chalupách, mobilních obydlích a nebytových prostorech se souhlasem majitele)

Chata, chalupa, mobilní obydlí či nebytový prostor budou jakožto nevhodné obydlí započteny při splněné jedné z deseti výše uvedených podmínek, které definují nevhodný byt (viz podkap. 2.6.1). Avšak pouze pokud jsou obývány se souhlasem majitele; pokud jsou tato obydlí obývána nelegálně, pak jejich obyvatelé mají být sčítáni v rámci kategorie osob „bez střechy“ (viz podkap. 2.4). Smyslem oddělení této kategorie od kategorie nevhodných bytů je potřeba získat informaci o počtu nevhodných bytů v klasických domech.

Potřebné informace by měl být schopen zajistit opět obecní koordinátor s pomocí sčítacích komisařů rekrutovaných z řad sociálních pracovníků s místní znalostí.

Skupina „osoby v mobilních obydlích“ byla samostatně sledována také v rámci Sčítání lidí, domů a bytů 2021, je proto možné o příslušnou informaci požádat Český statistický úřad (zejména pokud census osob v bytové nouzi bude probíhat ve stejné době jako SLDB).

Při samotném sčítání lze postupovat obdobně, jako je nastíněno v posledním odstavci předchozí podkapitoly (2.6.1), tedy za pomoci pečlivě připravených map lokalit s tímto typem bydlení. Obecní koordinátor by měl tedy postupovat následovně:

1. Vytvořit v rámci sledované obce/ORP mapy s vyznačenými lokalitami/adresami míst, kde se **domácnosti v dalších typech nevhodného bydlení (v chatách, chalupách, mobilních obydlích a nebytových prostorech obývaných se souhlasem majitele)** nacházejí.

2. Konzultovat tyto mapy se zástupci městské policie a místních neziskových organizací a doplnit je o další doporučená místa/lokality. Do diskuse na téma identifikace oblastí s potenciálně nevhodným bydlením může obecní koordinátor zapojit i další osoby, které mohou mít do místní problematiky potřebný vhled.

3. Realizovat sčítání včetně terénního šetření podle připravených map na těch místech/adresách, kde je potřeba přítomnost domácnosti v těchto typech nevyhovujícího bydlení fyzicky ověřit.

Načasování sběru dat v nevyhovujících bytech

Aby obecní koordinátor nebyl přetížen, je důležité mu umožnit realizaci sčítání domácností v dalších typech nevhodného bydlení **v období mimo sčítání osob bez střechy v terénu**. Sčítání této kategorie lze spojit se sčítáním kategorií popsaných v podkapitolách 2.6.1 a 2.6.3. Realizátor censu by měl striktně trvat pouze na jednotném termínu pro sčítání osob bez střechy. Pro sčítání ostatních kategorií, za něž je obecní koordinátor zodpovědný, lze stanovit pouze obecná neformální doporučení ohraničená oficiálním začátkem a koncem sběru dat.

Sledované údaje ve sčítacím archu:

1. Pohlaví: 1. muž

2. žena

2. Věk: v letech (stačí odhad)

3. Pořadové číslo domácnosti: (pokud sčítané osoby žijí v jedné domácnosti, budou mít všechny stejné pořadové číslo)

4. Délka pobytu bez (vyhovujícího) bytu/střechy: v letech, pro méně než rok bude uvedena 0

5. Město/obec, kde se nevhodné bydlení nachází:

V případě, že se nepodaří některý z požadovaných údajů zjistit, zanechte místo ve sčítacím archu prázdné.

2.6.3 Sčítání osob žijících v přelidněných bytech

Nejpřesnější možnou informaci o počtech osob v přelidněných bytech je možné získat ze Sčítání lidí, domů a bytů, které probíhá jednou za 10 let, v jehož rámci je sledován počet členů domácnosti a zároveň celková výměra obývaného bytu.

Alternativním postupem je spojení sčítání osob z této kategorie se sčítáním osob v nevyhovujících bytech (postup viz podkap. 2.6.2). Tento postup vychází z předpokladu, že problematika přelidněných bytů je úzce provázaná s problematikou nevyhovujícího bydlení. Kritériem pro „prozkoumání" dané domácnosti tedy bude předpoklad místních sociálních pracovníků či členů městské policie, že daná oblast/zástavba je z hlediska sledovaných charakteristik problematická. Nemovitosti, u nichž tito pracovníci s místní znalostí předpokládají potenciální výskyt přelidnění, budou zaneseny do map společně s potenciálně nevyhovujícími byty. Následně bude realizováno terénní šetření, v jehož průběhu bude reálná situace ověřena. Sčítání je možné spojit s výkonem standardní sociální

práce. Lze předpokládat, že mnoho domácností, které budou takto identifikovány, bude představovat již zaběhnutou klientelu místních sociálních pracovníků.

Rozhodnutí o tom, zda domácnost bude či nebude započtena jako přelidněný byt, by mělo vycházet z normy definující přelidnění, která je součástí připravovaného návrhu zákona o podpoře bydlení. Tuto definici/normu naleznete v sekci příloh (viz příloha č. 31).

Pro samotné sčítání je pak vhodné použít obdobný postup jako při sčítání osob bez střechy na předem identifikovaných místech (viz podkap. 2.4.3). Obecní koordinátor by měl postupovat následovně:

1. Sociální pracovníci vytvoří v rámci sledované obce/ORP mapy s vyznačenými lokalitami/adresami, kde se **potenciálně přelidněné byty nacházejí**.
2. Konzultovat mapy se zástupci městské policie a místních neziskových organizací a doplnit je o další doporučená místa/lokality. Do diskuse na téma identifikace oblastí s potenciálně přelidněnými byty může obecní koordinátor zapojit i další osoby, které mohou mít do místní problematiky potřebný vhled.
3. Realizovat sčítání včetně terénního šetření podle připravených map na těch místech/adresách, kde je potřeba přítomnost domácnosti v přelidněných bytech fyzicky ověřit.

Zjišťované údaje:

Odhad prostých počtů, a pokud to data/odhady umožní, tak také rozdělení na děti, dospělé a osoby ve věku 65+ let (seniory).

Výstupy získané touto metodou je vhodné porovnat s výstupy z posledního šetření SLBD.

2.7 Sčítání osob v nejistém bydlením

2.7.1 Sčítání osob ohrožených domácím násilím

U této kategorie se bude vždy jednat pouze o odhad. **Data mohou vycházet například ze statistik policie ČR a neziskových organizací, které těmto osobám pomáhají.** Fyzické sčítání této kategorie nedává smysl, realizátor censu by měl vycházet z dostupných informací, dat a expertních odhadů, které budou dostupné v době realizace censu.

Společnost SocioFactor přistoupila v roce 2022 k získávání těchto dat následovně: *„Data byla zpracována především analýzou sekundárních dat. Jednalo se o analýzu dat z provedených výzkumů, dat Policie ČR (institut vykázání uplatňován od roku 2007), dat Asociace pracovníků*

intervenčních center. Klíčovým zdrojem se stala data Asociace pracovníků intervenčních center (dále jen „APIC"), která sdružuje subjekty poskytující sociální služby určené osobám ohroženým domácím násilím. Intervenční centra jsou zařízení sociálních služeb upravená v § 60a zákona o sociálních službách a musí být zřízena v každém z krajů. Jejich hlavním cílem je poskytování služeb obětem domácího násilí a jejich blízkým, kdy nabízejí intenzivní krátkodobou pomoc a informace o návazných službách. Zajišťují spolupráci mezi jinými organizacemi, Policií ČR a orgány veřejné správy (např. OSPOD). Intervenční centrum je dle zákona povinné nabídnout první kontakt osobě ohrožené domácím násilím po vykázání násilné osoby z obydlí policií. Pomoc poskytuje i obětem domácího násilí, které se na něj obrátí." (Šobáňová et al., 2022, 124)

Informace o počtech osob z této subkategorie lze tedy získat prostřednictvím expertních odhadů a interních evidencí pracovníků výše jmenovaných zařízení. **Zároveň je však důležité do této kategorie nezahrnovat osoby žijící v azylových domech pro oběti domácího násilí, jelikož tyto budou zahrnuty již v kategorii osob přespávajících v azylových domech.**

Přesný údaj z podstaty této problematiky není možné získat, jelikož lze předpokládat, že významná část obětí domácího násilí aktivně o pomoc nežádá, a tudíž jejich situace zůstává skryta.

Zjišťované údaje:

Odhad prostých počtů, a pokud to data umožní, tak také rozdělení na dospělé a děti (typicky matka s dětmi).

2.7.2 Sčítání osob v podnájmu bez jiné možnosti bydlení

Zahrnutí této kategorie do censu osob v bytové nouzi by mělo být před realizací censu přehodnoceno. Mezinárodní klasifikace ETHOS tento typ bydlení z jeho podstaty za bytovou nouzi nepovažuje a důvod jejího zařazení do českého překladu ETHOSu zůstává nezodpovězenou otázkou. Lze předpokládat, že ty osoby v podnájmu, které se skutečně nacházejí v bytové nouzi, budou postihnuty v rámci sčítání ostatních výše/níže probíraných kategorií nejistého a nevyhovujícího bydlení. Pokud by součástí realizovaného censu bylo plošné sčítání této kategorie, vystavuje se zadavatel riziku dramatického nadhodnocení celkového počtu osob v bytové nouzi a nadměrného zatížení realizátora, jehož snížené kapacity se pak mohou podepsat na kvalitě sběru dat při sčítání ostatních (z hlediska bytové nouze relevantnějších) kategorií.

„Bydlení v podnájmu nepředstavuje samo o sobě stav bytové nouze či bezdomovectví (...). Setkáváme se s ním běžně v podobě dobrovolného rozhodnutí u mladých osob během a po ukončení vysokoškolského studia ve velkých městech nebo v době před založením vlastní rodiny." (Šobáňová et al., 2022, 114)

Jisté ohrožení může tato forma nájemního vztahu představovat pro nízkopříjmové skupiny obyvatel, u kterých se častěji jedná o akceptované dlouhodobé řešení bytové situace bez možnosti získat jiný typ bydlení. Problémy s hrazením podnájmu mohou v kombinaci s volnými podmínkami pro výpověď tohoto typu smluv vyústit ve výrazně rychlejší a nečekanější ztrátu bydlení, nežli je tomu v případě standardních nájemních smluv (tamtéž).

Pokud se rozhodnete tuto kategorii do censu zařadit navzdory výše uvedenému varování, **je nejvhodnějším řešením považovat za osoby v bytové nouzi v rámci této kategorie pouze ty domácnosti/osoby, které pobírají některou z dávek na bydlení a pro jejich identifikaci následně využít data ze systému evidence příjemců sociálních dávek**. Elektronický systém evidence příjemců příspěvku a doplatku na bydlení MPSV (aktuálně provozovaný společností OKsystem) tuto kategorii bydlení rozlišuje. Získání potřebných dat konzultujte se zástupci MPSV, kteří jsou oprávněni požádat o příslušná data správce této databáze.

Zároveň je pak však potřeba zjišťovat typ nájemní/podnájemní smlouvy i u osob sčítaných v rámci nevyhovujícího bydlení a v přelidněných bytech. Osoby pobírající některou z dávek na bydlení z těchto kategorií, které mají podnájemní smlouvy, pak musí být „odečteny" z dat od celkového počtu těchto osob podle výše zmíněného systému evidence příjemců sociálních dávek.

Sledované údaje (s ohledem na možnosti obdržených dat):

Počty domácností, které obdržely příspěvek/doplatek na bydlení.

2.7.3 Sčítání osob přechodně bydlících u příbuzných nebo přátel

Fyzické sčítání osob přechodně bydlících u příbuzných nebo přátel nedává smysl. Realizátor censu by měl vycházet především z informací, dat a expertních odhadů, které budou dostupné v době realizace censu. Využít lze data z výzkumů SILC-EU, které pravidelně realizuje Český statistický úřad. Z těchto dat vycházela v roce 2022 také společnost SocioFactor. Autoři závěrečné zprávy ze sčítání však upozorňují, že: *„Podle sdělení ČSÚ je ale dobrovolné soužití v datech SILC většinovým způsobem společného soužití. Typickým příkladem je soužití ve dvougeneračním rodinném domě, kdy majitelem nemovitosti je jen jedna z rodin – rodiče buď přepíší svůj dům na své děti (darování nemovitosti), přičemž v něm stále bydlí, nebo mladí dospělí bydlí v domě vlastněném rodiči, ať již z ekonomických, praktických či jiných důvodů."* (Šobáňová et al., 2022, 110)

„Je proto potřeba tyto domácnosti odlišit od těch, v nichž žijí osoby, které nemají jinou možnost bydlení a u příbuzných nebo přátel bydlí z životní nutnosti. Tento stav je většinou dočasný, provizorní, bydlení není podloženo smluvním vztahem a často ho provází omezení v oblasti soukromí (např. sdílení některých či všech prostor). Příkladem může být setrvání v domě nebo bytě patřícím druhému z manželů po rozvodu, bydlení mladých rodin u rodičů jednoho z partnerů či bydlení u příbuzných nebo přátel po rozvodu nebo rozpadu faktické rodiny." (tamtéž, 111)

Sčítáním této kategorie se zabývá také Závěrečná zpráva z hodnocení dopadů regulace k zákonu o podpoře bydlení (MMR 2023, 154). Autoři v této zprávě upozorňují, že definice použitá v roce 2022 společností SocioFactor má stále velmi široký záběr a pravděpodobně počet domácností v bytové nouzi z této kategorie výrazně nadhodnocuje.

Nabízejí proto alternativní postup, při němž mezi osoby přechodně bydlící u přátel a známých byly započteny pouze domácnosti, pro které platí, že na osobu připadá maximálně 16 m². To je sice dvojnásobná hodnota oproti hranici pro extrémní přelidnění (viz kategorie D2 v příloze č. 31), nicméně jde o hodnotu 5. percentilu plochy na osobu. To znamená, že pro 95 % domácností v ČR platí, že obytná plocha na osobu je v jejich případě vyšší než 16 m². Současně byla podmínkou pro započtení subjektivní chudoba. Ta je ve výzkumu *„Příjmy a životní podmínky domácností“* (známých pod zkratkou SILC) sledována prostřednictvím hned několika proměnných. Za respondenty splňující kritérium subjektivní chudoby lze považovat například ty, kteří uvedli, že vycházejí s celkovým měsíčním příjmem „s velkými obtížemi“ či „s obtížemi“.

Na základě dat z pravidelného dotazníkového šetření SILC-EU lze tedy „osoby v bytové nouzi, které žijí u příbuzných nebo přátel“ identifikovat na základě informací od respondentů, kteří zvolili na příslušné otázky z tohoto šetření následující kombinaci odpovědí:

1. žijí u příbuzných anebo známých / poskytují ubytování ve své domácnosti příbuzným či známým;
2. žijí v bytě s podlahovou plochou na osobu 16 m^2 a méně;
3. vycházejí s celkovým měsíčním příjmem „s velkými obtížemi“ či „s obtížemi“.

Dotazníkové šetření SILC-EU jsou realizována na reprezentativním vzorku české populace. Zjištěný údaj z výběrového souboru o podílu osob, které splňují 3 výše uvedené podmínky zároveň, lze tedy následní extrapolovat na celou populaci ČR.

Sledované údaje:

Počty domácností, počty osob žijících u příbuzných a přátel bez právního nároku na obývaný prostor.

2.7.4 Osoby, které dostaly výpověď z nájemního bytu

U této kategorie je opět důležité zdůraznit nutnost odlišit osoby, které se kvůli výpovědi z nájemního bydlení ocitají v bytové nouzi, od těch, pro které tato situace bytovou nouzi nepředstavuje. Vhodnou oporou proto mohou být statistiky soudních vystěhování z bytu, které indikují, že dotyčná osoba odmítá daný byt opustit, a tudíž u ní lze předpokládat, že může mít problém se zajištěním uspokojivé alternativy.

„Jedním z mála relevantních zdrojů, o které se můžeme v této národní subkategorii opřít, je statistika soudních vystěhování z bytu, kterou vede Ministerstvo spravedlnosti. Jedná se o žaloby na vyklizení bytu, kde byla žalující strana úspěšná (vyhověno zcela, vyhověno zčásti, vyřízeno smírem). (...) *Tento počet zahrnuje domácnosti, které nejenže dostaly výpověď z nájemního bydlení, ale celá situace vyústila až do soudního sporu. Jedná se tedy jen o příslovečnou špičku ledovce. Domácností ohrožených vystěhováním z nájemního bytu je jistě více než těch, které byly soudně vystěhovány.“* (Šobáňová et al., 2022, 120)

Společnost SocioFactor pracovala rovněž s údaji o žadatelích o sociální byty, kteří v příslušné žádosti uvádějí jako důvod, proč o byt žádají, konec nájemní smlouvy. Nicméně tato charakteristika automaticky neindikuje skutečnost, že daný člověk dostal ze stávajícího bytu nečekanou výpověď, která ho uvrhla do stavu bytové nouze. Statistika této skupiny žadatelů o sociální byty může zahrnovat v nemalé míře i osoby, kterým končí smlouva na dobu určitou v předem domluvené lhůtě. Jelikož si tento typ žádosti může podat v podstatě každý občan ČR, který usiluje o získání cenově dostupnějšího bydlení, nelze ani samotné podání žádosti považovat za indikátor bytové nouze.

V rámci vyvarování se nadhodnocení této kategorie je proto vhodné pracovat pouze s daty o soudních vystěhováních z bytu ministerstva spravedlnosti.

Sledované údaje (s ohledem na možnosti obdržených dat):

Počty domácností

2.7.5 Sčítání osob ohrožených vystěhováním z vlastního bytu

U této kategorie fyzické sčítání nedává smysl, realizátor censu by měl vycházet z informací, dat a expertních odhadů, které budou dostupné v době realizace censu.

Operacionalizovat tuto kategorii lze jako počet domácností s nesplácenými hypotékami (Šobáňová et al., 2022, 123), kterým hrozí propadnutí ve prospěch banky, a domácností, jímž má být nemovitost zabavena v rámci exekučního řízení. S žádostí o poskytnutí potřebných dat o osobách, jimž hrozí ztráta nemovitosti z důvodu zadlužení, se může realizátor censu obrátit na Českou exekutorskou komoru. O expertní vhled je možné požádat například advokáty, kteří se problematikou exekucí zabývají (viz např. web exekutormasmulu.cz) nebo organizaci Člověk v tísni, která se tématu zadlužení dlouhodobě věnuje.

Ohledně dat o aktuálních počtech nesplácených hypoték lze kontaktovat například Českou bankovní asociaci.

Sledované údaje (s ohledem na možnosti obdržených dat):

Počty domácností

2.7.6 Sčítání osob v bydlení bez právního nároku

Tato kategorie se přirozeně překrývá s kategorií „osob přechodně bydlících u příbuzných nebo přátel“ (viz Šobáňová et al., 2022, 116). **V rámci prevence vzniku duplicit je proto vhodné tuto skupinu definovat pouze jako osoby, které jsou soudně vykázány z obývaného bytu. Tj. osoby, které nejsou schopny či ochotny byt po obdržení legitimní výpovědi opustit.** Možnosti přístupu k tomuto typu dat lze diskutovat s experty z oblasti policie a soudnictví. Mělo by se jednat o odhad pouze těch osob, které byt v době censu ještě neopustily.

Předpokládané sledované údaje (s ohledem na možnosti obdržených dat):

Počty domácností

2.7.7 Sčítání osob v bytové nouzi s nájemními smlouvami na 1 až 3 měsíce

Kategorie těchto osob není v klasifikaci ETHOS zmíněna, nicméně zhotovitelé Závěrečné zprávy z hodnocení dopadů regulace k zákonu o podpoře bydlení tuto skupinu za součást populace osob v bytové nouzi považují. *„Jinou formou nejistého bydlení je situace, kdy má domácnost opakovaně nájemní nebo podnájemní smlouvu pouze na krátkou dobu. V případě smluv do 3 měsíců je adekvátní hovořit o bytové nouzi (i když i smlouvy na půl roku představují značnou nejistotu bydlení). Kvantifikace velikosti populace v bytové nouzi z důvodu extrémní nejistoty bydlení spočívající v opakování nájemních smluv na velmi krátkou dobu byla provedena na základě dat MPSV o příjemcích dávek na bydlení (příspěvku na bydlení a doplatku na bydlení) čerpajících jednu z těchto dávek v prosinci 2022. Data obsahovala historii prodlužování nájemních smluv za poslední dva roky.“* (MMR 2023, 155)

Tyto osoby lze tedy relativně snadno sečíst na základě dat o příjemcích dávek na bydlení z aplikace MPSV aktuálně provozované společností OKsystem. U osob, které pobírají příspěvek a doplatek na bydlení, tento systém eviduje také délku aktuální nájemní smlouvy. Kritériem „bytové nouze“ může být u osob s takto krátkými smlouvami pobírání alespoň jedné z dávek na bydlení.

Kritériem bytové nouze může být v případě této kategorie například kombinace krátké délky smlouvy (1) a počtu epizod těchto krátkých smluv v rámci určitého období (2). RIA k zákonu o podpoře v bydlení zvolila následující konceptualizaci:

(1) délka smlouvy: 1 až 3 měsíce;

(2) počet epizod: minimálně 3 epizody v posledních 2 letech (MMR 2023, 155).

Při sčítání osob v nevyhovujících a v přelidněných bytech (viz podkap. 2.6.1 a 2.6.3) lze sledovat také typ nájemního vztahu, délku aktuální (pod)nájemní smlouvy a využívání některé z dávek na bydlení.

Informace o poměru mezi těmi domácnostmi s krátkými smlouvami, které tyto dávky využívají, a těmi, které je nevyužívají, lze následně porovnat s informacemi o příjemcích dávek na bydlení z aplikace MPSV.

Sledované údaje (s ohledem na možnosti obdržených dat):

Počty osob a počty domácností

2.8 Příprava a následná analýza získaného datového souboru[41]

Analýza dat musí vždy vycházet z kvality, struktury a robustnosti dat daného šetření. Nelze tudíž připravit jeden univerzální návod, jak se získanými daty zacházet. Tuto kapitolu je proto třeba chápat více jako inspiraci a nastínění možných postupů nežli jako pevně daný návod. Výjimkou je zde podkapitola 2.8.2, v níž je představen univerzálně platný postup pro zpracování dat získaných metodou Capture-mark-recapture.

Všechna data získaná od obecních koordinátorů z jednotlivých obcí byla realizátorem projektu přepsána v podobě číselných kódů do elektronické podoby, aby s nimi bylo možné pracovat ve statistických programech (v roce 2019 i 2022 byly využívány Excel a SPSS).

Data z roku 2019 byla nejprve roztříděna a zpracována po jednotlivých obcích, v nichž sčítání probíhalo (tj. 403 obcí). Nesrovnalosti ve sčítacích arších byly řešeny telefonicky se zodpovědnými obecními koordinátory, případně přímo se sčítacími komisaři, kteří příslušný arch vyplňovali. Ve všech případech se podařilo zdroje problémů díky pomoci obecních koordinátorů identifikovat a vzniklé chyby opravit.

2.8.1 Analýza dat získaných postupy podle scénářů 1 až 3

Jelikož scénáře 1 až 3 reprezentovaly různé formy úplných sčítání, analýza takto získaných dat spočívala v prostém součtu stejných hodnot sledovaných proměnných a jejich roztřídění podle zvolených kategorií. Takto získané výsledky byly roztříděny podle obcí a následně podle krajů.

[41] Kapitola je z větší části převzata z publikace Nešporová et al., 2019, 21–24.

2.8.2 Analýza dat získaných metodou Capture-mark-recapture

Samostatně byla zpracována data z devíti obcí, v nichž se postupovalo podle scénáře 4, tedy za použití metody zpětného záchytu (Capture-mark-recapture). V těchto případech bylo kromě samotného výsledku potřeba dopočítat také intervaly spolehlivosti a zjistit, zda nejsou příliš široké.

Ve čtyřech obcích, které se rozhodly pro volbu metody Capture-mark-recapture, se ve druhé fázi bohužel nepodařilo získat dostatečně robustní vzorky dat. Důsledkem byl výsledek v podobě velmi širokých intervalů, jejichž horní hranice přesahovala hodnotu spodní hranice více než dvojnásobně. V těchto případech jsme porovnali získaná data s alternativními zdroji dat (např. s výsledky censů, které byly v daných městech realizovány v minulosti) a konzultovali je s příslušnými obecními koordinátory, kteří se v dané obci přímé práci s osobami bez domova věnují. Ve třech obcích, kde z důvodu příliš širokých intervalů spolehlivosti hrozilo nadhodnocení počtu osob bez domova, jsme pro další zpracování namísto střední hodnoty použili nejnižší hodnotu v rámci zjištěného intervalu. V jedné obci (Ostrava) došlo při sběru dat k vážnému porušení metodického postupu, pročež jsme část získaných dat nepoužili vůbec a nahradili je údaji z dřívějšího censu.

Výpočet výsledného intervalu spolehlivosti (při $\alpha = 0,05$) byl proveden podle Lincoln-Petersonova modelu (Seber, 1982) s Chapmanovou modifikací (Chapman, 1951).

Samotný výpočet byl proveden následovně:

M – počet osob zachycených v první fázi (marked)

C – počet osob zachycených ve druhé fázi (captured)

R – počet osob zachycených v první i ve druhé fázi (recaptured)

$N_s\hat{}$ – střední hodnota odhadu velikosti sčítané populace

N^– odhadovaný počet osob bez domova při $\alpha = 0,05$

Výpočet střední hodnoty odhadu velikosti populace:

$$N_s\hat{} = ((C+1)/(R+1)*(M+1)) - 1$$

Výpočet rozptylu:

$$\text{var}(N_s\hat{}) = [(M+1)(C+1)(M-R)(C-R)] / [(R+1)^2(R+2)]$$

Výpočet intervalu spolehlivosti odhadu velikosti populace při $\alpha = 0{,}05$:

$$N\hat{} = N_s\hat{} \pm 1.965 * [\text{var}(N_s\hat{})]^{0.5}$$

2.8.3 Geografická extrapolace na celou ČR[42]

Reálné sčítání osob spících venku a v noclehárnách se v roce 2019 podařilo zrealizovat v obcích, které počtem svých obyvatel reprezentují 54 % populace ČR.[43] V obcích, které se do sčítání nezapojily, byly proto počty osob bez domova pouze odhadovány. Při práci s daty vyšlo najevo, že existuje velmi silná korelace mezi počtem obyvatel v obci a počtem osob bez domova na 1 000 obyvatel, a to v tom smyslu, že čím větší obec je, tím více bezdomovců na každých jejích 1 000 obyvatel zpravidla připadá. Získaná data neprokázala, že by na počet osob bez domova v daném kraji měla vliv samotná regionální příslušnost obce. Rozhodující byla pouze velikost (počet obyvatel) obce bez ohledu na její lokalizaci. Detailní analýza vlivu dalších externích faktorů (např. nezaměstnanost v obci, struktura pracovních míst, průměrné příjmy, přístup vedení obce k osobám bez přístřeší, nabídka služeb pro osoby bez přístřeší…) nebyla provedena.

Obce, v nichž bylo sčítání realizováno, byly rozděleny do šesti kategorií podle počtu jejich obyvatel. V rámci jednotlivých kategorií byly spočítány poměry mezi celkovými počty obyvatel a celkovými počty osob spících venku a v noclehárnách. Takto vzniklo 6 různých koeficientů:

1) obce s více než 100 000 obyvateli;
2) obce s 20 000–100 000 obyvateli;
3) obce s 10 000–19 999 obyvateli;
4) obce s 5 000–9 999 obyvateli;
5) obce s 2 000–4 999;
6) obce s méně než 2 000 obyvateli.

[42] Tato kapitola je upravenou a aktualizovanou verzí téže kapitoly z *„Metodiky sčítání osob bez domova v České republice“*, kterou publikoval RILSA v roce 2021 (viz Holpuch & Nešporová, 2021).

[43] Důležité je především sečíst osoby bez domova ve velkých městech, kde je jejich výskyt nejvyšší. V roce 2019 se podařilo s výjimkou Liberce sečíst populaci osob bez domova ve všech městech s počtem obyvatel vyšším než 50 000.

Stejným způsobem byly podle počtu obyvatel roztříděny také obce, v nichž sčítání realizováno nebylo. Počet obyvatel každé z těchto obcí byl pak vynásoben odpovídajícím koeficientem, čímž byl vypočítán odhadovaný počet osob bez domova. Následně byly tyto obce roztříděny podle krajové příslušnosti a tyto extrapolované odhady sečteny. Takto extrapolované výsledky za jednotlivé kraje byly přičteny k souhrnným výsledkům z obcí, v nichž sčítání reálně proběhlo.

Analogickým způsobem lze v budoucnu pracovat také se získanými daty z kategorie nevhodného bydlení. Při extrapolaci je však třeba vzít v potaz skutečnost, že nevhodné bydlení bývá v určitých oblastech silně koncentrováno (typicky v tzv. sociálně vyloučených lokalitách; více viz podkap. 1.7).

2.8.4 Analýza a extrapolace dat z institucí

V případě **azylových domů, domů na půl cesty, nemocnic a věznic** realizátor v roce 2019 disponoval kompletními seznamy těchto zařízení, díky čemuž mohl získané počty osob bez domova přímo úměrně navýšit tak, aby odpovídaly podílu zařízení, která se do censu nezapojila. V azylových domech, které ani na opětovné výzvy nereagovaly, byl počet jejich klientů odhadnut podle inzerovaných kapacit (lůžek) a informací o jejich průměrné naplněnosti. Stejným způsobem bylo postupováno i u domů na půl cesty. Data z vězeňských zařízení byla kompletní a extrapolace nebyla tudíž potřeba. U nemocničních zařízení takto detailní informace nebyly získány, data proto byla doplněna pouze na základě průměrných počtů osob bez domova v daných typech zařízení bez vztahu k velikosti dané instituce. Při realizaci censu v budoucnosti je proto vhodné sledovat v institucích také lůžkové kapacity a jejich průměrnou vytíženost.

Při potřebě doplnit případná chybějící data z komerčních a obecních ubytoven lze použít výše popsaný postup analogickým způsobem.

Závěr[44]

Celostátní sčítání osob bez domova je komplexním projektem, pro jehož úspěšné zvládnutí je v první řadě potřeba vytvořit dobře fungující organizační strukturu a dostatečné personální zajištění sběru dat v terénu.

Informace o počtech osob bez domova, které využívají nějakou formu veřejné sociální pomoci, lze zpravidla zjistit s využitím online výzkumných nástrojů či pomocí analýzy interních evidencí poskytovatelů sociálních služeb. V naší zemi však existuje také velký počet osob bez domova, které sociální služby využívají jen sporadicky, případně vůbec, proto je pro získání úplných údajů i v dnešní době nutné realizovat fyzické sčítání v terénu. Jelikož tyto osoby nejsou a priori nikde registrovány a z podstaty jejich definice nelze předem určit, kde přebývají, je důležité do projektu sčítání v maximální možné míře angažovat pracovníky, kteří s místními osobami bez domova přicházejí běžně do styku a dokáží díky tomu identifikovat místa, kde je lze zkontaktovat a započíst. Na pomezí dvou výše zmíněných skupin jsou pak z metodologického hlediska osoby v nevyhovujícím bydlení, jelikož na tento typ ubytování není oficiálně možné čerpat žádnou z dávek na bydlení. Osoby v nevyhovujícím bydlení lze proto ve většině případů (stejně tak jako osoby bez střechy) identifikovat pouze s využitím fyzického sčítání v terénu.

Sčítání na celém území naší země vyžaduje velké množství personálních kapacit a s tím souvisejících finančních prostředků určených na zaplacení odvedené práce. Je proto žádoucí, aby do něj byly v rámci jednotlivých obcí zapojeny především takové subjekty, které mají na získání kvalitních dat vlastní zájem. Mohou jimi být například sociální odbory jednotlivých obcí nebo neziskové organizace, které na daném území poskytují sociální služby pro osoby bez domova. Zkušenosti z let 2019 a 2022 ukázaly, že pro některé subjekty je silnou motivací pro spolupráci v projektu už jen samotný příslib získání validních dat o struktuře a velikosti místní populace osob bez domova, jelikož tyto informace mohou využít pro svou vlastní práci. Mnoho sociálních pracovníků se účastnilo sčítání v terénu v rámci své pracovní doby bez nároku na dodatečnou finanční odměnu. Činnost sčítacích komisařů spojovali s výkonem terénní depistáže, která je oficiální součástí jejich běžné pracovní agendy. Tato jejich práce, která často hraničila s dobrovolnictvím, napomohla k významnému snížení celkových nákladů projektu. Dalším pro sčítání velmi užitečným subjektem může být městská policie. Spolupráce s městskou policií je přínosná zejména v obcích, v nichž nefungují žádné terénní sociální služby. Městská policie často disponuje podrobnými interními informacemi o tom, kde se v dané obci nacházejí osoby přespávající venku. Má však přehled i o lokaci nemovitostí v nevyhovujícím stavu.

Při sčítání skupin osob z hůře postihnutelných koncepčních kategorií nejistého bydlení sehrávají zase nezastupitelnou úlohu konzultace s experty, jejichž práce přímo souvisí se sledovanými skupinami

[44] Tato část textu je upravenou a aktualizovanou verzí závěru *„Metodiky sčítání osob bez domova v České republice“*, kterou publikoval RILSA v roce 2021 (viz Holpuch & Nešporová, 2021).

osob, a interní databáze vyplacených sociálních dávek MPSV, kterou provozuje společnost OKsystem.

Jelikož podmínky pro fyzické sčítání osob jsou v jednotlivých obcích velmi odlišné, nelze při výzkumu použít jen jednu univerzální metodu. Postup pro sčítání je potřeba vždy přizpůsobit specifikům dané obce. Klíčovou roli pro volbu vhodného metodické scénáře hraje především její velikost a skutečnost, zda se v ní nacházejí nízkoprahové sociální služby pro osoby bez domova. Postupy pro sčítání osob bez střechy obsažené ve čtyřech základních scénářích sčítání, které tato metodika představuje, jsou dostatečně variabilní na to, aby s jejich pomocí bylo možné realizovat sčítání v jakékoliv české obci.

Celostátní sčítání osob v bytové nouzi, která proběhla v letech 2019 a 2022, byla v naší zemi prvními svého druhu, a stala se tak zdrojem do značné míry unikátních dat. Zároveň je třeba otevřeně říci, že ne ve všech ohledech proběhla ideálním způsobem. Právě díky znalosti překážek, s nimiž se realizátoři censů v letech 2019 a 2022 setkali, lze nyní prostřednictvím této publikace představit metodické postupy, které spojují teoretické metodologické rámce s praktickými zkušenostmi „z českého terénu“. Publikace je primárně určena výzkumníkům, jejichž úkolem se stane opětovné sečtení populace osob bez domova v České republice.

Literatura

AMORE, Kate, Michael BAKER & Philippa HOWDEN-CHAPMAN, 2011. The ETHOS Definition and Classification of Homelessness: An Analysis. *European Journal of Homelessness,* 5(2), 19–37. Dostupné z: https://www.feantsa.org/download/article-1-3327806572783182308 7.pdf

BOGARD, Cynthia J., 2001. Advocacy and enumeration. *The American Behavioral Scientist*, 45(1), 105–120.

ČSÚ, 2011. *Výsledky sčítání bezdomovců*. Praha: ČSÚ.
Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/sldb/vysledky_scitani_bezdomovcu

DISMAN, Miroslav, 2002. *Jak se vyrábí sociologická znalost. Příručka pro uživatele*. Praha: Karolinum.

D'ONISE, Katina, Yan WANG & Robyn McDERMOTT, 2007. The Importance of Numbers: Using Capture-recapture to make the Homeless Count in Adelaide. *Australian Journal of Primary Health,* 13(1), 89–96. DOI: https://doi.org/10.1071/PY07012

DRAHÝ, František, Jindřich HŮRKA & Michal PETRAS, 2018. *SARPO. Charakteristiky odsouzených v českých věznicích*. Praha: Vězeňská služba České republiky. Dostupné z: https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/ostatni/sarpo/sarpo-charakteristiky-odsouzenych-v-ceskych-veznicich.pdf

DUNTON, Lauren, Tom ALBANESE & Tracy D'ALANNO (eds.), 2014. Point-in-time count methodology guide. U.S. *Department of Housing and Urban Development*. Dostupné z: https://www.hudexchange.info/resources/documents/PIT-Count-Methodology-Guide.pdf

EDGAR, Bill, Matt HARRISON, Peter WATSON & Volker BUSCH-GEERTSEMA, 2007. *Measurement of Homelessness at a European Union Level.* Brussels: European Commission, Employment, Social Affairs and Equal Opportunities DG. Dostupné z: https://ec.europa.eu/employment_social/social_inclusion/docs/2007/study_homelessness_en.pdf

HENDL, Jan, 2006. *Přehled statistických metod zpracování dat*. Praha: Portál.

HOLPUCH, Petr & Olga NEŠPOROVÁ, 2021. *Metodika sčítání osob bez domova v České republice*. Praha: VÚPSV, v. v. i. Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_493.pdf

HRUŠKA, Lubor et al., 2012. *Studie o stavu bezdomovectví v Ostravě*. Moravská Ostrava: PROCES, ACCENDO. Dostupné z: https://www.ostrava.cz/cs/urad/magistrat/odbory-magistratu/odbor-socialnich-veci-a-zdravotnictvi/oddeleni-socialnich-sluzeb/aktualni-informace/c-users-zivcakzd-desktop-komplexna-socia-lna-pra-ce-bezdomovstva-studie-proces-studie_o_stavu_bezdomovectvi_v_ostrave_final.pdf

CHAPMAN, Douglas G., 1951. Some Properties of the Hypergeometric Distribution with Applications to Zoological Censuses. *University of California Publications in Statistics*, 1(7), 131–160. Dostupné z: https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=wu.89045844248&view=1up&seq=1

KLUSÁČEK, Jan et al., 2021. *Bydlení jako problém. Zpráva o vyloučení z bydlení za rok 2021.* Praha: Iniciativa Za bydlení. Dostupné z: https://socialnibydleni.org/wp-content/uploads/2021/08/Bydleni-jako-problem-2021.pdf

KUCHAŘOVÁ, Věra, Jana BARVÍKOVÁ, Kristýna PEYCHLOVÁ & Sylva HÖHNE, 2015. *Vyhodnocení dostupných výzkumů a dat o bezdomovectví v ČR a návrhy postupů průběžného získávání klíčových dat*. Praha: VÚPSV, v. v. i. Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/Fulltext/vz_387.pdf

KUCHAŘOVÁ, Věra & Kristýna JANUROVÁ PEYCHLOVÁ, 2016. *Velikost a struktura skupin osob bez domova a vyloučení z bydlení.* Praha: VÚPSV, v. v. i.
Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/Fulltext/vz_419.pdf

LAIRD, Andra, 2003. *Rough Sleepers Initiative – Monitoring the target of ending the need to sleep rough by 2003*. George street research. Dostupné z: https://www.scie-socialcareonline.org.uk/rough-sleepers-initiative---monitoring-the-target-of-ending-the-need-to-sleep-rough-by-2003---second-report-2001-2002/r/a11G00000017r8eIAA

LASKA, Eugene M. & Morris MEISNER, 1993. A Plant-Capture Method for Estimating the Size of a Population from a Single Sample. *Biometrics,* 4(9), 209–220.
DOI: https://doi.org/10.2307/2532614

MMR, 2023. *Závěrečná zpráva z hodnocení dopadů regulace k Zákonu o podpoře* bydlení. Dostupné z: https://mmr.cz/getmedia/8fea34e3-eec3-4e1c-8c04-df3400d47d65/RIA-final-30-5.pdf.aspx?ext=.pdf

MPSV, 2015. *Vyhodnocení průzkumu řešení bezdomovectví v obcích s rozšířenou působností*. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225517/Vyhodnoceni_pruzkumu_reseni_bezdomovectvi_v_obcich_s_rozsirenou_pusobnosti.pdf/4ce1887e-1ae4-3878-de5c-8b86db69687f

MYŠÁKOVÁ, Mária, 2004. *Sčítání bezdomovců*. Praha: VÚPSV, v. v. i.
Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/Fulltext/vz_151.pdf

NATEH (National Alliance to End Homelessness), 2013. *The State of Homelessness in America 2013.* Washington: National Alliance to End Homelessness. Dostupné z: https://endhomelessness.org/wp-content/uploads/2022/09/StateOfHomelessness_2013.pdf

NEŠPOROVÁ, Olga, Petr HOLPUCH, Kristýna JANUROVÁ & Věra KUCHAŘOVÁ, 2019. *Sčítání osob bez domova v České republice 2019: Kategorie bez střechy a vybrané kategorie bez bytu podle typologie ETHOS*. Praha: VÚPSV, v. v. i. Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/Fulltext/vz_458.pdf

NEŠPOROVÁ, Olga & Petr HOLPUCH, 2020. *Populace osob bez domova v České republice: Osoby přespávající venku, v noclehárnách, v azylových domech a v obecních ubytovnách*. Praha: VÚPSV, v. v. i. Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/Fulltext/vz_478.pdf

PEYCHLOVÁ, Kristýna & Petr HOLPUCH, 2015. Možnosti využití tuzemských a zahraničních zkušeností pro koncepci celostátního sčítání osob bez domova v ČR. *Demografie,* 57(3), 245–269. Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/10180/20555393/13005315q3.pdf/05492ae5-7188-4275-8372-c83b23f9821f?version=1.1

SEBER, George Arthur Frederick, 1982. *The Estimation of Animal Abundance and Related Parameters*. London: Griffin.

SOUTHWOOD, T. R. E. & Peter Alan HENDERSON, 2000. *Ecological Methods*. Oxford: Blackwell Science.

ŠOBÁŇOVÁ, Petra, Daniel TOPINKA, Ondřej KRÁL, Petr HOLPUCH, Jakub JANAS, Helena TOPINKOVÁ, Hana VÝVODOVÁ, Jana KOREČKOVÁ & Barbora LESKOVÁ, 2022. Sčítání osob z vybraných kategorií klasifikace ETHOS. Souhrnná výzkumná zpráva. Ostrava: SocioFactor s. r. o. Dostupné z: http://socialnibydleni.mpsv.cz/images/soubory/Souhrnn_zvren_zprva.pdf

Elektronické zdroje

ETHOS – *European Typology of Homelessness and Housing Exclusion*.

Dostupné z: https://www.feantsa.org/download/cz___8621229557703714801.pdf (česká verze)

ETHOS – *European Typology of Homelessness and Housing Exclusion.* 2017.
Dostupné z: https://www.feantsa.org/download/ethos2484215748748239888.pdf (anglická verze)

ETHOS Light. *European Typology of Homelessness and Housing Exclusion. Harmonised Definition of Homelessness for Statistical Purposes.* 2017. Dostupné z: https://www.feantsa.org/download/fea-002-18-update-ethos-light-003241744417886874191 54.pdf

FEANTSA. *The European Federation of National Organisations Working with the Homeless.* Dostupné z: https://www.feantsa.org/en/about-us

Přílohy

V této části se nacházejí nejprve podklady využívané při censu v roce 2019, a to ve stejné podobě, v níž je v roce 2021 zveřejnil v předchozí (nerozšířené) verzi této metodiky RILSA. Za nimi následují vybrané materiály, které používala při censu v roce 2022 společnost SocioFactor a následně je byla ochotna poskytnou pro potřeby sestavení této metodiky.

Všechny materiály jsou v původní neupravené podobě. Sloužit mohou buďto jako inspirace pro tvorbu potřebných podkladů při realizaci budoucích šetření, případně mohou být po adekvátní aktualizaci znovu použity.

Příloha č. 1

Seznam užívaných pojmů

VYMEZENÍ UŽÍVANÝCH TERMÍNŮ

Osoby bez domova (osoby bez přístřeší, bezdomovci) – osoby přežívající ve veřejných prostorách nebo venku (na ulici), v nelegálně obývaných chatkách, squatech apod., v noclehárnách, v azylových domech a v jiných nekomerčních/neziskových ubytovacích zařízeních pro osoby bez přístřeší (obecní ubytovna). Jedná se o osoby spadající do kategorie „bez střechy a bez bytu" dle mezinárodní typologie ETHOS.

Kategorie:

1. osoby přežívající venku;
2. osoby v noclehárně;
3. osoby v azylových domech a obecních ubytovnách pro bezdomovce.

Sčítání osob bez domova (SOD) – sčítání osob výše uvedených kategorií, které proběhne na celorepublikové úrovni od 8. do 14. 4. 2019. Všechny sečtené osoby budou zaznamenány do sčítacích archů. Sčítání vede a organizuje Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v. v. i. (RILSA).

Krajský koordinátor – zodpovědný pracovník, ideálně z krajského úřadu, který koordinuje Sčítání osob bez domova na úrovni kraje. Jeho úkolem je organizačně a věcně zajistit řádný průběh SOD. Krajský koordinátor dostává průběžné pokyny k organizaci a informace o průběhu sčítání od RILSA a předává je obecním koordinátorům SOD. Poskytuje metodické vedení a podporu obecním koordinátorům. Jeho úkolem je shromáždit sebraná data (sčítací archy či e-maily) od všech obecních koordinátorů, zkontrolovat jejich úplnost a správnost, v případě pochybností ověřit informace u obecního koordinátora a náležitě je opravit či doplnit. Dále musí převzít od obecních koordinátorů všechny pracovní smlouvy a provést kontrolu správnosti požadovaných odměn na základě znalostí o velikosti lokalit, počtu služeb pro bezdomovce a množství osob bez domova. Následně předá RILSA veškeré sčítací archy a pracovní smlouvy za daný kraj.

Obecní (městský) koordinátor – pracovník, který vede Sčítání osob bez domova v dané obci. Vytváří plán SOD v obci a je zodpovědný za průběh a organizaci sčítání v obci (dle scénářů 2, 3 či 4). Na základě metodiky dodané od krajského koordinátora navrhuje průběh a realizuje sčítání v dané obci. Jeho úkolem je zajistit potřebný počet sčítacích komisařů a vést tyto komisaře při sčítání

v terénu. Obecní koordinátor rovněž provádí sčítání v terénu. Vybírá, kontroluje a případně doplňuje všechny sčítací archy a pracovní smlouvy od sčítacích komisařů a předává je krajskému koordinátorovi. V malých obcích může obecní koordinátor pracovat sám, bez sčítacích komisařů.

Sčítací komisař – pracovník, který v terénu realizuje SOD. Sčítání provádí podle pokynů obecního/městského koordinátora. Sčítá osoby bez domova v institucích poskytujících služby osobám bez přístřeší (např. nízkoprahová centra, noclehárny) a na předem vytipovaných místech, kde se osoby bez domova vyskytují. Sečtené osoby zaznamenává do sčítacího archu.

Kartička *Sčítání osob bez střechy a bez bytu* 2019 – zelená kartička velikosti vizitky, která má pomoci předejít vzniku duplicit při sčítání. Bude užívána v 1. fázi sčítání podle scénáře 4 (sčítání v denních centrech), ale lze ji užít i ve sčítání podle scénářů 2 a 3, kde bude paralelně pracovat více sčítacích komisařů.

Tazatel – pracovník, který provádí podrobnější rozhovory s osobami bez domova na základě dotazníku v rámci Výzkumu populace osob bez domova (VPOD).

SCÉNÁŘE SČÍTÁNÍ

Scénář 1: Využití vlastní evidence. Proběhne v malých obcích, které mají přesný přehled o počtech osob bez domova na jejich území a nemají kapacity na provedení sčítání v terénu. Sčítání v terénu tam nebude probíhat. Pověřený pracovník pouze dodá elektronicky či telefonicky informaci o počtech osob krajskému koordinátorovi. (Pokud takové údaje zná, poskytne i informace o typu místa přespávání, věku, pohlaví a počtu let na ulici / bez bytu.) Důležité je dodat informaci o počtu i za obce, kde je počet osob bez domova nulový (0).

Scénář 2: Úplné sčítání na předem identifikovaných místech v terénu. Úplné sčítání v obcích, kde nejsou žádné institucionální služby pro osoby bez domova. Vhodné pro menší a středně velké obce, kde pro osoby bez domova nejsou žádné nízkoprahové ani jiné institucionální služby pro osoby bez přístřeší.

Scénář 3: Úplné sčítání na předem identifikovaných místech v terénu a v zařízeních pro osoby bez přístřeší, slouží pro fyzické sčítání v obcích, kde existuje noclehárna nebo denní centrum pro osoby bez domova. Pokud se v obci nachází denní centrum, o scénáři pracovně hovoříme jako o **scénáři 3b**, abychom jej odlišili od postupu určeného pro obce, kde se nachází pouze noclehárna. Pokud je v obci také nízkoprahové denní centrum, jedná se zpravidla o službu, která nízkoprahovou noclehárnu doplňuje. S případem, že by v obci bylo pouze denní centrum a nebyla v ní noclehárna, jsme se při sčítání v roce 2019 nesetkali. Nicméně scénář 3 je určený všem obcím, v nichž existuje alespoň jedna z těchto dvou služeb. Ve scénáři 3 popisujeme detailně postup pro sčítání v noclehárně i pro sčítání v denním centru. Pokud v určité obci jedna z těchto dvou služeb chybí, nevěnujte příslušné pasáži o sčítání v dané službě pozornost.

Scénář 4: Metoda Capture-mark-recapture. Tento postup je určený pro největší obce (cca 100 000 a více obyvatel), v nichž je z personálních důvodů problematické realizovat scénář 3. Tento scénář má dvě alternace. Základní varianta, značená jako **scénář 4a**, slouží pro sčítání v obcích, v nichž mají denní centra pro osoby bez domova v době sčítání alespoň“ jeden shodný zavírací den. Zavírací den je nutný k tomu, aby došlo k přirozeném rozprostření osob, které denní centrum během sčítacího týdne využily, mezi ostatní osoby bez domova, které v daném období denní centrum nenavštívily. Jedná se o nutnou podmínkou pro realizaci druhé fáze sčítání na základě principu *Capture-mark-recapture*. Pokud denní centra žádný zavírací den nemají, je potřeba použít alternaci tohoto postupu, o níž pojednáváme jako o **scénáři 4b**. Scénář 4a je oproti scénáři 4b technicky méně náročný, proto jej doporučujeme využít všude tam, kde je to možné (tedy všude tam, kde mají denní centra aspoň jeden shodný zavírací den, během něhož je možné realizovat druhou fázi sčítání). Scénář 4b je technicky a personálně náročnější, proto jej doporučujeme používat pouze v těch obcích, v nichž denní centra žádný shodný zavírací den nemají.

Příloha č. 2

Seznam úkolů pro krajské koordinátory

Do **11. března 2019**

- ZÚČASTNIT SE ŠKOLENÍ KRAJSKÝCH KOORDINÁTORŮ V PRAZE
- INFORMOVAT OBCE O SČÍTÁNÍ (SOD)
- INFORMOVAT OBCE O VÝZKUMU (VPOD)
- INFORMOVAT OBECNÍ KOORDINÁTORY O PRŮBĚHU SČÍTÁNÍ DLE KONKRÉTNÍCH SCÉNÁŘŮ proto, aby si mohli vybrat nejvhodnější scénář sčítání pro jejich obec
- VYTVOŘIT SEZNAM ZAPOJENÝCH OBCÍ, který bude obsahovat následující informace: název obce, jméno obecního koordinátora, kontakt elektronický, kontakt telefonický, scénář sčítání, počet sčítacích komisařů, požadavky na kartičky, zapojení do VPOD, počet tazatelů – formát seznamu dodá RILSA (tabulka EXCEL: seznam obcí)
- ROZHODNOUT, DLE JAKÉHO SCÉNÁŘE (1–4) BUDE SČÍTÁNÍ V JEDNOTLIVÝCH OBCÍCH PROBÍHAT

Do **12. března**

- ZASLAT RILSA SEZNAM OBCÍ ZAPOJENÝCH DO SČÍTÁNÍ OSOB BEZ DOMOVA, který bude obsahovat následující údaje: název obce, jméno obecního koordinátora, kontakt elektronický, kontakt telefonický, scénář sčítání, počet sčítacích komisařů, požadavky na kartičky, zapojení do VPOD – (tabulka Excel: seznam obcí; elektronicky na adresy olga.nesporova@vupsv.cz; petr.holpuch@vupsv.cz)
- ROZESLÁNÍ SCÉNÁŘŮ SČÍTÁNÍ OBECNÍM KOORDINÁTORŮM, vždy pouze ten scénář, dle kterého se bude v dané obci sčítat
- ROZESLÁNÍ SČÍTACÍCH ARCHŮ A PRACOVNÍCH SMLUV OBECNÍM KOORDINÁTORŮM, vždy pouze příslušné archy k danému scénáři sčítání!

Od **5. března do 22. března**

- SCHŮZKA OBECNÍCH KOORDINÁTORŮ Z OBCÍ, KTERÉ BUDOU SČÍTAT DLE SCÉNÁŘE 2, 3, 4, alternativně, předat informace jinak (telefonicky, e-mailem)

Od **1. dubna do 5. dubna**

- BÝT K DISPOZICI OBECNÍM KOORDINÁTORŮM, řešit s nimi přípravnou fázi v terénu, odpovídat na dotazy
- ROZESLAT INSTRUKCE OBCÍM SČÍTAJÍCÍM DLE SCÉNÁŘE 1

Od **8. dubna do 13. dubna**

- BÝT K DISPOZICI OBECNÍM KOORDINÁTORŮM, řešit s nimi případné problémy sčítání v terénu, odpovídat na dotazy

Od **15. dubna do 26. dubna**

- SBÍRAT ÚDAJE Z OBCÍ SČÍTAJÍCÍCH DLE SCÉNÁŘE 1, SESTAVIT HROMADNOU TABULKU S TĚMITO ÚDAJI (formát dodá RILSA, tabulka Excel)
- PŘIJÍMAT SČÍTACÍ ARCHY, TECHNICKÉ ZPRÁVY ZE SČÍTÁNÍ A PRACOVNÍ SMLOUVY OD OBECNÍCH KOORDINÁTORŮ
- KONTROLOVAT SČÍTACÍ ARCHY, ZDA OBSAHUJÍ VŠECHNY POTŘEBNÉ INFORMACE, PŘÍPADNĚ JE DOPLNIT (např. název obce)
- KONTROLOVAT SMLOUVY, zda údaje na nich odpovídají požadovaným financím uvedeným v tabulce dodané obecním koordinátorem. PROVÉST KONTROLU NÁLEŽITOSTI POŽADOVANÝCH FINANCÍ, a to na základě znalosti o velikosti obce a náročnosti sčítání

Do **26. dubna**

- ZASLAT 1 TABULKU S ÚDAJI ZE VŠECH OBCÍ SČÍTAJÍCÍCH DLE SCÉNÁŘE 1 V ELEKTRONICKÉ PODOBĚ NA ADRESU: vera.mala@vupsv.cz, v kopii olga. nesporova@vupsv.cz
- ZASLAT SČÍTACÍ ARCHY ZE VŠECH MĚST, KDE PROBĚHLO SČÍTÁNÍ DLE SCÉNÁŘE 2, 3, 4, V PAPÍROVÉ PODOBĚ NA ADRESU:

Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v. v. i.

Dělnická 213/12

170 00 Praha 7

- ZASLAT VŠECHNY PODEPSANÉ PRACOVNÍ SMLOUVY Z MĚST, KDE PROBĚHLO SČÍTÁNÍ DLE SCÉNÁŘE 2, 3, 4, V PAPÍROVÉ PODOBĚ NA ADRESU:

  Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v. v. i.

  Dělnická 213/12

  170 00 Praha 7

- ZASLAT 1 TABULKU S ÚDAJI O PRACOVNÍCH SMLOUVÁCH (jméno, pozice, počet hodin, výše odměny, počet sečtených osob, město sčítání – formát dodá RILSA, tabulka Excel: seznam pracovních smluv) v elektronické podobě na adresu: simona.severova@vupsv.cz, v kopii olga.nesporova@vupsv.cz

- ZASLAT REVIDOVANOU TABULKU „SEZNAM OBCÍ“ doplněnou o údaje z technické zprávy ze sčítání od obecních koordinátorů v elektronické podobě na adresu vera.mala@vupsv.cz; v kopii olga.nesporova@vupsv.cz; petr.holpuch@vupsv.cz

Do **30. dubna 2019**

- VYPLNIT A ZASLAT PODEPSANOU SMLOUVU KRAJSKÉHO KOORDINÁTORA NA ADRESU:

  Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v. v. i.

  Dělnická 213/12

  170 00 Praha 7

Sčítací arch ke scénáři 1

Sčítací arch ke scénáři 1 (vlastní evidence)	
Název obce:	
Jméno evidující osoby:	

Pořadí evidované osoby	Doplňte pohlaví: **M** (muž) **Ž** (žena)	Doplňte věk v celých letech (nevíte-li, odhadněte)	Doplňte současné místo obvyklého přespávání: A (venku / provizorní přístřeší) B (noclehárna) C (azylový dům) D (obecní nekomerční ubytovna určená pro osoby bez přístřeší)	Doplňte dobu strávenou bez střechy / bez bytu (nevíte-li, nechte pole prázdné) **A** (méně než 1 rok) **B** (1–2 roky) **C** (mezi 2–5 lety) **D** (5 a více let)
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				
7.				
8.				
9.				
10.				
11.				
12.				
13.				
14.				
15.				

Příloha č. 4

Seznam úkolů pro realizaci scénáře 2 – checklist

- Vytvořit seznam míst, kde se bezdomovci sdružují přes den, a seznam míst, kde přespávají.
- Zanést tato místa do mapy (v aplikaci www.mapy.cz lze takovou mapu s označenými místy vytvořit a následně vytisknout).
- Naplánovat trasy sčítacích komisařů a spočítat časovou dotaci, která je potřeba na jedno projití celé trasy. Na každé z míst je dobré vrátit se během týdne minimálně 5x (viz část Realizace sčítání v terénu).
- Zajistit odpovídající množství sčítacích komisařů.
- Zaškolit sčítací komisaře, předat jim mapy s trasami, sčítací archy (případně také kartičky *Sčítání osob bez střechy a bez bytu 2019*, pokud jste se je rozhodli využít). Případně je vybavit potravinami pro snazší navazování kontaktu.
- Doručit příslušné sčítací archy do azylového domu / obecní (nekomerční) ubytovny pro osoby bez přístřeší a požádat o jejich vyplnění večer 13. 4. 2019. Týká se jen obcí, kde tato zařízení jsou přítomna.
- Zajistit sčítání v terénu 8.–13. 4. 2019.
- Zajistit sčítání v azylovém domě a v obecní ubytovně 13. 4. 2019. Týká se jen obcí, kde jsou tato zařízení přítomna.
- Vybrat od spolupracujících subjektů všechny vyplněné archy, vytvořit zálohu (sken, kopie) a originály poslat do 23. 4. 2019 krajskému koordinátorovi.
- Zaslat technickou zprávu o průběhu sčítání krajskému koordinátorovi do 24. 4. 2019 (elektronicky, formulář bude dodán).
- Zaslat dohody o provedení práce a výkazy práce krajskému koordinátorovi do 24. 4. 2019.

Příloha č. 5

Seznam úkolů pro obecní koordinátory – scénář 2

Přípravná fáze

- REKRUTOVAT SČÍTACÍ KOMISAŘE PRO OBĚ FÁZE VÝZKUMU
- VYTVOŘIT SEZNAM VŠECH SČÍTACÍCH KOMISAŘŮ
- VYTVOŘIT MAPY LOKALIT S VÝSKYTEM BEZDOMOVCŮ
- ZÚČASTNIT SE SCHŮZKY OBECNÍCH KOORDINÁTORŮ, kterou uspořádá krajský koordinátor, případně získat informace jiným způsobem
- ROZESLAT ČI PŘEDAT SČÍTACÍM KOMISAŘŮM SČÍTACÍ ARCHY A PRACOVNÍ SMLOUVY, které obdržíte od krajských koordinátorů
- INSTURUOVAT SČÍTACÍ KOMISAŘE O PRÁCI V TERÉNU

V případě potřeby:

- POŽÁDAT RILSA O ZASLÁNÍ ZELENÝCH KARTIČEK, elektronicky, prostřednictvím vyplnění dotazníku na adrese:

  http://vyzkum.vupsv.cz/remark_scripts/rws5.pl?FORM=obecnikoordinatoriscitaniosobbezdomova2019 (požadovaný počet; krátký text na druhou stranu kartičky; adresa, na kterou mají být kartičky zaslány) – termín byl do 14. 3. 2019 – v odůvodněných případech lze žádat až do 24. 3. 2019

- DISTRIBUOVAT SČÍTACÍM KOMISAŘŮM KARTIČKY

Sčítání v týdnu od 8.–13. 4. 2019

Podrobné informace včetně seznamu úkolů naleznete v metodice pro vámi zvolený scénář.

Po sčítání

- SHROMÁŽDIT VŠECHNY VYPLNĚNÉ SČÍTACÍ ARCHY od sčítacích komisařů
- SHROMÁŽDIT VŠECHNY VYPLNĚNÉ PRACOVNÍ SMLOUVY od sčítacích komisařů

- SHROMÁŽDIT VŠECHNY VÝKAZY PRÁCE
- PROVÉST KONTROLU VYPLNĚNÝCH SČÍTACÍCH ARCHŮ, PODEPSANÝCH PRACOVNÍCH SMLUV a VÝKAZŮ PRÁCE
- POŘÍDIT KOPIE VŠECH VYPLNĚNÝCH SČÍTACÍCH ARCHŮ
- VYPLNĚNÉ SČÍTACÍ ARCHY ZASLAT KRAJSKÉMU KOORDINÁTOROVI – **IDEÁLNĚ DO VELIKONOC, tj. do 18. 4.**, nejpozději do 24. 4.)
- PRACOVNÍ SMLOUVY A VÝKAZY PRÁCE (podepsané, v papírové podobě) ZASLAT KRAJSKÉMU KOORDINÁTOROVI – do 24. 4.) – doporučujeme smlouvy vybírat zároveň se sčítacími archy

Příloha č. 6

Sčítací arch ke scénáři 2 pro sčítání v terénu

Sčítací arch ke **scénáři 2** pro sčítání **V TERÉNU**	Název obce: _____ Jméno 1. evidující osoby: _____ Jméno 2. evidující osoby: _____

Do tabulky níže zaevidujte prosím všechny osoby bez střechy a ty osoby bez bytu, o nichž zjistíte, že spadají z hlediska jejich místa obvyklého přespávání do některé z kategorií uvedených ve sčítacím archu pod bodem **3. Současné místo obvyklého přespávání**.

- Po navázání kontaktu s každou potenciální osobou bez domova ji informujte o tom, že sledujete počet lidí bez bytu. Můžete zmínit, že výzkum má pomoci při rozvoji sociální pomoci.
- Následně ověřte, zda dotyčného/dotyčnou nezkontaktoval již některý z vašich kolegů (pokud je v terénu více sčítacích komisařů). **POKUD BYLA DOTYČNÁ OSOBA DO SČÍTÁNÍ JIŽ ZAHRNUTA, KONTAKT UKONČETE A NIC DO SČÍTACÍHO ARCHU NEZAZNAMENÁVEJTE.**
- Jste-li prvním, kdo dotyčnou osobu v rámci šetření oslovil/a, ověřte, zda spadá do naší cílové populace, a pokud ano, zaznamenejte o ní do archu následující údaje:
  1. Pohlaví
  2. Věk (odmítne-li sdělit, odhadněte)
  3. Typ místa, kde v současnosti přespává (vyberte z kategorií v archu pod číslem **3**) (např. se ptejte: *„Kde teď v dubnu nejčastěji přespáváte? Nejde mi o adresu, potřebuji jen vědět, zda je to třeba někde venku, ve stanu, v chatce nebo někde v ubytovně a tak podobně…“ Níže uvedené možnosti nepředčítejte, pouze z nich na základě odpovědi respondenta vyberte a zapište příslušné písmeno do formuláře*)
     - A) venku (stany; auta; vagóny; podmostí; veřejná prostranství; squaty; cizí/opuštěné přístřešky, zahradní chatky a maringotky…)
     - B) noclehárna
     - C) azylový dům
     - D) obecní ubytovna pro osoby bez přístřeší (nekomerční)
  4. Doba strávená bez střechy / bez bytu

Všechny získané údaje zaznamenejte do formuláře níže:

Pořadí evidované osoby (každé zaevidované osobě přiřaďte číslo počínaje číslem **1**)	**1. Pohlaví** **M** (muž) **Ž** (žena)	**2. Věk** (nezjistíte-li, uveďte svůj odhad)	**3. Současné místo obvyklého přespávání** **A** (venku) **B** (noclehárna) **C** (azylový dům) **D** (obecní ubytovna pro osoby bez přístřeší)	**4. Doba strávená bez střechy/bez bytu** (pokud nezjistíte, nechte pole volné) **A** (méně než 1 rok) **B** (1–2 roky) **C** (mezi 2–5 lety) **D** (5 a více let)

!!! TENTO ARCH JE URČEN VÝHRADNĚ PRO SČÍTÁNÍ V TERÉNU PODLE SCÉNÁŘE 2!!!

Sčítací arch ke
scénáři 2
pro sčítání **V TERÉNU**

Název obce: _____
Jméno 1. evidující osoby: _____
Jméno 2. evidující osoby: _____

Pořadí evidované osoby (každé zaevidované osobě přiřaďte číslo počínaje číslem **1**)	**1. Pohlaví** **M** (muž) **Ž** (žena)	**2. Věk** (nezjistíte-li, uveďte svůj odhad)	**3. Současné místo obvyklého přespávání** **A** (venku) **B** (noclehárna) **C** (azylový dům) **D** (obecní ubytovna pro osoby bez přístřeší)	**4. Doba strávená bez střechy/bez bytu** (pokud nezjistíte, nechte pole volné) **A** (méně než 1 rok) **B** (1–2 roky) **C** (mezi 2–5 lety) **D** (5 a více let)

!!! TENTO ARCH JE URČEN VÝHRADNĚ PRO SČÍTÁNÍ V TERÉNU PODLE SCÉNÁŘE 2!!!

Seznam úkolů pro realizaci scénáře 3 – checklist

- Vytvořit seznam míst, kde se bezdomovci sdružují přes den, a seznam míst, kde přespávají.
- Zanést tato místa do mapy (v aplikaci www.mapy.cz lze takovou mapu s označenými místy vytvořit a následně vytisknout).
- Naplánovat trasy sčítacích komisařů a spočítat časovou dotaci, která je potřeba na jedno projití celé trasy. Na každé z míst je dobré vrátit se během týdne minimálně 5x (viz část Realizace sčítání v terénu).
- Zajistit dostatečné množství sčítacích komisařů.
- Doručit sčítací arch pro sčítání v denním centru a dostatek kartiček *Sčítání osob bez střechy 2019* do denního centra a zajistit evidenci klientů v týdnu 8.–13. 4. tamním personálem.
- Doručit sčítací arch pro sčítání v noclehárně a dostatek kartiček *Sčítání osob bez střechy 2019* do noclehárny a zajistit evidenci klientů v týdnu 8.–13. 4. 2019 osobou odpovědnou za večerní ubytovávání.
- Zaškolit sčítací komisaře, předat jim mapy s trasami, sčítací archy a kartičky *Sčítání osob bez střechy a bez bytu 2019*. Případně je vybavit potravinami pro snazší navazování kontaktu.
- Doručit příslušné sčítací archy do azylového domu / obecní (nekomerční) ubytovny pro osoby bez přístřeší a požádat o jejich vyplnění večer 13. 4. 2019.
- Zajistit sčítání v terénu 8.–13. 4. 2019.
- Zajistit sčítání v denním centru 8.–13. 4. 2019.
- Zajistit sčítání v noclehárně 8.–13. 4. 2019.
- Zajistit sčítání v azylovém domě a v obecní ubytovně 13. 4. 2019.
- Vybrat od spolupracujících subjektů všechny vyplněné archy, vytvořit zálohu (scan, kopie) a originály poslat do 24. 4. 2019 krajskému koordinátorovi.
- Sepsat technickou zprávu (elektronicky, formulář bude dodán) o průběhu sčítání a zaslat ji krajskému koordinátorovi do 24. 4. 2019.

Seznam úkolů pro obecní koordinátory – scénář 3

Přípravná fáze

- REKRUTOVAT SČÍTACÍ KOMISAŘE
- VYTVOŘIT SEZNAM VŠECH SČÍTACÍCH KOMISAŘŮ
- VYTVOŘIT SEZNAM DENNÍCH CENTER A NOCLEHÁREN, KDE BUDE PROBÍHAT PRVNÍ FÁZE VÝZKUMU, seznam bude obsahovat následující údaje: název centra, základní charakteristiku, průměrný týdenní počet klientů, osoby zajišťující sčítání v těchto centrech, kontakt
- VYTVOŘIT MAPY LOKALIT S VÝSKYTEM BEZDOMOVCŮ
- POŽÁDAT RILSA O ZASLÁNÍ ZELENÝCH KARTIČEK, elektronicky, prostřednictvím vyplnění dotazníku na adrese:

  http://vyzkum.vupsv.cz/remark_scripts/rws5.pl?FORM=obecnikoordinatoriscitaniosobbezdomova2019 (požadovaný počet; krátký text na druhou stranu kartičky; adresa, na kterou mají být kartičky zaslány). Termín byl do 14. 3. 2019 – v odůvodněných případech lze žádat až do 25. 3. 2019.
- ZÚČASTNIT SE SCHŮZKY OBECNÍCH KOORDINÁTORŮ, kterou uspořádá krajský koordinátor, případně od něj získat informace jinou cestou
- ROZESLAT ČI PŘEDAT SČÍTACÍM KOMISAŘŮM SČÍTACÍ ARCHY A PRACOVNÍ SMLOUVY, které obdržíte od krajských koordinátorů
- INSTRUOVAT SČÍTACÍ KOMISAŘE O PRÁCI V TERÉNU
- DISTRIBUOVAT SČÍTACÍM KOMISAŘŮM KARTIČKY, které pomohou předejít vzniku duplicit při sčítání (ve větších městech, kde paralelně pracuje více sčítacích komisařů)

Sčítání 8.–13. 4. 2019

Podrobné Informace včetně seznamu úkolů naleznete v metodice pro vámi zvolený scénář.

Po sčítání

- SHROMÁŽDIT VŠECHNY VYPLNĚNÉ SČÍTACÍ ARCHY od sčítacích komisařů a z institucí (denní centra, noclehárny, azylové domy, obecní nekomerční ubytovny)
- SHROMÁŽDIT VŠECHNY VYPLNĚNÉ PRACOVNÍ SMLOUVY A VÝKAZY PRÁCE od sčítacích komisařů
- PROVÉST KONTROLU VYPLNĚNÝCH SČÍTACÍCH ARCHŮ, PODEPSANÝCH PRACOVNÍCH SMLUV A VÝKAZŮ PRÁCE
- POŘÍDIT KOPIE VŠECH VYPLNĚNÝCH SČÍTACÍCH ARCHŮ
- VYPLNĚNÉ SČÍTACÍ ARCHY ZASLAT KRAJSKÉMU KOORDINÁTOROVI – IDEÁLNĚ DO VELIKONOC, tj. do 18. 4. 2019, nejpozději do 24. 4. 2019)
- PRACOVNÍ SMLOUVY A VÝKAZY PRÁCE (podepsané, v papírové podobě) ZASLAT KRAJSKÉMU KOORDINÁTOROVI – do 24. 4. 2019) – doporučujeme smlouvy a výkazy práce vybírat zároveň se sčítacími archy
- ZASLAT TECHNICKOU ZPRÁVU o průběhu sčítání krajskému koordinátorovi do 24. 4. 2019 (elektronicky, formulář bude dodán)
- TABULKU SEZNAM PRACOVNÍCH SMLUV zaslat v elektronické podobě krajskému koordinátorovi – do 24. 4. 2019

Sčítací arch ke scénáři 3 a scénáři 3b pro sčítání v terénu

Do tabulky níže zaevidujte, prosím, všechny osoby bez střechy a ty osoby bez bytu, o nichž zjistíte, že spadají z hlediska jejich místa obvyklého přespávání do některé z kategorií uvedených ve sčítacím archu pod bodem **3. Současné místo obvyklého přespávání**.

- Po navázání kontaktu s každou potenciální osobou bez domova ji informujte o tom, že sledujete počet lidí bez bytu. Můžete zmínit, že výzkum slouží k rozvoji sociální pomoci.
- Ukažte kartičku *Sčítání osob bez střechy a bez bytu 2019*, zeptejte se, zda ji dotyčná osoba nedostala již od někoho z vašich kolegů **v terénu, noclehárně či v denním** centru – **POKUD BYLA DOTYČNÁ OSOBA NA NĚKTERÉM Z TĚCHTO MÍST JIŽ ZAEVIDOVÁNA, KONTAKT UKONČETE A NIC DO SČÍTACÍHO ARCHU NEZAZNAMENÁVEJTE.**
- Jste-li první, kdo dotyčnou osobu v rámci šetření oslovil/a, ověřte dotazem na místo obvyklého přespávání (viz bod 3), zda spadá do naší cílové populace. Pokud ano, dejte jí kartičku *Sčítání osob bez střechy a bytu 2019* a zaznamenejte o ní do archu následující údaje:
  1. Pohlaví
  2. Věk (odmítne-li sdělit, odhadněte)
  3. Typ místa, kde v současnosti přespává (vyberte z kategorií v archu pod číslem **3**)
     (např. se můžete ptát takto: *„Kde teď v dubnu nejčastěji přespáváte? Nejde mi teď o adresu, potřebuji jen vědět, zda je to třeba někde venku, ve stanu, v chatce nebo někde v ubytovně a tak podobně…“ Níže uvedené možnosti nepředčítejte, pouze z nich na základě odpovědi respondenta vyberte a zapište příslušné písmeno do formuláře*)
     A) venku (stany; auta; vagóny; podmostí; veřejná prostranství; squaty; cizí/opuštěné přístřešky, zahradní chatky a maringotky…)
     B) noclehárna
     C) azylový dům
     D) obecní ubytovna pro osoby bez přístřeší
  4. Doba strávená bez střechy / bez bytu
- Ujistěte se, že jste zaevidované osobě dal/a kartičku *Sčítání osob bez střechy a bez bytu 2019* a poděkujte za spolupráci.

Všechny získané údaje zaznamenejte do formuláře níže:

Pořadí evidované osoby (každé zaevidované osobě přiřaďte číslo počínaje číslem **1**)	**1. Pohlaví** **M** (muž) **Ž** (žena)	**2. Věk** (nezjistíte-li, uveďte svůj odhad)	**3. Současné místo obvyklého přespávání** **A** (venku) **B** (noclehárna) **C** (azylový dům) **D** (obecní ubytovna pro osoby bez přístřeší)	**4. Doba strávená bez střechy / bez bytu** (pokud nezjistíte, nechte pole volné) **A** (méně než 1 rok) **B** (1–2 roky) **C** (mezi 2–5 lety) **D** (5 a více let)

!!! TENTO ARCH JE URČEN VÝHRADNĚ PRO SČÍTÁNÍ V TERÉNU PODLE SCÉNÁŘE 3 A SCÉNÁŘE 3b !!!

Pořadí evidované osoby (každé zaevidované osobě přiřaďte číslo počínaje číslem **1**)	**1. Pohlaví** **M** (muž) **Ž** (žena)	**2. Věk** (nezjistíte-li, uveďte svůj odhad)	**3. Současné místo obvyklého přespávání** **A** (venku) **B** (noclehárna) **C** (azylový dům) **D** (obecní ubytovna pro osoby bez přístřeší)	**4. Doba strávená bez střechy / bez bytu** (pokud nezjistíte, nechte pole volné) **A** (méně než 1 rok) **B** (1–2 roky) **C** (mezi 2–5 lety) **D** (5 a více let)

!!! TENTO ARCH JE URČEN VÝHRADNĚ PRO SČÍTÁNÍ V TERÉNU PODLE SCÉNÁŘE 3 A SCÉNÁŘE 3b !!!

Příloha č. 10

Sčítací arch ke scénáři 3 a scénáři 3b
pro sčítání v noclehárně

Sčítací arch ke **scénáři 3** a **scénáři 3b** pro sčítání **V NOCLEHÁRNĚ**	Název obce: _____ Název noclehárny: _____ Jméno evidující osoby: _____

Každého jednotlivého klienta informujte o probíhajícím sčítání osob bez přístřeší (v případě potřeby vysvětlete, že projekt slouží k rozvoji a plánování sociální pomoci).

- *Zeptejte se, zdali klient(ka) nebyl(a) již v tomto týdnu započten(a)* **v terénu, v denním centru či v samotné noclehárně** *některým z vašich kolegů (zjistěte, zda dostal/a kartičku Sčítání osob bez střechy a bez bytu 2019, dotyčné/mu ji ukažte).* **POKUD KLIENT(KA) JIŽ NĚKÝM ZAEVIDOVÁN(A) BYL(A) – již dostal(a) kartičku Sčítání osob bez střechy a bez bytu 2019 –, PODĚKUJTE A NIC DO ARCHU NEZAZNAMENÁVEJTE. JEN TAKTO LZE PŘEDEJÍT VZNIKU DUPLICIT.**
- **Pokud klient(ka) ještě žádným z vašich kolegů v noclehárně, v terénu či v denním centru zaevidován(a) nebyl(a), požádejte dotyčného/dotyčnou o účast v šetření.** *Do sčítacího archu pak zaevidujte tyto informace:*
  1. **Pohlaví**
  2. **Věk** (nezjistíte-li dotazem, odhadněte)
  3. **Typ místa, kde v současnosti přespává** (logicky bude nejčastější odpovědí varianta B): **„Kde v současnosti nejčastěji přespáváte? Potřebuji jen vědět, zda je pro vás tato noclehárna nejčastějším či spíše jen příležitostným místem k přespání.“** *(Možnosti nepředčítejte, pouze z nich na základě odpovědi klienta/klientky vyberte a zapište příslušné písmeno do formuláře.)*
     A) Venku (stany, auta, vagóny, podmostí, veřejná prostranství, squaty, cizí zahradní chatky, …)
     B) Noclehárna
     C) Azylový dům
     D) Obecní (nekomerční) ubytovna pro osoby bez přístřeší
     E) Alternativní bydlení (u kamaráda, **komerční** ubytovna, **vlastní či pronajatá** chatka atd.)
     F) Běžné bydlení (byt v osobním vlastnictví, podnájem)
  4. **Doba strávená bez střechy / bez bytu**

KAŽDÉ ZAEVIDOVANÉ OSOBĚ PŘEDEJTE KARTIČKU SČÍTÁNÍ OSOB BEZ STŘECHY A BEZ BYTU 2019.

Všechny získané informace prosím zaznamenejte do formuláře níže:

Pořadí evidované osoby (každé zaevidované osobě přiřaďte číslo počínaje číslem **1**)	**1. Pohlaví** **M** (muž) **Ž** (žena)	**2. Věk** (nezjistíte-li, uveďte svůj odhad)	**3. Současné místo obvyklého přespávání** současné místo přespávání **A** (venku) **B** (noclehárna) **C** (azylový dům) **D** (obecní nekom. ubytovna) **E** (alternativní bydlení) **F** (běžné bydlení)	**4. Doba strávená bez střechy / bez bytu** (pokud nezjistíte, nechte pole volné) **A** (méně než 1 rok) **B** (1–2 roky) **C** (mezi 2–5 lety) **D** (5 a více let)

!!! TENTO ARCH JE URČEN VÝHRADNĚ PRO SČÍTÁNÍ V NOCLEHÁRNĚ PODLE SCÉNÁŘE 3 a SCÉNÁŘE 3b !!!

Sčítací arch ke
scénáři 3 a **scénáři 3b**
pro sčítání **V NOCLEHÁRNĚ**

Název obce: _____

Název noclehárny: _____

Jméno evidující osoby: _____

Pořadí evidované osoby (každé zaevidované osobě přiřaďte číslo počínaje číslem **1**)	**1. Pohlaví** **M** (muž) **Ž** (žena)	**2. Věk** (nezjistíte-li, uveďte svůj odhad)	**3. Současné místo obvyklého přespávání** současné místo přespávání **A** (venku) **B** (noclehárna) **C** (azylový dům) **D** (obecní nekom. ubytovna) **E** (alternativní bydlení) **F** (běžné bydlení)	**4. Doba strávená bez střechy / bez bytu** (pokud nezjistíte, nechte pole volné) **A** (méně než 1 rok) **B** (1–2 roky) **C** (mezi 2–5 lety) **D** (5 a více let)

!!! TENTO ARCH JE URČEN VÝHRADNĚ PRO SČÍTÁNÍ V NOCLEHÁRNĚ PODLE SCÉNÁŘE 3 a SCÉNÁŘE 3b !!!

Příloha č. 11

Sčítací arch ke scénáři 3b pro sčítání v denním centru

Sčítací arch ke **scénáři 3b** pro 1. fázi sčítání
V DENNÍCH CENTRECH

Název obce: _____
Název zařízení: _____
Jméno evidující osoby: _____

Každého jednotlivého klienta informujte o probíhajícím sčítání osob bez přístřeší (v případě potřeby vysvětlete smysl projektu). **Zeptejte se, zdali klient(ka) nebyl(a) již v tomto týdnu započten(a) v terénu, noclehárně či v tomto denním centru některým z vašich kolegů** *(odkažte se na kartičku Sčítání osob bez střechy a bez bytu). Pokud klient(ka) již zaevidován(a) byl(a), nic do archu nezaznamenávejte a ukončete kontakt.* **Pokud zaevidován(a) ještě nebyl(a), požádejte dotyčného/dotyčnou o účast v šetření.** *Do sčítacího archu zaevidujte tyto informace:*

1. **Pohlaví**
2. **Věk** (nezjistíte-li dotazem, odhadněte)
3. **Typ místa, kde v současnosti přespává**:
   „Kde v současnosti nejčastěji přespáváte? Nejde mi teď o adresu, potřebuji jen vědět, zda je to například někde ve stanu, ve squatu, pod mostem a tak.“ *(Možnosti nepředčítejte, pouze z nich na základě odpovědi klienta vyberte a zapište příslušné písmeno do formuláře.)*
   A) Venku (stany, auta, vagóny, podmostí, veřejná prostranství, squaty, cizí zahradní chatky, ...)
   B) Noclehárna
   C) Azylový dům
   D) Obecní (nekomerční) ubytovna pro osoby bez přístřeší
   E) Alternativní bydlení (u kamaráda, **komerční** ubytovna, **vlastní či pronajatá** chatka atd.)
   F) Běžné bydlení (byt v osobním vlastnictví, podnájem)
4. **Doba strávená bez střechy / bez bytu**

KAŽDÉ ZAEVIDOVANÉ OSOBĚ PŘEDEJTE KARTIČKU SČÍTÁNÍ OSOB BEZ STŘECHY A BEZ BYTU.

Všechny získané informace prosím zaznamenejte do formuláře níže:

Pořadí evidované osoby (každé zaevidované osobě přiřaďte číslo počínaje číslem **1**)	**1. Pohlaví** **M** (muž) **Ž** (žena)	**2. Věk** (nezjistíte-li, uveďte svůj odhad)	**3. Současné místo obvyklého přespávání** současné místo přespávání **A** (venku) **B** (noclehárna) **C** (azylový dům) **D** (obecní nekom. ubytovna) **E** (alternativní bydlení) **F** (běžné bydlení)	**4. Doba strávená bez střechy / bez bytu** (pokud nezjistíte, nechte pole volné) **A** (méně než 1 rok) **B** (1–2 roky) **C** (mezi 2–5 lety) **D** (5 a více let)

!!! TENTO ARCH JE URČEN VÝHRADNĚ PRO SČÍTÁNÍ V DENNÍM CENTRU PODLE SCÉNÁŘE 3b !!!

Sčítací arch ke **scénáři 3b**
pro 1. fázi sčítání
V DENNÍCH CENTRECH

Název obce: _____

Název zařízení: _____

Jméno evidující osoby: _____

Pořadí evidované osoby (každé zaevidované osobě přiřaďte číslo počínaje číslem **1**)	**1. Pohlaví** **M** (muž) **Ž** (žena)	**2. Věk** (nezjistíte-li, uveďte svůj odhad)	**3. Současné místo obvyklého přespávání** současné místo přespávání **A** (venku) **B** (noclehárna) **C** (azylový dům) **D** (obecní nekom. ubytovna) **E** (alternativní bydlení) **F** (běžné bydlení)	**4. Doba strávená bez střechy / bez bytu** (pokud nezjistíte, nechte pole volné) **A** (méně než 1 rok) **B** (1–2 roky) **C** (mezi 2–5 lety) **D** (5 a více let)

!!! TENTO ARCH JE URČEN VÝHRADNĚ PRO SČÍTÁNÍ V DENNÍM CENTRU PODLE SCÉNÁŘE 3b !!!

Příloha č. 12

Seznam úkolů pro realizaci scénáře 4a – checklist

- Vytvořit seznam míst, kde se bezdomovci sdružují přes den, a seznam míst, kde přespávají.
- Zanést tato místa do mapy (v aplikaci www.mapy.cz lze takovou mapu s označenými místy vytvořit a následně vytisknout).
- Naplánovat trasy sčítacích komisařů a spočítat časovou dotaci, která je potřeba na jedno projití celé trasy.
- Zajistit dostatečné množství sčítacích komisařů pro sčítání v terénu (v zavírací den denních center).
- Doručit sčítací arch pro sčítání v denním centru a dostatek kartiček *Sčítání osob bez střechy 2019* do denního centra a zajistit evidenci klientů v týdnu 8.–13. 4. tamním personálem.
- Zaškolit sčítací komisaře, předat jim mapy s trasami, sčítací archy a kartičky *Sčítání osob bez střechy a bez bytu 2019*. Případně je vybavit potravinami pro snazší navazování kontaktu (není povinné).
- Doručit příslušné sčítací archy do nocleháren / azylových domů / obecních (nekomerčních) ubytoven pro osoby bez přístřeší a požádat o jejich vyplnění ke dni 13. 4. 2019.
- Zajistit první fázi sčítání v denních centrech 8.–13. 4. 2019.
- Zajistit druhou fázi sčítání v terénu 13. 4. 2019 (či v jiný zavírací den denních center).
- Zajistit sčítání v noclehárnách, azylových domech a v obecních (nekomerčních) ubytovnách pro osoby bez přístřeší 13. 4. 2019.
- Vybrat od spolupracujících subjektů všechny vyplněné archy, vytvořit zálohu (sken, kopie) a originály poslat do 24. 4. 2019 krajskému koordinátorovi.
- Sepsat technickou zprávu (elektronicky, formulář bude dodán) o průběhu sčítání a zaslat ji krajskému koordinátorovi do 24. 4. 2019.

Seznam úkolů pro obecní koordinátory – scénář 4a

Přípravná fáze

- REKRUTOVAT SČÍTACÍ KOMISAŘE
- VYTVOŘIT SEZNAM VŠECH SČÍTACÍCH KOMISAŘŮ
- VYTVOŘIT SEZNAM DENNÍCH CENTER A NOCLEHÁREN, KDE BUDE PROBÍHAT PRVNÍ FÁZE VÝZKUMU, seznam bude obsahovat následující údaje: název centra, základní charakteristiku, průměrný týdenní počet klientů, osoby zajišťující sčítání v těchto centrech, kontakt
- VYTVOŘIT MAPY LOKALIT S VÝSKYTEM BEZDOMOVCŮ
- POŽÁDAT RILSA O ZASLÁNÍ ZELENÝCH KARTIČEK, elektronicky, prostřednictvím vyplnění dotazníku na adrese:

  http://vyzkum.vupsv.cz/remark_scripts/rws5.pl?FORM=obecnikoordinatoriscitaniosobbezdomova2019 (požadovaný počet; krátký text na druhou stranu kartičky; adresa, na kterou mají být kartičky zaslány). Termín byl do 14. 3. 2019 – v odůvodněných případech lze žádat až do 25. 3. 2019.
- ZÚČASTNIT SE SCHŮZKY OBECNÍCH KOORDINÁTORŮ, kterou uspořádá krajský koordinátor, případně od něj získat informace jinou cestou
- ROZESLAT ČI PŘEDAT SČÍTACÍM KOMISAŘŮM SČÍTACÍ ARCHY A PRACOVNÍ SMLOUVY, které obdržíte od krajských koordinátorů
- INSTRUOVAT SČÍTACÍ KOMISAŘE O PRÁCI V TERÉNU
- DISTRIBUOVAT SČÍTACÍM KOMISAŘŮM KARTIČKY *Sčítání osob bez domu a bez bytu 2019*, které musí být rozdány všem zaevidovaným osobám ve fázi I.

Sčítání 8.–13. 4. 2019

Podrobné informace včetně seznamu úkolů naleznete v metodice pro daný scénář.

Po sčítání

- SHROMÁŽDIT VŠECHNY VYPLNĚNÉ SČÍTACÍ ARCHY od sčítacích komisařů z terénu a z institucí (denní centra, noclehárny, azylové domy, obecní nekomerční ubytovny)
- SHROMÁŽDIT VŠECHNY VYPLNĚNÉ PRACOVNÍ SMLOUVY A VÝKAZY PRÁCE od sčítacích komisařů
- PROVÉST KONTROLU VYPLNĚNÝCH SČÍTACÍCH ARCHŮ, PODEPSANÝCH PRACOVNÍCH SMLUV A VÝKAZŮ PRÁCE
- POŘÍDIT KOPIE VŠECH VYPLNĚNÝCH SČÍTACÍCH ARCHŮ
- VYPLNĚNÉ SČÍTACÍ ARCHY ZASLAT KRAJSKÉMU KOORDINÁTOROVI – IDEÁLNĚ DO VELIKONOC, tj. do 18. 4. 2019, nejpozději do 24. 4. 2019)
- PRACOVNÍ SMLOUVY A VÝKAZY PRÁCE (podepsané, v papírové podobě) ZASLAT KRAJSKÉMU KOORDINÁTOROVI – do 24. 4. 2019) – doporučujeme smlouvy a výkazy práce vybírat zároveň se sčítacími archy
- ZASLAT TECHNICKOU ZPRÁVU o průběhu sčítání krajskému koordinátorovi do 24. 4. 2019 (elektronicky, formulář bude dodán)
- TABULKU SEZNAM PRACOVNÍCH SMLUV zaslat v elektronické podobě krajskému koordinátorovi – do 24. 4. 2019

Příloha č. 14

Sčítací arch ke scénáři 4a pro 1. fázi sčítání v denních centrech

Sčítací arch ke **scénáři 4a** pro 1. fázi sčítání
V DENNÍCH CENTRECH

Název obce: _____
Název zařízení: _____
Jméno evidující osoby: _____

Každého jednotlivého klienta informujte o probíhajícím sčítání osob bez přístřeší (v případě potřeby vysvětlete smysl projektu). Zeptejte se, zdali klient nebyl již v tomto týdnu započten ve vašem nebo v jiném zařízení, a pokud nebyl, požádejte dotyčného/dotyčnou o účast v šetření. Zjistěte:

1. Pohlaví
2. Věk (nezjistíte-li dotazem, odhadněte)
3. Typ místa, kde v současnosti přespává:
   „Kde v současnosti nejčastěji přespáváte? Nejde mi teď o adresu, potřebuji jen vědět, zda je to například někde ve stanu, ve squatu, pod mostem a tak.“ *(Níže uvedené možnosti nepředčítejte, pouze z nich na základě odpovědi klienta vyberte a zapište příslušné písmeno do formuláře.)*
   A) Venku (stany, auta, vagóny, podmostí, veřejná prostranství, squaty, cizí zahradní chatky, …)
   B) Noclehárna
   C) Azylový dům
   D) Obecní (nekomerční) ubytovna pro osoby bez přístřeší
   E) Alternativní bydlení (u kamaráda, **komerční** ubytovna, **vlastní či pronajatá** chatka atd.)
   F) Běžné bydlení (byt v osobním vlastnictví, podnájem)
4. Doba strávená bez střechy / bez bytu

KAŽDÉ ZAEVIDOVANÉ OSOBĚ PŘEDEJTE KARTIČKU SČÍTÁNÍ OSOB BEZ STŘECHY A BEZ BYTU 2019 a poděkujte za spolupráci.

Všechny získané informace prosím zaznamenejte do formuláře níže:

Pořadí evidované osoby (každé zaevidované osobě přiřaďte číslo počínaje číslem **1**)	**1. Pohlaví** **M** (muž) **Ž** (žena)	**2. Věk** (nezjistíte-li, uveďte svůj odhad)	**3. Současné místo obvyklého přespávání** současné místo přespávání **A** (venku) **B** (noclehárna) **C** (azylový dům) **D** (obecní nekom. ubytovna) **E** (alternativní bydlení) **F** (běžné bydlení)	**4. Doba strávená bez střechy / bez bytu** (pokud nezjistíte, nechte pole volné) **A** (méně než 1 rok) **B** (1–2 roky) **C** (mezi 2–5 lety) **D** (5 a více let)

!!! TENTO ARCH JE URČEN VÝHRADNĚ PRO SČÍTÁNÍ V DENNÍM CENTRU PODLE SCÉNÁŘE 4a !!!

Sčítací arch ke **„scénáři 4a“**
pro 1. fázi sčítání
V DENNÍCH CENTRECH

Název obce: _____
Název zařízení: _____
Jméno evidující osoby: _____

Pořadí evidované osoby (každé zaevidované osobě přiřaďte číslo počínaje číslem **1**)	**1. Pohlaví** **M** (muž) **Ž** (žena)	**2. Věk** (nezjistíte-li, uveďte svůj odhad)	**3. Současné místo obvyklého přespávání** současné místo přespávání **A** (venku) **B** (noclehárna) **C** (azylový dům) **D** (obecní nekom. ubytovna) **E** (alternativní bydlení) **F** (běžné bydlení)	**4. Doba strávená bez střechy / bez bytu** (pokud nezjistíte, nechte pole volné) **A** (méně než 1 rok) **B** (1–2 roky) **C** (mezi 2–5 lety) **D** (5 a více let)

!!! TENTO ARCH JE URČEN VÝHRADNĚ PRO SČÍTÁNÍ V DENNÍM CENTRU PODLE SCÉNÁŘE 4a !!!

Příloha č. 15

Sčítací arch ke scénáři 4a pro 2. fázi sčítání v terénu

Sčítací arch ke **scénáři 4a**
pro 2. fázi sčítání
V TERÉNU

Název obce: _____
Jméno 1. evidující osoby:_____
Jméno 2. evidující osoby:_____

U každého potenciálního bezdomovce ověřte, kde nyní přespává (můžete užít vlastní formulaci):

Dobrý den, zjišťujeme počet lidí, kteří v současnosti nemají bydlení, a jejich zájem o sociální služby. Využil(a) jste prosím vás v posledním týdnu zdejší denní centrum a dostal(a) tam tuhle kartičku? (ukažte kartičku *Sčítání osob bez střechy a bez bytu 2019*). *Následně se doptejte na místo současného obvyklého přespávání a dle odpovědi rozhodněte, zda má být osoba zaevidována (viz kategorie u otázky* **č. 1***). POKUD DO ŽÁDNÉ Z KATEGORIÍ Z OTÁZKY* **č. 1** *NESPADÁ, UKONČETE ROZHOVOR A NIC DO ARCHU NEZAZNAMENÁVEJTE, A TO ANI V PŘÍPADĚ, ŽE DOTYČNÝ/DOTYČNÁ POTVRDIL(A), ŽE BYL(A) ZAEVIDOVÁN(A) V PŘEDCHOZÍCH DNECH V DENNÍM CENTRU. Pokud však osoba do některé z uvedených kategorií* **z otázky č. 1 spadá***, ujistěte se, že dotyčnou osobu* **dnes** *ještě nikdo nekontaktoval:*

Nepotkali vás dnes už nějací jiní pracovníci, jako jsme my, kteří by vám říkali o sčítání osob bez přístřeší, které tento týden probíhá?

A) **NEPOTKALI (a nezaevidovali)** *(pokračujte v dotazování)*

B) **POTKALI (a zaevidovali)** *(UKONČETE ROZHOVOR A NIC DO ARCHU NEZAZNAMENÁVEJTE)*

---

1. **Kde teď v dubnu nejčastěji přespáváte? Nejde mi o adresu, potřebuji jen vědět, zda je to třeba někde venku, ve stanu, v chatce nebo někde v ubytovně a tak podobně…** *Níže uvedené možnosti nepředčítejte, pouze z nich na základě odpovědi respondenta vyberte a zapište příslušné písmeno do formuláře.*

   A) Venku (stany; auta; vagóny; podmostí; veřejná prostranství; squaty; cizí/opuštěné přístřešky, zahradní chatky a maringotky…)

   B) V noclehárně

   C) V azylovém domě

   D) Obecní ubytovna pro osoby bez přístřeší (nekomerční)

   (Pokud do žádné z výše uvedených kategorií zkontaktovaná osoba nespadá, kontakt ukončete a do archu vůbec nic nezaznamenávejte.)

2. **Doplňte do archu informaci, zda s dotyčným/dotyčnou někdo během týdne v denním centru vyplňoval sčítací dotazník (tzn. zda dostal/a v denním centru kartičku)** – *Tuto informaci jste pravděpodobně již zjistili na začátku rozhovoru.*

   Odpověď **ANO**/**NE** zaznamenejte do archu.

3. **„Jak je to dlouho, co jste ztratil/a bydlení?“** *(pokud nezjistíte, nechte pole volné)*

4. **„Kolik je Vám let?“** *(doplňte věk)*

Sčítací arch ke **scénáři 4a**
pro 2. fázi sčítání
V TERÉNU

Název obce: _____
Jméno 1. evidující osoby:_____
Jméno 2. evidující osoby:_____

Všechny získané informace prosím zaznamenejte do formuláře níže:

Pořadí evid. osoby	**1.** Obvykle spí: **A** (venku) **B** (noclehárna) **C** (azylový dům) **D** (obecní ubytovna)	**2.** Osoba byla započtena v první fázi v denním centru **ANO/NE**	**3.** Doba strávená bez střechy/bez bytu **A** (méně než 1 rok) **B** (1–2 roky) **C** (mezi 2–5 lety) **D** (5 a více let)	**4.** Věk evidované osoby (celé roky) neřekne-li, odhadněte	Doplňte pohlaví evid. osoby **M/Ž**

!!! TENTO ARCH JE URČEN VÝHRADNĚ PRO SČÍTÁNÍ V TERÉNU PODLE SCÉNÁŘE 4a !!!

Příloha č. 16

Seznam úkolů pro realizaci scénáře 4b – checklist

- Zkontaktovat denní centra pro bezdomovce v obci (případně K-centra a mobilní výdejny stravy).
- Vytvořit seznam míst, kde se bezdomovci sdružují přes den, a seznam míst, kde přespávají.
- Zanést tato místa do mapy (v aplikaci www.mapy.cz lze takovou mapu s označenými místy vytvořit a následně vytisknout).
- Naplánovat trasy sčítacích komisařů a spočítat časovou dotaci, která je potřeba na jedno projití celé trasy.
- Zajistit dostatečné množství sčítacích komisařů pro dvoudenní sčítání v terénu.
- Zaškolit sčítací komisaře, předat jim mapy s trasami, sčítací archy a kartičky *Sčítání osob bez střechy a bez bytu 2019*. Případně je vybavit potravinami pro snazší navazování kontaktu (není povinné).
- Doručit příslušné sčítací archy do noclehárен / azylových domů / obecních (nekomerčních) ubytoven pro osoby bez přístřeší a požádat o jejich vyplnění k noci po druhém sčítacím dni (po 2. fázi sčítání).
- Zajistit první fázi sčítání v terénu.
- Zajistit druhou fázi sčítání v terénu.
- Zajistit sčítání v noclehárnách, azylových domech a v obecních (nekomerčních) ubytovnách pro osoby bez přístřeší.
- Vybrat od spolupracujících subjektů všechny vyplněné archy, vytvořit zálohu (sken, kopie) a originály poslat do 24. 4. 2019 krajskému koordinátorovi.
- Sepsat technickou zprávu (elektronicky, formulář bude dodán) o průběhu sčítání a zaslat ji krajskému koordinátorovi do 24. 4. 2019.

Seznam úkolů pro obecní koordinátory
scénář 4b – checklist

Přípravná fáze

- REKRUTOVAT SČÍTACÍ KOMISAŘE
- VYTVOŘIT MAPY LOKALIT S VÝSKYTEM BEZDOMOVCŮ
- VYTVOŘIT SEZNAM VŠECH SČÍTACÍCH KOMISAŘŮ
- VYTVOŘIT SEZNAM MÍST, KDE BUDE PROBÍHAT PRVNÍ A DRUHÁ FÁZE SČÍTÁNÍ, a naplánovat jednotlivé procházky
- POŽÁDAT RILSA O ZASLÁNÍ ZELENÝCH KARTIČEK, elektronicky, prostřednictvím vyplnění dotazníku na adrese:

  http://vyzkum.vupsv.cz/remark_scripts/rws5.pl?FORM=obecnikoordinatoriscitaniosobbezdomova2019 (požadovaný počet; krátký text na druhou stranu kartičky; adresa, na kterou mají být kartičky zaslány). Termín byl do 14. 3. 2019 – v odůvodněných případech lze žádat až do 25. 3. 2019.
- ROZESLAT ČI PŘEDAT SČÍTACÍM KOMISAŘŮM SČÍTACÍ ARCHY A PRACOVNÍ SMLOUVY, které obdržíte od krajských koordinátorů
- INSTRUOVAT SČÍTACÍ KOMISAŘE O PRÁCI V TERÉNU
- DISTRIBUOVAT SČÍTACÍM KOMISAŘŮM KARTIČKY *Sčítání osob bez domu a bez bytu 2019*, které musí být rozdány všem zaevidovaným osobám v 1. fázi sčítání

Sčítání 8.–14. 4. 2019

Podrobné informace včetně seznamu úkolů naleznete v metodice pro daný scénář.

Po sčítání

- SHROMÁŽDIT VŠECHNY VYPLNĚNÉ SČÍTACÍ ARCHY od sčítacích komisařů z terénu a z institucí (noclehárny, azylové domy, obecní nekomerční ubytovny)

- SHROMÁŽDIT VŠECHNY VYPLNĚNÉ PRACOVNÍ SMLOUVY A VÝKAZY PRÁCE od sčítacích komisařů
- PROVÉST KONTROLU VYPLNĚNÝCH SČÍTACÍCH ARCHŮ, PODEPSANÝCH PRACOVNÍCH SMLUV A VÝKAZŮ PRÁCE
- POŘÍDIT KOPIE VŠECH VYPLNĚNÝCH SČÍTACÍCH ARCHŮ
- VYPLNĚNÉ SČÍTACÍ ARCHY ZASLAT KRAJSKÉMU KOORDINÁTOROVI – IDEÁLNĚ DO VELIKONOC, tj. do 18. 4. 2019, nejpozději do 24. 4. 2019)
- PRACOVNÍ SMLOUVY A VÝKAZY PRÁCE (podepsané, v papírové podobě) ZASLAT KRAJSKÉMU KOORDINÁTOROVI – do 24. 4. 2019) – doporučujeme smlouvy a výkazy práce vybírat zároveň se sčítacími archy
- ZASLAT TECHNICKOU ZPRÁVU o průběhu sčítání krajskému koordinátorovi do 24. 4. 2019 (elektronicky, formulář bude dodán)
- TABULKU SEZNAM PRACOVNÍCH SMLUV zaslat v elektronické podobě krajskému koordinátorovi – do 24. 4. 2019

Příloha č. 18

Sčítací arch ke scénáři 4b pro 1. fázi sčítání v terénu

Sčítací arch ke **scénáři 4b** pro **1. fázi** sčítání **V TERÉNU**

Název obce: _____

Jméno 1. evidující osoby: _____

Jméno 2. evidující osoby: _____

Každé osobě, která by mohla spadat do sčítané populace, se stručně představte a ověřte, zda nebyla **dnes (tj. první sčítací den)** *již kontaktována jinou dvojicí terénních pracovníků. Například takto:* **Bavili se s Vámi dnes už nějací pracovníci, jako jsme my, kteří by vám říkali o sčítání lidí bez bydlení, které tento týden probíhá?**

A) **BAVILI A DALI KARTIČKU (zaevidovali)** – *ukončete rozhovor a nic do archu neevidujte*

B) **BAVILI, ALE NEDALI KARTIČKU (nezaevidovali, protože osoba nespadá do sčítané populace)** – *ukončete rozhovor a nic do archu neevidujte*

C) **NEBAVILI** – *pokračujte v dotazování, například následujícím způsobem:*

Zjišťujeme počet lidí, kteří v současnosti nemají bydlení, můžete mi říct, kde přespáváte vy? Nejde mi teď o adresu, potřebuji jen vědět, zda je to například někde ve stanu, ve squatu, na ubytovně a tak.

Doptejte se na místo současného obvyklého přespávání a dle odpovědi rozhodněte, zda má být osoba zaevidována (viz kategorie u otázky **č. 1***).*

POKUD DO ŽÁDNÉ Z KATEGORIÍ Z OTÁZKY **Č. 1** *NESPADÁ, UKONČETE ROZHOVOR A NIC DO ARCHU NEZAZNAMENÁVEJTE. KARTIČKU JÍ NEDÁVEJTE. Pokud však osoba do některé z uvedených kategorií* **z otázky č. 1** *spadá, zjistěte odpovědi na následující otázky a doplňte je včetně rozpoznaného pohlaví do sčítacího archu.*

---

1. **Kde teď v dubnu nejčastěji přespáváte? Nejde mi o adresu, potřebuji jen vědět, zda je to třeba někde venku, ve stanu, v chatce nebo někde v ubytovně a tak podobně…** *Níže uvedené možnosti nepředčítejte, pouze z nich na základě odpovědi respondenta vyberte a zapište příslušné písmeno do formuláře.*

   A) Venku (stany; auta; vagóny; podmostí; veřejná prostranství; squaty; cizí/opuštěné přístřešky, zahradní chatky a maringotky…)

   B) V noclehárně

   C) V azylovém domě

   D) V obecní **nekomerční** ubytovně pro osoby bez přístřeší

2. **Jak je to dlouho, co jste ztratil/a bydlení?** *(pokud nezjistíte, nechte pole volné)*

3. **Kolik je Vám let?** *(doplňte věk)*

Sčítací arch ke **scénáři 4b**
pro **1. fázi** sčítání
V TERÉNU

Název obce: _____
Jméno 1. evidující osoby:_____
Jméno 2. evidující osoby:_____

KAŽDÉ ZAEVIDOVANÉ OSOBĚ PŘEDEJTE KARTIČKU SČÍTÁNÍ OSOB BEZ STŘECHY A BEZ BYTU 2019.

Pořadí evid. osoby	**1.** Obvykle spí: **A** (venku) **B** (noclehárna) **C** (azylový dům) **D** (obecní ubytovna)	**2.** Doba strávená bez střechy / bez bytu **A** (méně než 1 rok) **B** (1–2 roky) **C** (mezi 2–5 lety) **D** (5 a více let)	**3.** Věk evidované osoby (celé roky) neřekne-li, odhadněte	Doplňte pohlaví evid. osoby **M/Ž** **... A DEJTE KARTIČKU**

!!! TENTO ARCH JE URČEN VÝHRADNĚ PRO PRVNÍ FÁZI SČÍTÁNÍ V TERÉNU PODLE SCÉNÁŘE 4b!!!

Příloha č. 19

Sčítací arch ke scénáři 4b pro 2. fázi sčítání v terénu

Sčítací arch ke **scénáři 4b** pro **2. fázi** sčítání **V TERÉNU**

Název obce: _____

Jméno 1. evidující osoby:_____

Jméno 2. evidující osoby:_____

Každé osobě, která by mohla spadat do sčítané populace, se stručně představte a ověřte, zda nebyla **DNES (tj. druhý sčítací den, ve 2. fázi sčítání)** *již kontaktována jinou dvojicí terénních pracovníků. Pokud již dnes kontaktována byla, rozlučte se a ukončete rozhovor. Pokud ji* **DNES** *ještě nikdo z vašich kolegů nekontaktoval, zjistěte další potřebné informace, například takto:*

Zjišťujeme tento týden počet lidí, kteří v současnosti nemají bydlení, můžu se zeptat, kde v současnosti přespáváte vy? Nejde mi teď o adresu, potřebuji jen vědět, zda je to například někde ve stanu, ve squatu, na ubytovně a tak.

Pokud osoba spadá do některé z kategorií pod otázkou **č. 1,** *ukažte jí kartičku Sčítání osob bez střechy a bez bytu 2019 a zjistěte, zdali tuto kartičku obdržela (byla zaevidována)* **první sčítací den (v 1. fázi sčítání)***. Do archu následně zaznamenejte odpovědi na následující otázky a doplňte pohlaví zaevidované osoby.*

---

1. **Kde teď v dubnu nejčastěji přespáváte? Nejde mi o adresu, potřebuji jen vědět, zda je to třeba někde venku, ve stanu, v chatce nebo někde v ubytovně a tak podobně…** *Níže uvedené možnosti nepředčítejte, pouze z nich na základě odpovědi respondenta vyberte a zapište příslušné písmeno do formuláře.*

   A) Venku (stany; auta; vagóny; podmostí; veřejná prostranství; squaty; cizí/opuštěné přístřešky, zahradní chatky a maringotky…)

   B) V noclehárně

   C) V azylovém domě

   D) Obecní ubytovna pro osoby bez přístřeší (nekomerční)

   (Pokud do žádné z výše uvedených kategorií zkontaktovaná osoba nespadá, kontakt ukončete a do archu vůbec nic nezaznamenávejte.)

2. **Doplňte do archu informaci, zda dotyčného/dotyčnou zkontaktoval někdo již první sčítací den (tzn. zda dostal/a kartičku Sčítání osob bez střechy a bez bytu 2019).** *Tuto informaci jste pravděpodobně již zjistili na začátku rozhovoru. Jedná se o naprosto zásadní údaj, snažte se jej od dotyčné(ho) získat.*

   Odpověď **ANO**/**NE** zaznamenejte do archu.

3. **„Jak je to dlouho, co jste ztratil/a bydlení?“** *(pokud nezjistíte, nechte pole volné);*

4. **„Kolik je Vám let?“** *(doplňte věk).*

V TÉTO DRUHÉ FÁZI (DRUHÝ SČÍTACÍ DEN) KARTIČKY UŽ NIKOMU NEDÁVEJTE.

Sčítací arch ke **scénáři 4b** pro **2. fázi** sčítání **V TERÉNU**

Název obce: _____

Jméno 1. evidující osoby: _____

Jméno 2. evidující osoby: _____

Pořadí evid. osoby	**1.** Obvykle spí: **A** (venku) **B** (noclehárna) **C** (azylový dům) **D** (obecní ubytovna)	**2.** Osoba byla započtena také v první fázi (první sčítací den) **ANO/NE**	**3.** Doba strávená bez střechy/bez bytu **A** (méně než 1 rok) **B** (1–2 roky) **C** (mezi 2–5 lety) **D** (5 a více let)	**4.** Věk evidované osoby (celé roky) neřekne-li, odhadněte	Doplňte pohlaví evid. osoby **M/Ž**

!!! TENTO ARCH JE URČEN VÝHRADNĚ PRO DRUHOU FÁZI SČÍTÁNÍ V TERÉNU PODLE SCÉNÁŘE 4b !!!

Příloha č. 20

Sčítací arch ke scénáři 4b pro sčítání v noclehárně

Sčítací arch ke **scénáři 4b** pro sčítání v **NOCLEHÁRNĚ** **Název:**	Název obce: _____ Jméno 1. evidující osoby:_____ Jméno 2. evidující osoby:_____

Do tabulky níže zaevidujte **všechny osoby ubytované v noclehárně v noci po druhém sčítacím dni: .....** (vepište datum)

O každé osobě uveďte následující údaje:

1. Pohlaví
2. Věk (nezjistíte-li, uveďte odhad)
3. Typ místa, kde v současnosti přespává
4. Doba strávená bez střechy / bez bytu (*pokud nezjistíte, nechte pole volné*)

Pořadí evidované osoby (každé zaevidované osobě přiřaďte číslo počínaje číslem **1**)	**1. Pohlaví** **M** (muž) **Ž** (žena)	**2. Věk** (nezjistíte-li, uveďte svůj odhad)	**3. Současné místo přespávání** **A** (venku) **B** (noclehárna) **C** (azylový dům) **D** (obecní ubytovna pro osoby bez přístřeší)	**4. Doba strávená bez střechy / bez bytu** (pokud nezjistíte, nechte pole volné) **A** (méně než 1 rok) **B** (1–2 roky) **C** (mezi 2–5 lety) **D** (5 a více let)

!!! TENTO ARCH JE URČEN VÝHRADNĚ PRO SČÍTÁNÍ V NOCLEHÁRNĚ PODLE SCÉNÁŘE 4b !!!

Sčítací arch ke **scénáři 4b** pro sčítání v **NOCLEHÁRNĚ**
Název:

Název obce: _____
Jméno 1. evidující osoby:_____
Jméno 2. evidující osoby:_____

Pořadí evidované osoby (každé zaevidované osobě přiřaďte číslo počínaje číslem **1**)	**1. Pohlaví** **M** (muž) **Ž** (žena)	**2. Věk** (nezjistíte-li, uveďte svůj odhad)	**3. Současné místo přespávání** **A** (venku) **B** (noclehárna) **C** (azylový dům) **D** (obecní ubytovna pro osoby bez přístřeší)	**4. Doba strávená bez střechy / bez bytu** (pokud nezjistíte, nechte pole volné) **A** (méně než 1 rok) **B** (1–2 roky) **C** (mezi 2–5 lety) **D** (5 a více let)

!!! TENTO ARCH JE URČEN VÝHRADNĚ PRO SČÍTÁNÍ V NOCLEHÁRNĚ PODLE SCÉNÁŘE 4b !!!

Příloha č. 21

Sčítací arch ke scénáři 4b – azylový dům

Sčítací arch ke **scénáři 4b**
AZYLOVÝ DŮM
Název:

Název obce: _____
Ulice a č.p.: _____
Jméno evidující osoby:_____

Do tabulky níže zaevidujte **všechny osoby ubytované v azylovém domě v noci po druhém sčítacím dni v terénu: .....** (*doplňte datum*)

O každé osobě uveďte následující údaje:

1. Pohlaví
2. Věk (*nezjistíte-li, uveďte odhad*)
3. Typ místa, kde v současnosti přespává (*vyberte z kategorií v archu pod číslem 3 typ C azylový dům*)
4. Doba strávená bez střechy / bez bytu (*pokud nezjistíte, nechte pole volné*)

Pořadí evidované osoby (každé zaevidované osobě přiřaďte číslo, počínaje číslem **1**)	**1. Pohlaví** **M** (muž) **Ž** (žena)	**2. Věk** (nezjistíte-li, uveďte svůj odhad)	**3. Současné místo obvyklého přespávání** **A** (venku) **B** (noclehárna) **C** (azylový dům) **D** (obecní ubytovna pro osoby bez přístřeší)	**4. Doba strávená bez střechy / bez bytu** (pokud nezjistíte, nechte pole volné) **A** (méně než 1 rok) **B** (1–2 roky) **C** (mezi 2–5 lety) **D** (5 a více let)
			C	
			C	
			C	
			C	
			C	
			C	
			C	
			C	
			C	
			C	
			C	
			C	

!!! TENTO ARCH JE URČEN VÝHRADNĚ PRO SČÍTÁNÍ V AZYLOVÉM DOMĚ PODLE SCÉNÁŘE 4b !!!

Sčítací arch ke **scénáři 4b**
AZYLOVÝ DŮM
Název:

Název obce: _____
Ulice a č.p.: _____
Jméno evidující osoby:_____

Pořadí evidované osoby (každé zaevidované osobě přiřaďte číslo, počínaje číslem **1**)	**1. Pohlaví** **M** (muž) **Ž** (žena)	**2. Věk** (nezjistíte-li, uveďte svůj odhad)	**3. Současné místo obvyklého přespávání** **A** (venku) **B** (noclehárna) **C** (azylový dům) **D** (obecní ubytovna pro osoby bez přístřeší)	**4. Doba strávená bez střechy / bez bytu** (pokud nezjistíte, nechte pole volné) **A** (méně než 1 rok) **B** (1–2 roky) **C** (mezi 2–5 lety) **D** (5 a více let)
			C	
			C	
			C	
			C	
			C	
			C	
			C	
			C	
			C	
			C	
			C	
			C	

!!! TENTO ARCH JE URČEN VÝHRADNĚ PRO SČÍTÁNÍ V AZYLOVÉM DOMĚ PODLE SCÉNÁŘE 4b !!!

Příloha č. 22

Sčítací arch ke scénáři 4b – obecní ubytovna

Sčítací arch ke **scénáři 4b** **OBECNÍ UBYTOVNA** **Název:**	Název obce: _____ Ulice a č.p.: _____ Jméno evidující osoby:_____

Do tabulky níže zaevidujte **všechny osoby ubytované v obecní (nekomerční) ubytovně pro osoby bez přístřeší v noci po druhém sčítacím dni v terénu: .....** (*doplňte datum*)

O každé osobě uveďte následující údaje:

1. Pohlaví
2. Věk (*nezjistíte-li, uveďte odhad*)
3. Typ místa, kde v současnosti přespává (*vyberte z kategorií v archu pod číslem 3 typ D obecní ubytovna*)
4. Doba strávená bez střechy / bez bytu (*pokud nezjistíte, nechte pole volné*)

Pořadí evidované osoby (každé zaevidované osobě přiřaďte číslo, počínaje číslem **1**)	**1. Pohlaví** **M** (muž) **Ž** (žena)	**2. Věk** (nezjistíte-li, uveďte svůj odhad)	**3. Současné místo obvyklého přespávání** **A** (venku) **B** (noclehárna) **C** (azylový dům) **D** (obecní ubytovna pro osoby bez přístřeší)	**4. Doba strávená bez střechy / bez bytu** (pokud nezjistíte, nechte pole volné) **A** (méně než 1 rok) **B** (1–2 roky) **C** (mezi 2 – 5 lety) **D** (5 a více let)
			D	
			D	
			D	
			D	
			D	
			D	
			D	
			D	
			D	
			D	
			D	
			D	

!!! TENTO ARCH JE URČEN VÝHRADNĚ PRO SČÍTÁNÍ V OBECNÍ UBYTOVNĚ PODLE SCÉNÁŘE 4b!!!

Sčítací arch ke **scénáři 4b**
OBECNÍ UBYTOVNA
Název:

Název obce: _____
Ulice a č.p.: _____
Jméno evidující _____

Pořadí evidované osoby (každé zaevidované osobě přiřaďte číslo, počínaje číslem **1**)	**1. Pohlaví** **M** (muž) **Ž** (žena)	**2. Věk** (nezjistíte-li, uveďte svůj odhad)	**3. Současné místo obvyklého přespávání** **A** (venku) **B** (noclehárna) **C** (azylový dům) **D** (obecní ubytovna pro osoby bez přístřeší)	**4. Doba strávená bez střechy / bez bytu** (pokud nezjistíte, nechte pole volné) **A** (méně než 1 rok) **B** (1–2 roky) **C** (mezi 2 – 5 lety) **D** (5 a více let)
			D	
			D	
			D	
			D	
			D	
			D	
			D	
			D	
			D	
			D	
			D	

!!! TENTO ARCH JE URČEN VÝHRADNĚ PRO SČÍTÁNÍ V OBECNÍ UBYTOVNĚ PODLE SCÉNÁŘE 4b!!!

Vývěska

V týdnu od __ do __ _____ _____

probíhá celorepublikové

SČÍTÁNÍ OSOB BEZ STŘECHY A BEZ BYTU

Budete-li osloveni sčítacími komisaři, prosíme Vás o spolupráci.

Dotazník pro zdravotnická zařízení

Sčítání osob bez domova v ČR 2019 – zdravotnická zařízení

Tento dotazník slouží ke sběru dat o osobách bez domova hospitalizovaných ve zdravotnických zařízeních s lůžkovou péčí v celé ČR přes noc ze soboty 13. 4. na neděli 14. 4. 2019, a to alespoň od půlnoci do sedmé hodiny ranní.

Dotazník prosím vyplňte co nejdříve, nejpozději však do 28. 4. 2019.

Pokud budete mít s dotazníkem jakékoli potíže či dotazy, kontaktujte koordinátorku sběru dat [jméno příjmení] na e-mailu [jmeno.prijmeni@vupsv.cz] nebo telefonním čísle [telefonický kontakt].

Jak identifikovat „osoby bez domova“ hospitalizované ve Vašem zařízení?

Je nám jasné, že to může být z mnoha důvodů obtížné a že poskytnuté počty budou v některých případech spíše orientační. I tak budou pro sčítání užitečné.

Jako „osoby bez domova“ chápeme:

a) Osoby, které při příchodu do zdravotnického zařízení neměly adresu trvalého/dlouhodobého bydliště, odkud k vám přišly. Tj. osoby, které předtím pobývaly tzv. „venku“/„na ulici“; v maringotkách; cizích/opuštěných chatkách a přístřešcích; stanech; autech; vagónech, squatech; podmostích; na veřejných prostranstvích nebo v noclehárnách. Jsme si vědomi toho, že pro účely vykázání léčby musí mít každý pacient evidovánu nějakou adresu a že pacientům v uvedené situaci musí být po příjmu do zdravotnického zařízení vyřízeno bydliště například na místním úřadě nebo v zařízení poskytujícím pobytové sociální služby. V tom případě prosím zahrňte tyto pacienty (viz také následující bod).

b) Osoby, které sice mají jako adresu trvalého bydliště registrovanou nějakou adresu, například místního (obecního/městského…) úřadu, ale v reálu odpovídají vymezení popsanému v předchozím bodě. Samozřejmě jsme si vědomi toho, že ne všechny osoby s adresou „na úřadě“ jsou bezdomovci (mohou tuto adresu mít registrovánu pouze účelově). Pokud ale je ve Vašich silách tyto pacienty v kartotéce odlišit a nemáte jinou možnost, jak počet pacientů-bezdomovců určit, bude pro nás i toto číslo užitečné.

Obecně je pro potřeby výzkumu samozřejmě ideální situace, když pracovníci zdravotnického zařízení disponují dobrou osobní znalostí sociální situace jednotlivých pacientů a mohou číslo určit na základě této znalosti, nejen na základě evidovaných adres pacientů. Je nám ale zcela jasné, že to závisí na personálních kapacitách a celkovém počtu pacientů a že kapacity většiny zařízení toto neumožňují. V takových případech prosím následujte „návod“ k určení alespoň přibližného čísla v bodech a) a b).

Pokud se mezi Vašimi pacienty vyskytují i osoby, které jsou prakticky bez domova, ale dostaly se do této situace jiným způsobem, než je popsáno výše (např. se může jednat o seniory v LDN, kteří během pobytu zde o svůj původní domov přišli), prosím uveďte jejich celkový počet do poznámky na konci dotazníku, stručně popište jejich situaci a upřesněte, zda tyto osoby byly zahrnuty do celkových počtů uvedených v příslušných kolonkách, či nikoli. To samé prosím udělejte i v případě, že jste kromě hospitalizovaných pacientů započetli i bezdomovce, kteří v daném časovém rozmezí pobývali na ambulancích Vašeho zařízení. (O sečtení osob na ambulancích jsme Vás nežádali, ale pokud jste čísla zjistili, byla by škoda o ně přijít.)

Prosím vyplňte zjištěné informace za Vaše zařízení do příslušných kolonek:

Pokud nahlašujete počty za dvě a více nemocnic (např. poboček v rámci jednoho zřizovatele), vyplňte prosím dotazník opakovaně – za každou nemocnici zvlášť.

1. Oficiální název Vašeho zdravotnického zařízení:

2. Celkový počet hospitalizovaných osob bez domova v noci z 13. 4. na 14. 4. 2019:

Z toho:

A) Celkový počet mužů:	

Z toho:

počet mužů ve věku do 17 let (včetně):	
počet mužů ve věku 18–64 let:	
počet mužů ve věku 65 let a více:	

Z toho:

A) Celkový počet žen:	

Z toho:

počet žen ve věku do 17 let (včetně):	
počet žen ve věku 18–64 let:	
počet žen ve věku 65 let a více:	

3. Jakým způsobem byl počet osob bez domova určen (viz „návod“ výše)?

a) jedná se pouze o osoby, o nichž personál našeho zařízení na základě dobré osobní znalosti bezpečně ví, že se jedná o bezdomovce

b) jedná se pouze o osoby, které při příjmu neměly adresu a jimž personál našeho zařízení musel bydliště formálně vyřídit

c) jedná se pouze o osoby s adresou na místním úřadě (včetně těch, které takovou adresu měly už před hospitalizací)

d) jedná se o kombinaci dvou nebo všech tří způsobů popsaných výše – prosím upřesněte:

e) počet osob bez domova byl určen jiným způsobem – prosím popište:

4. Pokud máte k uvedeným počtům nebo situaci sečtených osob ještě nějaké poznámky, doplnění, upřesnění atd., prosím sdělte nám je zde:

5. Pokud chcete připojit nějaký další komentář či názor ke Sčítání jako celku, využijte prosím následující prostor:

Pro potřeby případné zpětné kontroly nebo upřesnění prosím vyplňte svou e-mailovou adresu:

Sčítací arch pro online sčítání v azylových domech

Sčítání osob bez domova v ČR 2019 – azylové domy				
Sčítací arch pro sběr anonymizovaných dat o osobách ubytovaných v azylových domech **v noci ze soboty 13. 4. na neděli 14. 4. 2019.**				
Název poskytovatele služby:				
Kontaktní osoba:				
E-mail:				
Tel. číslo:				
Kraj:				
Vyplňte žlutě vyznačená místa. O každé osobě uveďte údaje do jednoho řádku.				
Pokud nějaký údaj neznáte, uveďte odhad nebo nechte buňku volnou.				
Pořadí	**Pohlaví**	**Věk**	**Doba strávená bez střechy / bez bytu**	**Město/obec**
Chcete-li, můžete číslovat za každé zařízení od 1	M (muž) Ž (žena)	*v letech*	**A** (méně než 1 rok) **B** (1–2 roky) **C** (mezi 2–5 lety) **D** (5 a více let)	*kde se azylový dům/byt nachází*
1				
2				
3				
4				
5				
6				
7				
8				
9				
10				
11				
12				
13				
14				
15				
16				
17				
18				
19				
20				

Příloha č. 26

Dopis zdravotnickým zařízením žádající o spolupráci při sčítání osob bez domova

Žádost o spolupráci při Sčítání osob bez domova v ČR

V Praze dne 19. března 2019

Vážená paní ředitelko, vážený pane řediteli,

obracíme se na Vás s žádostí o spolupráci při celostátním Sčítání osob bez domova v ČR, které bude v dubnu 2019 realizovat Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v. v. i., a to na základě zakázky Ministerstva práce a sociálních věcí ČR (Projekt IP70610-13 *„Výzkum bezdomovecké populace v ČR s přihlédnutím k ekonomické aktivitě v závislosti na fázích životního cyklu“*, více viz https://www.vupsv.cz/projekty/?id=325).

Sčítání osob bez domova proběhne v noci ze soboty 13. na neděli 14. dubna 2019. Připravované sčítání se (v souladu s mezinárodními metodikami) bude týkat i osob pobývajících v daném okamžiku **v institucích typu nemocnice**, které současně ale nemají žádné stabilní bydliště, odkud do instituce přišly.

Cílem sčítání je především získat informace o velikosti a struktuře populace osob bez domova. Výstupy realizovaného šetření budou využity MPSV pro tvorbu koncepce prevence a řešení problematiky bezdomovectví v ČR, včetně zajištění potřebných finančních prostředků. Výzkum by také měl být podkladem pro pravidelné získávání srovnatelných dat a sledování vývoje bezdomovectví v ČR.

V zájmu úspěšné realizace sčítání a získání co nejucelenějších dat o velikosti a struktuře sledované populace Vás tímto **žádáme o poskytnutí či zprostředkování kontaktu** na osobu působící ve Vaší nemocnici, která by nám mohla **poskytnout údaje o celkovém počtu osob bez domova hospitalizovaných k danému okamžiku ve Vaší nemocnici**, a pokud možno i o jejich struktuře z hlediska věku a pohlaví. Se získanými daty bude nakládáno důvěrně a ve výstupech ze sčítání budou zveřejněna pouze v agregované podobě (za celou ČR a dále např. v rozdělení na kraje, či v jiném vhodném členění, které neohrozí anonymitu sčítaných osob).

Kontaktní osobou ve Vaší nemocnici může být libovolně Vámi zvolená osoba kompetentní k **zjištění potřebných údajů za všechna lůžková oddělení** nemocnice. Po uplynutí výše uvedeného termínu sčítání by nám kontaktní osoba údaje elektronicky zaslala (přes elektronický dotazník, e-mail), popř. sdělila telefonicky. Prosíme Vás o poskytnutí **kontaktních údajů na zvolenou osobu prostřednictvím elektronického formuláře umístěného na následujícím odkazu: http://vyzkum.vupsv.cz/remark_scripts/xyz, a to nejpozději do středy 27. března 2019.** Kontaktní osobě budou po tomto termínu prostřednictvím e-mailu zaslány podrobnější informace o průběhu sčítání. Krátce před termínem samotného sběru jí bude dále zaslán odkaz na elektronický dotazník, jehož vyplněním nám předá zjištěné údaje. **Poskytnuté údaje na kontaktní osobu budou k dispozici pouze pracovníkům Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí a po ukončení projektu budou smazány**.

Poznámka: Vzhledem k velkému počtu institucí, za které budou data sbírána, preferujeme elektronickou komunikaci. Pokud Vám ale tento způsob z jakýchkoli důvodů nevyhovuje nebo v případě potíží s elektronickými formuláři, kontaktujte, prosím, koordinátorku sběru dat **na e-mailu [jméno.příjmení@vupsv.cz] nebo telefonním čísle [telefonický kontakt].**

Rádi Vám zodpovíme jakékoli doplňující dotazy.
Předem Vám děkujeme za kladnou a brzkou odezvu a ochotu k navázání spolupráce.

S pozdravem

[titul, jméno, příjmení, titul]
kontaktní osoba a koordinátor sběru dat z institucí
E-mail: jméno.příjmení@vupsv.cz
Tel.: [telefonický kontakt]

[titul, jméno, příjmení, titul]
vedoucí projektu Výzkum bezdomovecké populace v ČR
E-mail: jméno.příjmení@vupsv.cz
Tel.: [telefonický kontakt]

[titul, jméno, příjmení, titul]
ředitelka Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí, v. v. i.
E-mail: jméno.příjmení@vupsv.cz
Tel.: [telefonický kontakt]

Příloha č. 27

Průvodní dopis (e-mail) s odkazem na dotazník pro zdravotnická zařízení

Vážená paní, vážený pane,

předně Vám velice děkujeme za ochotu ke spolupráci na projektu celostátního Sčítání osob bez domova v ČR. Pro jistotu znovu zdůrazňujeme, že s Vašimi kontaktními údaji bude nakládáno důvěrně a po skončení projektu budou smazány.

Zasíláme Vám podrobnější informace o průběhu sčítání a informacích, které bychom od Vás po termínu sčítání 13.–14. dubna 2019 potřebovali.

Všechny požadované údaje prosím po uvedeném termínu vyplňte do elektronického dotazníku na následujícím odkazu: http://vyzkum.vupsv.cz/xyz

Souhrnné údaje o počtu, pohlaví a věku osob bez domova pobývajících ve Vašem zdravotnickém zařízení **v noci ze soboty 13. na neděli 14. dubna 2019** do dotazníku prosím vyplňte **nejpozději do 28. dubna 2019**.

Podrobné pokyny k tomu, jak dotazník vyplnit, najdete přímo na uvedeném odkazu.

Pokud máte jakékoli další dotazy či postřehy, prosím kontaktujte mne coby koordinátorku sběru dat z nemocnic pomocí e-mailu nebo telefonního čísla níže.

Děkujeme Vám za spolupráci!

Se srdečným pozdravem

za Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v. v. i.,

[titul, jméno příjmení, titul]

kontaktní osoba a koordinátor sběru dat z institucí

E-mail: [jméno.příjmení@vupsv.cz]

Tel.: [telefonický kontakt]

Vybrané přílohy ze sčítání 2022 (SocioFactor)

Příloha č. 28

Arch pro odhad počtu domácností v nevhodném bydlení zasílaný na krajské úřady

Nevhodné bydlení

Cílem sčítání v nevhodném bydlení je získat adresy (či přibližné lokace) nejistého a nevyhovujícího bydlení, do kterých, mimo jiné, spadají byty, rodinné domy/domky, nebytové prostory a chaty, které splňují alespoň jeden z následujících bodů:

1. v bytě/příbytku není dostupná tekoucí voda;
2. v bytě/příbytku není dostupná teplá voda;
3. v bytě/příbytku není dostupná elektřina;
4. v bytě/příbytku není dostupný záchod;
5. v bytě/příbytku není dostupná koupelna/sprcha;
6. v bytě/příbytku není dostupná kuchyň/kuchyňský kout s dřezem;
7. v chladných dnech je v bytě/příbytku zima, ale domácnost nemá možnost si zatopit.;
8. okna nebo vstupní dveře do bytu/příbytku kvůli silnému a trvalému poškození již neplní svou funkci, případně zcela chybí;
9. v obývaném prostoru je trvale a silně rozšířená plíseň, která se vyskytuje z důvodu celoroční vlhkosti (nejde o plísně v zimním období způsobené nevhodným užíváním bytu, např. nedostatečným větráním);
10. statika/konstrukce domu je natolik narušená, že výrazně omezuje či ohrožuje obyvatele (např. rozpadající se střecha či rozpadající se schodiště na chodbě).

Prosíme vyplňte lokality (včetně adres, pokud jde o například „zahradní kolonie“, prosím, uveďte jejich nejpřesnější lokalizaci).

Sčítací arch

Město / městská část / část obce, příp. přibližná lokalizace	Adresa, příp. nějaká specifikace oblasti	Přibližný počet osob, které v lokalitě mohou bydlet

Arch pro sčítání domácností v nevhodném bydlení

Adresa (město, ulice a č. domu): _____

Typ bydlení

byt v bytovém domě ☐

rodinný dům/domek ☐

nebytový prostor ☐

chata ☐

Jiné: _____

Počet obytných místností + kuchyň (např. 1+1, 1+kk, aj.)

_____

Velikost bytu (odhad v m^2)

_____

Zdroj financování nákladů na bydlení:

Doplatek/příspěvek na bydlení ☐

Důchod ☐

Příjem ze zaměstnání (mzda) ☐

Příležitostné práce, brigády bez smlouvy ☐

Jiné:

_____

Právní důvod užívání bytu:

osobní vlastnictví ☐

pronájem ☐

podnájem ☐

využívání na základě souhlasu majitele ☐

využívání bez souhlasu (vědomí) majitele ☐

Jiné: (např. věcné břemeno, výpůjčka, aj.) _____

Kolik lidí žije ve společné domácnosti:

Člen domácnosti (společně hospodařící)	Pohlaví (M/Ž)	Věk (v letech)	Trvalé bydliště (stačí město)
1.			
2.			
3.			
4.			
5.			
6.			
7.			
8.			
9.			
10.			
11.			
12.			

Arch pro sčítání domácností v nevhodném bydlení

Pořadové číslo archu:

Název ubytovny _____

Typ ubytovny (obecní/komerční) _____

Provozní řád (ano/ne/jiné) _____

Kolik lidí (dlouhodobě – ne studenti, ne cizinci, dělníci, turisti) _____

Muži _____

Ženy _____

Děti _____

Velikost bytu/pokoje + kuchyň _____

Financování

Doplatek/příspěvek na bydlení: _____

Důchod: _____

Příjem ze zaměstnání: _____

Hospodaření – samostatné/společné: _____

Trvalé bydliště:

Právní důvod užívání bytu (smlouva o ubytování / souhlas majitele) _____

_____

Věk _____

Délka pobytu _____

Datum zpracování:

Jméno zpracovatele:

Příloha č. 31

Definice přelidněného bytu[45]

1. Přelidněným bytem je byt, v němž velikost podlahové plochy:

   a) neodpovídá počtu členů domácnosti podle tabulky č. 1, nebo

   b) odpovídá minimálnímu standardu pro daný počet osob podle tabulky č. 1 a současně počet jeho obytných místností odpovídá stupni „přelidněný“ podle tabulky č. 2.

Nedostatečně zalidněný byt

2. Nedostatečně zalidněným bytem je byt, v němž:

   a) velikost podlahové plochy odpovídá stupni „nadstandardu“ pro daný počet osob podle tabulky č. 1 nebo

   b) počet obytných místností odpovídá stupni „nadstandard“ pro daný počet osob podle tabulky č. 2.

Tabulka č. 1 **Přiměřenost bytu s ohledem na velikost domácnosti podle podlahové plochy bytu**

Velikost podlahové plochy bytu	Počet osob v bytě: 1	Počet osob v bytě: 2	Počet osob v bytě: 3	Počet osob v bytě: 4	Počet osob v bytě: 5 až 6	Počet osob v bytě: 7 až 8	Počet osob v bytě: 9 až 12	Počet osob v bytě: 13 a více
< 37,9 m²	standard	minimální standard	minimální standard	přelidněný	přelidněný	přelidněný	přelidněný	přelidněný
38–51,9 m²	standard	standard	minimální standard	minimální standard	přelidněný	přelidněný	přelidněný	přelidněný
52–67,9 m²	nadstandard	standard	standard	minimální standard	minimální standard	přelidněný	přelidněný	přelidněný
68–81,9 m²	nadstandard	nadstandard	standard	standard	minimální standard	minimální standard	přelidněný	přelidněný
82–95,9 m²	nadstandard	nadstandard	nadstandard	standard	standard	minimální standard	minimální standard	přelidněný

[45] Jedná se o původní přílohu k připravovanému zákonu o podpoře bydlení.

Tabulka č. 2 **Přiměřenost bytu s ohledem na velikost domácnosti podle počtu obytných místností v bytě v případě minimálního standardu podle podlahové plochy bytu**

Počet obytných místností	Počet osob v bytě: 1	Počet osob v bytě: 2	Počet osob v bytě: 3	Počet osob v bytě: 4	Počet osob v bytě: 5 až 6	Počet osob v bytě: 7 až 8	Počet osob v bytě: 9 až 12	Počet osob v bytě: 13 a více
1	standard	standard	minimální standard	přelidněný	přelidněný	přelidněný	přelidněný	přelidněný
2	standard	standard	standard	minimální standard	přelidněný	přelidněný	přelidněný	přelidněný
3	nadstandard	standard	standard	standard	minimální standard	přelidněný	přelidněný	přelidněný
4	nadstandard	nadstandard	nadstandard	standard	standard	minimální standard	přelidněný	přelidněný
5	nadstandard	nadstandard	nadstandard	nadstandard	standard	standard	minimální standard	přelidněný

3. Je-li předmětem posuzování byt o:

   a) podlahové ploše větší než 95,9 m^2, je přiměřenost bytu s ohledem na velikost domácnosti podle podlahové plochy bytu posuzována obdobně jako v tabulce 1 s ohledem na konkrétní situaci a počet členů domácnosti, nebo

   b) větším počtu obytných místností než 5, je přiměřenost bytu podle počtu obytných místností posuzována obdobně jako v tabulce 2 s ohledem na konkrétní situaci a počet členů domácnosti.